

Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra darbības izvērtējums

Pētījuma atskaite

**RD Labklājības departamenta Sociālās pārvaldes
Nodarbinātības, sociālā darba un prakses pētījumu nodaļa**

2022. gadā, Rīgā

Saturs

Saturs	2
Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra darbības īss apraksts	3
Pakalpojuma izvērtēšanas dizains/apraksts.....	7
I Pētījuma kvalitatīvā daļa	9
1. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra struktūrvienību vadītāju un darbinieku interviju apkopojums un secinājumi.....	9
1.1. BJC interviju apkopojums un secinājumi.....	9
1.2. Jauniešu atbalsta centra (JAC) darbinieku interviju apkopojums un secinājumi.	21
2. Fokusgrupas intervijas rezultāti.....	32
3. Dzīvesstāstu intervijas	35
II Pētījuma kvantitatīvā daļa.....	39
1. Jauniešu sociālās funkcionēšanas izvērtējums	39
2. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra struktūrvienību jauniešu anketēšanā iegūto datu analīze	44
3. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centru (BJC) struktūrvienību jauniešu portrets.....	60
4. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centru (BJC) struktūrvienību jauniešu ekosistēma	61
5. Rīgas pašvaldības Jauniešu atbalsta centra dalībnieku anketēšanā iegūto datu analīze	62
6. Rīgas pašvaldības Jauniešu atbalsta centra dalībnieku portrets	83
7. Rīgas pašvaldības Jauniešu atbalsta centra dalībnieku ekosistēma	84
8. JAC un BJC jauniešu portreta/pazīmju salīdzinājums	85
9. Gala secinājumi un ierosinājumi	86
Pielikumi.....	87

Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra darbības īss apraksts

Atbilstoši 2010.gada 11.maija Rīgas domes nolikumam Nr. 54

Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centrs (turpmāk – RPBJC) ir pašvaldības iestāde, kas nodrošina ilgstošas un īslaicīgas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus bērniem un jauniešiem, sniedz psihosociālu un informatīvu atbalstu Centrā dzīvojošo bērnu un jauniešu ģimenēm, sociālā riska grupu ģimenēm ar bērniem, kā arī veic preventīvo un psihosociālo darbu ar bērniem un jauniešiem pirms un pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas līdz 24 gadu vecumam.

RPBJC

- Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem sniedza RPBJC **sešas struktūrvienības ar 196 vietām.**
- **Īslaicīgās** sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem un jauniešiem sniedza RPBJC struktūrvienība „**Krīzes centrs**” ar **30 vietām.**
- **Krīzes intervences** pakalpojumu sniedza RPBJC struktūrvienība „Krīzes centrs” vairāk nekā 82 bērnu un jauniešu ģimenēm.
- Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu „Sociālās rehabilitācijas programma ar izmitināšanu” pilngadību sasniegušiem jauniešiem sniedza RPBJC struktūrvienība „Apīte”. Kopš pakalpojuma sniegšanas brīža jauno sociālo pakalpojumu „**Sociālās rehabilitācijas programma ar izmitināšanu**” saņem divas jaunietes.
- RPBJC struktūrvienība „**Jauniešu atbalsta centrs**” (turpmāk – JAC) veic preventīvu psihosociālu darbu ar jauniešiem pirms un pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas, tai skaitā bez izmitināšanas, to uzsākot 12 mēnešus pirms pilngadības sasniegšanas un turpinot darbu ar pilngadību sasniegušajiem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem jauniešiem līdz 24 gadu vecumam, nodrošinot individuālu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Kopš pakalpojuma sniegšanas brīža individuālu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņem vairāk nekā **781 jaunietis.** *Gadagrāmata “Sociālā sistēma un veselības aprūpe Rīgā 2020. gadā”*

2022. gada vasarā, pētījuma laikā, JAC pakalpojumus saņem 837 jaunieši, no kuriem 89, sasniedzot pilngadību ir dzīvojuši institūcijā (BJC).

RPBJC pamatfunkcijas

- Nepieciešamo apstākļu nodrošināšana drošības sajūtas radīšanai bērniem, bērnu vispusīgai attīstībai un brīvā laika radošai izmantošanai, lai, sasniedzot pilngadību, viņi spētu integrēties sabiedrībā un uzsākt patstāvīgu dzīvi.
- Bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšana saskaņā ar likuma prasībām.
- Bērnu sadzīves un pašaprūpes iemaņu apgūšanas un nostiprināšanas veicināšana un sekmēšana.
- Izglītības ieguves nodrošināšana atbilstoši bērnu vajadzībām.

- Sociālā, veselības aprūpe un psiholoģiskā palīdzība bērniem krīzes situācijā.
- Psihosociālā un informatīvā atbalsta sniegšana krīzes situācijā nonākušām ģimenēm un bērniem;
- Bērnu ģimenes apvienošanās veicināšana vai iespējas radīšana augt ģimeniskā vidē (adopcija, aizbildnība vai audžuģimene).
- Preventīvais un psihosociālais darbs ar bērniem un jauniešiem pirms un pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas.

RPBJC pamatuzdevumi

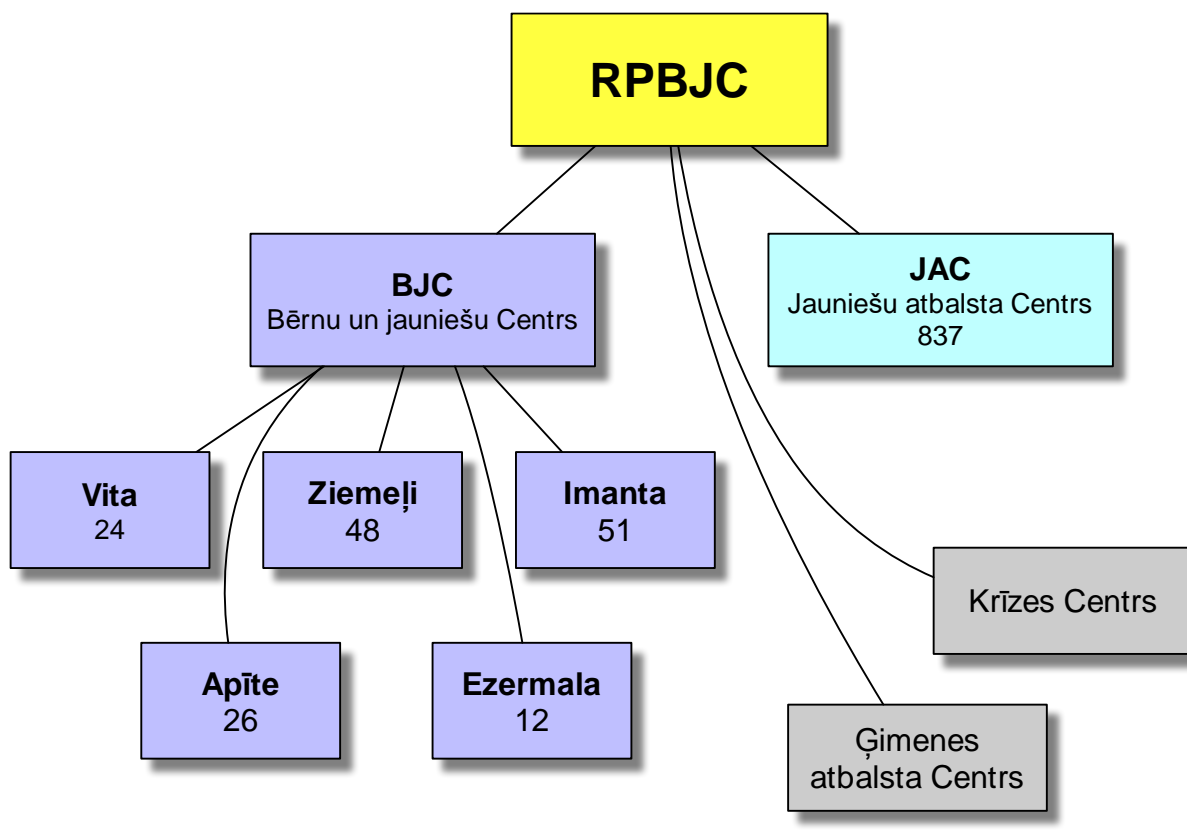
- Nodrošina bērniem sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju, veselības aprūpi un vajadzīgos medikamentus.
- Organizē bērniem individuālu pieeju sociālo problēmu risināšanā.
- Kopā ar bērniem, atbilstoši viņu vecumam, attīstības līmenim un vajadzībām, izstrādā un īsteno individuālos sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānus.
- Nodrošina starpprofesionāļu komandas darbu un nepieciešamības gadījumā starpinstitucionālu sadarbību.
- Nepieciešamības gadījumā apgādā bērnus ar tehniskajiem palīgīdzekļiem.
- Veicina bērnu un jauniešu patstāvīgas dzīves iemaņu apguvi pirms ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas.
- Veic preventīvo un individuālo psihosociālo darbu ar jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas.
- Nodrošina sociālās rehabilitācijas programmas un individuālas sociālās rehabilitācijas programmas ar izmitināšanu vai bez izmitināšanas jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas.

Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centru veido 8 struktūrvienības, no kurām 5 struktūrvienības *Bērnu un jauniešu centrs* (turpmāk – **BJC**) nodrošina ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem.

Viena struktūrvienība, *Jauniešu atbalsta centrs* (turpmāk – **JAC**) veic preventīvo un psihosociālo darbu ar bērniem un jauniešiem pirms un pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas līdz 24 gadu vecumam.

Šajā pētījuma un pakalpojuma izvērtējumā uzmanība veltītā tieši šīm struktūrvienībām.

Zemāk, grafiski attēlota RPBJC struktūra, kur uzskatāmi redzamas tās struktūrvienības (iekrāsotas violetā un zaļā tonī), kuras tika iesaistītas pakalpojuma izpētē.

2022. gada vasarā, pētījuma laikā, JAC pakalpojumus saņēma 837 jaunieši, no kuriem 89 jaunieši pilngadību sasnieguši dzīvojot institūcijā. BJC, pētījuma mērķgrupa (16,17-18 g.v.), ir 63 jaunieši. Shēmā, BJC struktūrvienībās, skaitliski norādīta centru kapacitāte, JAC – reālais pakalpojuma saņēmēju skaits.

Struktūrvienības “Vita”, “Imanta”, Ziemeļi” darbojas pēc ģimenei pietuvināta modeļa. Vienā dzīvoklī var dzīvot dažāda vecuma bērni no dzimšanas līdz pilngadībai un audzinātāja. Bērni katrs savu dienas naudu 5,50 euro izlieto kopīgi. Kopā veic pārtikas iepirkumus, tad kopīgi gatavo ēst. Bērni viens otru cenšas atbalstīt/palīdzēt. Sadzīves process norit atbilstoši ģimenes modelim.

- Vienā dzīvoklī dzīvo 8 bērni.
- Vienas ģimenes dažāda vecuma bērni dzīvo vienā dzīvoklī.
- Katrā dzīvoklī ir virtuve, dzīvojamā istaba.
- Uz katriem diviem bērniem/jauniešiem ir viena guļamistaba, sanitārais mezgls.
- Dzīvoklī ar bērniem strādā viens vecākais sociālais darbinieks, vai viens vecākais sociālais pedagogs, četri bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes audzinātāji un ir iespēja piesaistīt aukli.
- Jauniešiem, sasniedzot 15 gadu vecumu, ir iespēja dzīvot *jauniešu mājā*.

Jauniešu mājās (strukturvienības “Apīte” un “Ezermala”) dzīvo tikai jaunieši vecumā no, aptuveni, 16 gadu vecuma līdz pilngadībai un pēc 18 gadiem, ja jauniešs turpina mācīties. Jauniešu mājā nokļūst arī atbilstoša vecuma bērni no krīzes centra.

BJC izvērtē jauniešu pašaprūpes spējas, atbildību, spēju dzīvot patstāvīgi un piedāvā iespēju pārcelties uz jauniešu māju, kur jauniešiem ir iespēja dzīvot patstāvīgāk. Jaunieši saņem dienas naudu un plāno savu ikdienu. Darbu ar jauniešiem mērķtiecīgi virza uz patstāvīgas dzīves spēju un prasmju attīstīšanu. Jauniešu mājā jauniešs savu dzīvi organizē patstāvīgi. Katram bērnam dienas nauda ir 6,50 euro. Jauniešs ar savu naudu rīkojas pats – iepērkas, krāj, iztērē. Jauniešs mācās vadīt un plānot savus naudas/finansu līdzekļus. Plāno savu ikdienu.

Strukturvienība Jauniešu atbalsts centrs – JAC sniedz emocionālu, informatīvu, izglītojošu atbalstu jauniešiem no visām ārpusģimenes aprūpes formām vecumā no 17 līdz 24 gadiem, kā arī viņu aizbildņiem, audžuvecākiem, aizgādņiem, ar mērķi panākt efektīvu pārejas procesu jaunieša patstāvīgas dzīves uzsākšanai. JAC informē un nodrošina sociālo garantiju saņemšanas iespējas sadarbībā ar Rīgas Sociālo dienestu.

JAC tiek īstenota individuāla un klātesoša pieeja katram jauniešiem, risinot sadzīviskas un psihosociālas problēmsituācijas.

Pakalpojuma izvērtēšanas dizains/apraksts

Izvērtējuma mērķi

1. Izstrādāt RPBJC jauniešu tipoloģiju.
2. Noteikt izmaiņas un izmaiņu faktorus, kuri būtiski ietekmē RPBJC jauniešu sociālo funkcionēšanu.
3. Noskaidrot RPBJC darbinieku darbības ietekmi uz izmaiņām jauniešu sociālajā funkcionēšanā.
4. Raksturot RPBJC jauniešu dzīves perspektīvas un RPBJC darbības vērtējumu dzīves mērķu piepildīšanā (darbības / uzvedības modeļi).

Izvērtējuma jautājumi

1. Izstrādāt RPBJC jauniešu tipoloģiju:
Jauniešu grupas raksturojošās pazīmes:
 - a. valoda
 - b. dzimums
 - c. ir abi vecāki, vecvecāki, tuvinieki
 - d. centrā atrodas kopā ar brāļiem/māsām
 - e. cik ilgi atrodas BJC/ārpus ģimenes aprūpē
 - f. kādā vecumā nonācis ārpus ģimenes aprūpē vispār
 - g. izglītība – cik pilnas klases pabeigtas
 - h. mācās/nemācās (skola, augstskola)
 - i. strādā/nestrādā
 - j. apgūst profesiju, vai darba iemaņas
 - k. ir/nav policijas redzeslokā, administratīvie pārkāpumi
 - l. vai piedalās “Proti un Dari”, vai citos projektos
 - m. administratīvi/krimināli sodāmas atkarības
2. Noteikt izmaiņas un izmaiņu faktorus, kuri būtiski ietekmē RPBJC jauniešu sociālo funkcionēšanu:
Sociālās funkcionēšanas izvērtēšanas rezultāti pirms / pēc (līdz 3 izvērtējumiem):
 - a. Izmaiņas SF vīriešiem un sievietēm
 - b. Izmaiņas SF jauniešiem, ar kuriem sociālu darbu veic viens vai vairāki sociālie darbinieki
 - c. Izmaiņas SF jauniešiem, kuri sadarbojas vai atsakās no sadarbības
 - d. Izmaiņas SF jauniešiem, kuri atrodas dažāda veida ārpusģimenes aprūpē
 - e. Izmaiņas SF jauniešiem ar dažādu nodarbinātības situāciju
 - f. Atkarību ietekme uz SF
 - g. Vai var veikt SF prognozi, zinot jaunieša dzimumu, sadarbšanās, aprūpes veidu un sociālo darbinieku skaitu?

3. Noskaidrot RPBJC darbinieku darbības ietekmi uz izmaiņām jauniešu sociālajā funkcionēšanā.
4. Raksturot RPBJC jauniešu dzīves perspektīvas un RPBJC darbības vērtējumu dzīves mērķu piepildīšanā.
5. Kādas ir katras jauniešu grupas izteiktākās vajadzības un problēmas, kā tās tiek risinātas, un vai pieejamie resursi ir atbilstoši jauniešu vajadzību un problēmu risināšanai (finanšu, metodoloģiskie, psihoemocionālie)?
6. Problēmu risinājums un mērķa sasniegšanas izvērtējums – darbinieku zināšanas un prasmes, sniedzot pakalpojumu.
7. Starpinstitucionālā sadarbība.
8. Jauniešu ekosistēmas ietekme šobrīd un perspektīvā:
 - a. Bioloģiskā ģimene, audžu ģimene, aizbildnis, radnieki,
 - b. BJC struktūrvienība,
 - c. Izglītība,
 - d. Darbs,
 - e. Veselība,
 - f. Draugi, paziņas,
 - g. Hobiji,
 - h. Policija,
 - i. Cits.
9. Jauniešu sadarbība un attiecības ar struktūrvienību darbiniekiem, kuri ietekmē jauniešu dzīves perspektīvas.

Mērķa grupas

- RPBJC darbinieki
- BJC jaunieši vecumā no 15 līdz 18 gadiem
- JAC jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem

Jaukta pētījuma metodoloģija

Kvantitatīvais pētījums

- BJC jauniešu (15 –18 gadi) anketēšana un analīze
- JAC jauniešu (18-24 gadi) anketēšana un analīze
- SF izvērtējuma anketu analīze

Kvalitatīvais pētījums

- Intervijas ar BJC struktūrvienību vadītājiem un darbiniekiem
- Intervijas ar JAC struktūrvienības vadītāju un darbiniekiem
- JAC jauniešu dzīvesstāstu intervijas;
- JAC jauniešu fokusgrupa.

I Pētījuma kvalitatīvā daļa

1. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra struktūrvienību vadītāju un darbinieku interviju apkopojums un secinājumi.

Intervijās piedalījās struktūrvienību “Apīte”, “Ziemeļi”, “Imanta”, “Vita”, “Ezermala” un Jauniešu atbalsta centra vadītāji, sociālie darbinieki un jaunatnes lietu speciālisti.

Bērnu un jauniešu centrs - ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija bērniem līdz 18 gadu vecumam.

Jauniešu atbalsta centrs - atbalsts jauniešiem no ārpusģimenes aprūpes vecumā no 17 līdz 24 gadiem.

Intervijas veidotas, balstoties uz izvērtējuma pamatjautājumiem, apskatot tādas BJC un JAC darbības kritērijus kā: izglītība/skola, jauniešu nodarbinātība, starpinstitucionālā sadarbība, brīvais laiks/jēgpilna brīvā laika pavadīšana, dzīves prasmes, pieejamie un nepieciešamie resursi, jauniešu raksturojums, darbinieku kompetences u.c..

1.1. BJC interviju apkopojums un secinājumi

BJC jauniešu raksturojums

BJC darbinieki, raksturojot jauniešus, tos pamatā iedala divās grupās – aktīvi un pasīvi jaunieši.

Pirmā grupa raksturojas ar aktivitāti un augstu motivāciju. Ar šiem jauniešiem viegli veidojas kontakts, jo vēlas sadarboties. Lielākoties tie ir jaunieši, kuri maksimāli ilgi dzīvojuši bioloģiskajā ģimenē, vai arī iepriekšējā pieredze, pirms nokļuvuši BJC, nav saistīta ar lieliem riskiem ģimenē. Ģimene vairāk vērtēta, kā labvēlīga/funkcionāla. Piemēram, ģimenē/vecākiem iestājusies krīze un krīzes rezultātā jaunietis nonācis ārpus ģimenes aprūpē. Šiem jauniešiem ir laba iepriekšējā dzīves pieredze. Viņi ir emocionāli spēcīgi, motivēti mācīties, sasniegt labus rezultātus. Ir personīgie dzīves mērķi. Darbs ar šo jauniešu grupu ir produktīvs, vērsts uz rezultātu, ko jaunietis arī sasniedz.

Otrajai jauniešu grupai raksturīga pasivitāte, nevēlēšanās sadarboties, neveidojas emocionālā piesaiste. Šai jauniešu grupai novērojamas izteiktas atkarības, paškaitējoša uzvedība, zema iekšējā motivācija. Citējot BJC “Apīte” vadītājas teikto - “Nav spēja ieraudzīt dzīves mērķi, rezultātu.”. Šīs grupas jaunieši agrīnā vecumā nonākuši institucionālā aprūpē, vai arī, kuri ir dzīvojuši ģimenē, bet piedzīvojuši ļoti traumatisku pieredzi.

Īpaši traumatiska pieredze ir jauniešiem, kuriem vairākkārt mainīta aprūpes forma (ģimene, aizbildniecība, audžu ģimene, institūcija utt.). BJC “Ezermala”, kurā visiem jauniešiem ir novērojama devianta uzvedība, ir uzsāktas administratīvās vai krimināllietas pirms nokļūšanas BJC, ir vairākkārt mainītas aprūpes formas.

BJC noteicoši lielākā daļa ir otrās grupas jaunieši.

Jaunieši ar garīga rakstura traucējumiem un citiem psihoemocionāliem traucējumiem.

Jaunieši ar diagnosticētiem garīga rakstura traucējumiem sistemātiski nav sastopami visos centros. Šobrīd no 5 centriem jaunieši ar GRT ir tikai divos.

Centru vadītāji uzskata, ka **visi bērni, kuri nonāk institūcijā, ir ar dažādām psihoemocionālām traumām. Bērniem, nonākot institūcijā, traumatiskā pieredze ir dziļa un ilgstoša.**

Psihoemocionālo traumu rezultāts ir dažādas aiztures un traucējumi, kas ir novērojami gandrīz visiem centru bērniem. Tie ir mācīšanās traucējumi, uzvedības traucējumi, uzmanības traucējumi, hiperaktivitāte un citi psihoemocionāli traucējumi.

Centros saskaras ar būtiskām grūtībām piemeklēt skolas hiperaktīviem bērniem. Reinholda Šmēlinga (Rīgas Reinholda Šmēlinga vidusskola, agrāk Rīgas vakara ģimnāzija) skolā ir speciālās pamatizglītības programma izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem. BJC "Ezermala" vadītāja uzskata, ka šī skola hiperaktīvam jauniešiem nav piemērota. Pavadīt skolā mācību dienu no 8:00 līdz 16:00 jaunieši nespēj. Tiek meklēti risinājumi.

"Ja es konstatēju, ka kādam no jaunpienākušajiem puīšiem ir hiperaktivitāte, tad nav skolas, uz kuru uzreiz es varu nosūtīt. Trūkst reāli resursi."

Ir skolas ar speciālajām programmām, bet vadītāji uzskata, ka tās nav piemērotas un neatbilst hiperaktīvu bērnu spējām un vajadzībām.

Kopumā, skolas nav atsaucīgas uzņemt jauniešus ar problēmām. Jāsaskaras ar lielām grūtībām iekārtojot bērnu skolā.

Visi jaunieši ar diagnosticētiem GRT apmeklē izglītības iestādes. Centros darbs ar šiem jauniešiem prasa īpašu pieeju. Darbiniekiem jābūt izpratnei par diagnozi un tās izpausmēm, kā strādāt ar šiem bērniem. Tas nozīmē arī papildus cilvēkresursus, jo jāpavada gan uz izglītības iestādēm, gan citām sabiedriskām vietām.

Tā kā centri darbojas pēc pietuvināta ģimenes modeļa, tad, dzīvojot dzīvoklī kopā ar bērniem bez uzstādītām diagnozēm, visiem bērniem ir vienādas prasības un pienākumi.

"Ja mēs gribam šos bērnus integrēt, tad jāstrādā tāpat kā ar citiem dzīvokļa bērniem. Jāprasa tas pats, kas no citiem-iet uz skolu, slaucīt grīdas, sakārtot lietas, ievērot režīmu un daudz ko citu. Tikai jāsaprot šo bērnu īpatnības."

Darbs ar bērniem ar GRT atšķiras no darba ar veselīgiem bērniem. Darbiniekiem nepieciešama lielāka pacietība un izpratne par jauniešu ar GRT atšķirīgo uzvedību, izturēšanos, runasveidu, leksiku, spējām u.c.. Darbiniekam jāprot izvērtēt vajadzības, kuras ir bērna interesēs, jo bērniem ar GRT trūkst kritiskas pieejas procesiem un notikumiem (piemēram, kurus pasākumus, vai pulciņus bērns/jauniešs varētu apmeklēt; ko iegādāties veikalā ēdienreizei, un lai tā nav paka čipšu).

Lai iemācītu kādu darbību bērnam ar GRT, nepieciešams vairāk laika nekā veselam bērnam.

Nepieciešama lielāka pacietība un iecietība no audzinātāju puses, kuras ir primārās atbalsta personas dzīvokļos.

Darbiniekiem regulāri ir iespējas apmeklēt dažādus seminārus un apmācības, lai gūtu izpratni par diagnozes īpatnībām un kā strādāt ar bērniem ar GRT.

BJC materiālie un intelektuālie resursi atbilst darbam ar bērniem ar GRT.

Izglītība

Izglītības līmenis un spēja apgūt mācību materiālu jauniešiem ir dažāds. Ja bērns iekļūst centrā lielākā vecumā (pēc sākumskolas) ar pedagoģisku ielaistību, tad panākt labus rezultātus ir neiespējami.

Nemot vērā, ka institucionālā aprūpē visbiežāk nonāk bērni no augsta riska ģimenēm, kurās izglītība nav viena no dzīves prioritātēm, līdz ar to nav saņēmumi atbalstu mācībās. Tādēļ, pamatā, centrā nokļūst bērni ar pedagoģisku ielaistību un zemām sociālām prasmēm.

Ja nepieciešams, centra psihologs, psihoterapeits un citi speciālisti veic izvērtēšanu, komandā pieņem lēmumu, un ja nepieciešams piesaka bērnu PEDMED komisijai.

Pamatizglītību bērni iegūst ar lielām grūtībām. Pēc pamatizglītības ieguves daudzi turpina mācīties tehnikumos, bet ne vienmēr to pabeidz. Bieži pilngadība iestājas vienlaicīgi ar 9. klases beigšanu, pēc kuras jaunieši sāk strādāt.

Ir bērni, kuru adaptācijas laiks ir īss un viņi labi iekļaujas gan skolā, gan centra vidē. Mēdz būt ļoti reti izņēmumi, kad bērns ar labām sekmēm mācās vecumam atbilstošā klasē.

Šie bērni parasti pārstāv pirmo grupu (BJC jauniešu raksturojums).

Pēc darbinieku teiktā, nozīmīgs darbs tiek veikts, motivējot jauniešus apmeklēt skolu.

Skolas apmeklējums jauniešiem ir dažāds un nav paredzams. Jebkurā brīdī jauniešis var izdomāt un bez paskaidrojuma paziņot, ka dažas nedēļas uz skolu neies, nemācīsies. Nereti šādas situācijas provocē draugi un kompānijas, kuru ietekmē jauniešis attiecīgajā brīdī atrodas.

Interviju laikā atkārtoti izskanēja centra darbinieku viedoklis, ka BJC jauniešu vidū izglītība nav vērtība, izglītībai ir pakārtota nozīme.

Daļai jauniešu ir konkrēti iebildumi pret skolu, skolotāju, vai konkrētiem klases biedriem. Šādas situācijas tiek risinātas, un katra jaunieša situācija izskatīta individuāli.

Kā piemēru var minēt BJC "Imanta" situāciju - jauniešis, kurš mācījies Rīgas 5. pamatskolā ("Meža skola" - skola bērniem ar uzvedības un mācīšanās traucējumiem), dažādu iemeslu dēļ kategoriski atteicies iet uz šo skolu. Neskatoties uz pedagoģiski medicīniskās komisijas iebildumiem mainīt skolu un izglītības kodu, pārejot uz citu izglītības iestādi jaunieša attieksme pret mācībām krasī mainījies. Arī šobrīd mēdz būt kavējumi, bet kopumā jauniešis varēs pabeigt 9. klasi.

BJC pieredze ar izglītības iestādēm ir dažāda. Mēdz būt, ka bērni no institūcijām tiek zēloti. Prasības un uzstādījumi ir zemāki nekā bērniem no ģimenēm. Neskatoties uz to, ka mācību viela nav apgūta, pārbaužu vērtējumi tiek uzlaboti, viņus pārceļ nākošajā klasē. Rezultātā, beidzot 9. klasi, zināšanu līmenis ir tik zems, ka nespēj nokārtot eksāmenus un pabeigt skolu. Vai arī jauniešiem ir izveidojusies pieredze, ka var nemācīties un ilgstoši neapmeklēt skolu, jo tik un tā tiks pārceļti nākošajā klasē.

Citos gadījumos pret bērniem no institūcijas izturas ar nicinājumu un necieņu. Vadītājas pieredzē ir gadījumi, kad izglītības iestādē, vecāki, arī izglītojošais personāls, nevēlas kolektīvā bērnu bāreni. Līdz ar to, arī mācību procesā netiek pievērsta atbilstoša uzmanība, jo pastāv uzskats, ka bērnu intelektuālais līmenis un kognitīvās spējas ir tik zemas, ka nav vērts ar šiem bērniem strādāt. BJC vēl aizvien saskaras ar situācijām, kad skolas vecāku sapulcēs tiek tieši norādīts, ka konkrētais bērns ir no bērnu nama.

Ir skolas, ar kurām sadarbība ir funkcionāla, un bērni tiek pieņemti atbilstoši zināšanām, uzvedībai, u.c., nevis dzīvesvietai. **Pamatā funkcionāla sadarbība ir ar tām skolām, kurās bērns ir mācījies iepriekš. Tādēļ, skolas maiņa tiek izskatīta galējā situācijā.**

Kā arī, šī pieeja tiek izmantota, lai mazinātu pārmaiņas un spriedzi, kas radušās mainot aprūpes formu (izņemot bērnu no ģimenes), saglabājot emocionālu saikni ar zināmu vidi un draugiem.

Bērniem ir iespēja mācīties arī tālmācības vidusskolā, kuru vadītāji vērtē kā lielisku iespēju bērniem, kuri nevar iekļauties skolas vidē turpināt izglītoties. Ir situācijas, kad šis izglītošanās veids tiek izmantots

Skolas apmeklējumu un izglītības ieguvu ietekmē izglītības iestādes nostāja un skolotāju attieksme pret institūciju bērniem. Ja jaunieši izglītības iestādē izjūt neempātisku, dažkārt nicinošu attieksmi gan no skolotāja, gan klases biedriem, tad jauniešu motivācija mācīties strauji krītas.

Kā neatrisinātu jautājumu daži centri min atbalsta trūkumu mācībās ārpus skolas. BJC "Apīte" vadītāja stāsta, ka neilgu laiku bērniem ir bijusi iespēja saņemt ārpusskolas konsultācijas, kuras apmaksāja privāta firma.

"Kopš bērniem nav iespēja saņemt palīgskolotāja konsultācijas, bērniem ir zudusi uzmanība, koncentrēšanās, interese un attieksme pret mācībām, jo bērni nesaprot uzdoto/mācību vielu."

Vadītāja atzīst, ka ļoti **izteikti jūt palīgskolotāja trūkumu centra bērniem. Īpaši tas attiecas uz eksaktiem priekšmetiem. Konsultācijas skolā ir neefektīvs resurss.**

Sarunu laikā izskanēja bažas, vai šāds pakalpojums būs efektīvs un to varētu ietekmēt divi faktori:

1. pamatā, centros nokļūst 6.,7.,8. klases skolēni ar pedagoģisko ielaistību, tad palīgskolotāja konsultācijas var izrādīties neefektīvas.
2. jauniešu neieinteresētība – palīgskolotājs būs, bet jaunieši nenāks.

Skolotājs konsultants būtu nepieciešams sākumskolas bērniem, lai neveidotos zināšanu iztrūkums.

BJC "Apīte" vadītāja, ilgstoši strādājot ar bez vecāku gādības palikušiem bērniem, ir novērojusi un uzskata, ka bērnam, nonākot institūcijā, primāri nepieciešama ir psihoemocionāla un arī fiziska aprūpe. Izglītībai ir sekundāra nozīme.

"Tikai tad, kad viņš ir apčubināts, samīļots, pabarots. Tad, kad viņš ir nomierinājies un sakopts fiziski un emocionāli, tikai tad var iet uz skolu un mācīties, un no tā bērna prasīt pienākumus un atbildību."

Darbs

Nodarbinātība BJC pirms pilngadības tiek aktualizēta pēc pašu jauniešu gribas un iniciatīvas. **Lielākoties jaunieši neizrāda interesi iesaistīties darba tirgū, kā arī piedalīties NVO organizētajos vasaras darbos.**

BJC "Ezermala" šogad viens puisis ir izteicis vēlmi vasarā strādāt. Ir iesniegti dokumenti NVA.

BJC "Vita" vadītāja stāsta, ka no visiem centra jauniešiem, kuri varētu iesaistīties darba tirgū, pastāvīgu darbu strādā viena meitene ar viegliem GRT. Ar centra darbinieku un klases audzinātājas atbalstu viņa veiksmīgi apvieno darbu un mācības 3. speciālajā skolā. Kopumā, no 14 jauniešiem, kuru vecums un spējas pieļauj iespēju iesaistīties darba tirgū, neviens neizrāda interesi, vai izturas noraidoši par iespēju strādāt un nopelnīt.

Šāda situācija novērojama visos centros.

Intervijās izkristalizējas trīs iespējamie ietekmējošie faktori:

1. pārmantots ģimenes modelis – jaunieši ģimenē ir iemācījušies, ka var nestrādāt. Naudu iegūst, saņemot sociālos pabalstus.
“Nodarbinātība jauniešu vidū, tāpat kā izglītība, nav prioritāte. Izglītība un darbs nav vērtības.”
2. nav ārējas nepieciešamības – jaunieši zina, ka “viņiem pienākas”, nav nepieciešamības pelnīt un meklēt likumiskas iespējas iegādāties kāroto.
“Viņi ir pieraduši, ka viņiem visu iedod. Viņiem pienākas, viņiem iedod, viņi ir pieraduši, ka nav jānopūlas, lai kaut ko dabūtu.”
3. nav iekšējas nepieciešamības – jaunieši ģimenē nav pieredzējuši pozitīvu materiālo līdzekļu ietekmi un iespējas.
“Viņi ģimenēs tik maz ko ir redzējuši un ar to viņiem arī pietiek.”
4. nespēj strādāt – psihoemocionālo traumu rezultātā, jauniešu uzmanības noturība, uzvedības traucējumi liedz veikt algotu darbu, kas prasa regularitāti, sistemātiskumu, noturību, uzmanību.
“Viņš nespēs piecelties piecus rītus un vienā un tajā pašā laikā būt darbā.”

Jaunieši tiek stingri izvērtēti arī no NVO puses. Piemēram, ja bērnam ir 17 gadi un viņš mācās 7. klasē, vasaras darbus atsaka, jo esot uzkrāta negatīva pieredze (Ja jaunietis 17 g.v nemācās vecumam atbilstošā klasē, tad viņš negrib mācīties, vai arī nav spējīgs mācīties. Analogi darba vietā.)

Vasarās puīši, ja rodas iespēja, un ja viņiem nepieciešami līdzekļi, atrod gadījuma darbus.

Respondenti uzskata, ka bērniem/jauniešiem jāļauj un jāliek vairāk strādāt, īpaši mācību brīvlaikos. Tas veicinātu atbildību pret sevi, savu nākotni.

Jēgpilna brīvā laika pavadīšana

Rīgas pašvaldības BJC jauniešiem ir visas iespējas saturīgi un jēgpilni pavadīt brīvo laiku. Ir pietiekoši materiālie resursi, lai nodrošinātu saturīgas, interesantas un jēgpilnas bērnu brīvā laika pavadīšanas iespējas. Jauniešiem ir iespēja nodarboties ar dažādiem sporta un mākslas veidiem neatkarīgi no dalības maksas. Ja bērni/jaunieši izrāda noturīgu interesi par kādu vaļas prieku vai hobiju, viņiem ir visas iespējas savas ieceres realizēt.

Jauniešiem/bērniem ir iespējas apmeklēt dažādus izklaides parkus (Akvaparks, Avārijas brigāde u.c.), BJC šīs iespējas nodrošina, bet ne vienmēr jauniešu atsauce ir adekvāta.

“Situācijas, kad bērns vēlas, bet BJC nevar nodrošināt, vēl nav bijušas.”

Laiku pa laikam, jaunieši vēlas piedalīties ārpuskolas aktivitātēs, bet uzmanības noturība ir tik zema, ka jaunieši nespēj orientēties savās interesēs un turpināt iesākto. Jaunieši brīvajā laikā, pēc skolas nodarbībām, ir apmeklējuši mākslas nodarbības, trenāžieru zāles, futbolu, baseinu u.c..

Respondenti ir novērojuši un uzskata, - ja jaunietis iepriekš, bioloģiskajā ģimenē, nav pieredzējis/nav piedalījies kādos pulciņos, nav bijis ieinteresēts sevi pilnveidot, tad pusaudžu vecumā, nonākot institūcijā, iesaistīt šāda veida aktivitātēs ir neiespējami.

Pēc iespējas, bērnus, kuri institūcijā nonāk agrīnā vecumā, jau no bērnu dārza vecuma, būtu nepieciešams iesaistīt dažādos kultūras un sporta pulciņos. Respondenti uzskata, ka tad bērni ārpuskolas nodarbes pieņemtu kā pašsaprotamas un turpinātu piedalīties arī pusaudžu vecumā.

Diemžēl, cilvēkresursu trūkuma dēļ BJC darbiniekiem izvadāt bērnus nav iespējams (piem., dzīvoklī ir 8 bērni un viena audzinātāja). Sākumskolas bērni dažkārt piedalās skolas pulciņos. Sarunas laikā konkrētu viedokli sniedz viena no vadītājiem, skaidri atspoguļojot citu BJC darbinieku sajūtas:

“Šiem bērniem bieži vien ir daudz vairāk un lielākas iespējas, nekā lielai daļai ģimeņu bērniem. Vienīgais, ko centrs nevar sniegt, ir individuāla mīlestība un uzmanība.”

Pamatā jaunieši brīvo laiku pavada savā dzīves vietā/istabā, sociālajos tīklos, ar draugiem/paziņām ārpus centra telpām.

Šai sakarā ļoti nozīmīgs ir BJC darbinieku ieguldījums. Katrs centrs uzņemas iniciatīvu, organizē un vada brīvā laika pavadīšanu atbilstoši centra dislokācijai un darbinieku iespējām. Sākot no sporta spēlēm pagalmā, skrituļošanu, braukšanu ar velosipēdu, galda spēlēm, u.c., beidzot ar kino vakariem centrā.

Atkarības

Atkarības un atkarību izraisošo vielu lietošana jauniešu vidū ir mainīga, bet nepārejoša problēma. Periodiski mainās gan vielu lietošanas intensitāte, gan dominējošās vielas/atkarības, piem., narkotikas, alkohols, smēķēšana. Pētījuma laikā, piemēram, BJC “Ziemeļi” atkarību problēma nav aktuāla - daži jaunieši smēķē. Ir bijuši atsevišķi alkohola lietošanas gadījumi ārpus centra telpām, bet ir bijuši arī periodi, kad, ja centrā vienkopus ir vairāki jaunieši, kuriem ir tieksme lietot narkotikas, alkoholu, klaiņot, tad vielu lietošana un atkarības kļūst nopietna problēma.

Dominējoša ir smēķēšana – tradicionālās, vai SALT cigaretes un marihuāna. Pēc vadītāju teiktā, smēķē praktiski visi jaunieši. Par kādiem līdzekļiem jaunieši iegādājas cigaretes un citas vielas nav zināms, jo jaunieši to neatklāj. Darbinieki novēro, ka cigarešu un arī citu vielu iegādei jaunieši izmanto kabatas naudu, bet pārsvarā tuvinieku materiālo atbalstu un peļņu gadījuma darbos.

Alkohols tiek lietots retāk un ārpus BJC teritorijas, jo, lietojot alkoholu, jauniešiem nākas saskarties ar nepatīkamām situācijām. Jaunietim reibumā ierodoties centrā, darbinieki (atbilstoši noteikumiem) izsauc pašvaldības policiju un neatliekamo medicīnisko palīdzību. Tādos gadījumos sastāda administratīvos protokolus, jaunietis nonāk PP redzeslokā. BJC speciālistu komandā kopā ar jauniešu, papildus individuālās atbilstības plānam, sastāda uzvedības korekcijas plānu, kurā tiek iekļautas speciālistu konsultācijas un citas koriģējošas darbības deviantas uzvedības mazināšanai.

Jaunieši atkarības neatzīst. Vienaudžu vidū un centrā lepojas, ka smēķē, vai lieto atkarību izraisošas vielas.

Pēc BJC “Vita” vadītājas teiktā, cīņā ar smēķēšanu liels panākums ir tas, ka jaunieši nesmēķē istabā vai iekšpagalmā, bet iziet ārpus centra žoga.

Jaunieši smēķēšanu, alkohola lietošanu neuzskata par kaitīgu un atkarību izraisošu procesu, līdz ar to nav motivēti saņemt palīdzību.

“Man šķiet, ka valstī nav sakārtots bērnu jautājums,-es negribu, es nedaru. Bet ja Tu, kā pieaugušais, redzi, ka viņš tur zālīti pīpē un pīpē. Tu kā darbinieks, kā pieaugušais neko nevari izdarīt, viņš tevi vienkārši pasūta. Tu stulbi stāvi un noskaties! Izņemot, aizved pie narkologa, nodod analīzes un konstatē, ka ir lietojis, un viss. Piespiedu ārstēšanas jauniešiem Latvijā nav un bērnam atļauj izvēlēties lietot vai nelietot, bet viņi jau neapzinās sekas.”

BJC darbinieki nereti saskaras ar sabiedrības, sadarbības partneru neizpratni un pat nosodījumu par BJC nespēju ietekmēt jauniešu izvēles, pārtraukt vielu lietošanu un mazinātu deviantu uzvedību.

Speciālisti pauž, ka jaunieši atkarību izraisošās vielas lieto nevis tādēļ, ka nonākuši institūcijā, bet tādēļ, ka to darījuši un iemācījušies ilgi pirms nonākšanas institūcijā. Jauniešiem ir izveidojies noteikts dzīves veids, ko sekmējusi dzīves pieredze kopš mazotnes. Nonākot institūcijā 14-15-17 gadu vecumā, to mainīt praktiski nav iespējams.

Resursi un sadarbība

Galvenie BJC sararbības partneri un arī resurss ir izglītības iestādes, tiesībsargājošās iestādes, medicīnas iestādes un rehabilitācijas centri un NVO. Piesaistot resursus, tiek ņemtas vērā jauniešu īpašās vajadzības, kas saistītas ar dziļiem psihoemocionāliem traucējumiem un atkarībām.

Pēc centru vadītāju teiktā, **formāli, pašvaldībā uzskaitāmi/pieejami visi nepieciešamie resursi, bet sadarbība ir vāja, neefektīva, vai vispār nenotiek.** Ņemot vērā augsto atkarību līmeni BJC, ļoti nozīmīga ir atkarību speciālistu pieejamība un attieksme pret jauniešiem. RSD ir pieejami atkarību profilakses speciālisti, bet, ņemot vērā jauniešu komplikētās situācijas, pēc vadītāju teiktā, ir nepieciešama ārstēšana - ārsta narkologa konsultācijas. Nopietna pieeja, neskatoties uz to, ka jaunietis nav motivēts.

Nepilngadīgām personām ar atkarībām, kuras lieto narkotikas, ir tikai viena rehabilitācijas iestāde VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža"". Arī šī rehabilitācija nav pieejama tad, kad jaunietis ir gatavs ārstēties. Rinda uz rehabilitāciju jāgaida aptuveni 6 mēnešus un vēl ilgāk.

"Vienīgais, kas mums vēl bija, bija šī Ģintermuižas programma uz gadu, kas vēl strādāja ar šiem bērniem. Tagad ir palikusi tikai 21 dienu programma. Tagad, kad man nāca ārā bērns no Cēsīm 13. jūnijā, bija pirmstermiņa atbrīvošana, es gatavojos viņu sūtīt uz rehabilitāciju. Viņš bija atkarīgs no smagajām narkotikām. Es apzvanīju Vecākus, tur ņem tikai pilngadīgo. Tvaika iela ņem tikai pilngadīgos. Tvaika ielā prasīju, ko valsts piedāvā nepilngadīgajiem - tā esot tikai Ģintermuiža."

Ja jaunietis IR motivēts un gatavs ārstēties, garo rehabilitācijas rindu dēļ, pakalpojums nav pieejams, kas veicina narkotisko vielu lietošanas recidīvus.

Ja jaunietis NAV motivēts - speciālisti, organizācijas nav gatavas sadarbībai.

"Mēs esam izmēģinājuši Ģintermuižu – nulle rezultāti, mēs esam izmēģinājuši Tvaika ielu – nulle rezultāti, pusaudžu resursu centrs – nulle rezultāti, esam mēģinājuši problēmas risināt caur bērnu tiesību inspekcijas projektiem – nulle rezultāti. Mēs izmēģinām visu, un visur ir atbilde: ja jaunietis nav motivēts, tad uzredzēšanos. Ja jaunietis trīs reizes neatnāk, tad no programmas ārā!"

Ir pieredze arī ar "Minesotas programmu", bet arī tā neesot veiksmīga, jo jaunietis nav bijis motivēts. Narkologa komentārs situācijā bija, ka jaunietim jānonāk līdz viszemākajam punktam, lai varētu palīdzēt. RSD iespējams saņemt atkarību speciālista konsultācijas, bet jauniešiem nepieciešama ārstēšana. Nopietna pieeja, neskatoties uz to, ka jaunietis nav motivēts.

Līdzīga situācija ir darbā ar jauniešiem ar deviantu uzvedību. Centru speciālisti meklē un piedāvā dažādus pakalpojumus, papildus resursus, lai jauniešus ieinteresētu jēgpilni pavadīt laiku. Ir bijusi sadarbība ar Resiliences centru, Jauniešu Resursu Centru. Diemžēl, ja jaunietis divas reizes nav apmeklējis nodarbības, sadarbība ar viņu tiek pārtraukta.

"Es vienmēr par to brīnos, jo centru mērķi ir palīdzēt pusaudžiem ar problēmām. Bet ja viņu izmet par divu nodarbību neapmeklēšanu, tad sanāk, ka šie centri domāti priekšzīmīgiem bērniem."

Jauniešiem ar deviantu uzvedību būtu nepieciešama valsts Probācijas dienesta iesaistīšanās. Situācijās, kad jaunieši atgriežas no sociālās korekcijas iestādes (iestāde tika slēgta), probācijas dienests nav gatavs piedāvāt konkrētas programmas, sadarboties. Faktiski, darbu ar jauniešiem, kuriem ir krimināllietas, veic centra sociālie darbinieki.

Nemot vērā jauniešu traumatisko pieredzi, jauniešiem nav izpratnes par savas rīcības sekām. Mainīt gadiem iestrādātu izdzīvošanas dzīves modeli un panākt motivāciju šo modeli mainīt ir problemātiski.

Vāja sadarbība ir ar pašvaldības policiju. Centra vadītāji no policijas sagaida lielāku profesionālo atbildību un ieinteresētību. Piemēram, regulāri apsekot BJC un aizrādīt jauniešiem par smēķēšanu, vai nepieņemamu uzvedību. Konflikta gadījumos, atbraucot uz izsaukumu BJC, policija izrāda bezspēcību, neatbalsta centra darbiniekus un pat aizrāda par nevajadzīgu izsaukumu.

“Daudz kas būtu savādāk, ja viņš izsit stiklu un notiek ātras darbības, saņem sodu, nevis gadiem velk un skata lietas. Viņi nesajūt savas rīcības sekas un līdz ar to rodas visatļautība.”

Pēc respondentu teiktā, kopumā, ir vāja starpinstitucionālā sadarbība ar institūcijām (BTI, PP, Probācijas dienests) un organizācijām. Vēl jāprojām nav izpratnes par bez vecāku gādības palikušo un institūcijā nonākušo bērnu vajadzībām un īpatnībām.

Nav resursu darbā ar nemotivētiem, problemātiskiem un deviantiem bērniem/jauniešiem.

Organizācijas, kuras sevi pieteikušas, kā resursu jauniešiem ar dažādām sociālām problēmām, reāli nesniedz un atsaka nepieciešamo atbalstu, jo nestrādā ar problemātiskiem/nemotivētiem jauniešiem.

Darbs ar jauniešiem centrā

Intensīvs darbs ar jauniešiem notiek no pirmās dienas, kā viņš ir nokļuvis centrā, bet rezultatīva savstarpēja sadarbība parādās pēc ilgāka laika. Faktiskais adaptācijas periods ilgst aptuveni gadu un tikai pēc tam, kad jauniešis ir adaptējies un izjutis drošību un uzticēšanos, var sagaidīt atgriezenisko saiti.

Daudzos gadījumos bērns institūcijā nonāk jau gandrīz pieaudzis-16, 17 gadu vecumā, un šādu gadījumu skaits pieaug. Tādēļ, nav iespējams laikā līdz pilngadībai, ņemot vērā arī adaptācijas laiku, mainīt jaunieša vērtības, attieksmi un citas pamatvērtības, ja tās iepriekš ir kropļotas.

Centros katram jauniešim tiek sastādīts individuāls attīstības plāns. Tas tiek sastādīts kopā ar jauniešiem, sociālo darbinieku un audzinātāju. Plāni tiek izvērtēti un, ja nepieciešams, koriģēti ik pēc sešiem mēnešiem, vai pēc vajadzības. Ja jauniešim ir administratīvie sodi, papildus tiek sastādīts uzvedības korekcijas plāns.

Centrā jaunieši apgūst visas iespējamās sadzīves prasmes, izņemot nolasīt elektrības skaitītājus un veikt komunālos maksājumus. Sadzīves prasmes apgūst ikdienā. Notiek kopīga iepirkšanās, uzkopšana, ēst gatavošana u.c..

Neskaidrības rodas ar koplietošanas telpu/tualetes uzkopšanu (izņemot jauniešu mājas). Ņemot vērā, ka dzīvojot patstāvīgi jauniešiem uzkopšana būs jāveic pašam, centru jauniešiem tas netiek prasīts, jo no valsts bērnu tiesības inspekcijas ir saņemti pārmetumi par bērnu tiesību pārkāpumu attiecībā uz tualetes uzkopšanu.

“Atnāca valsts bērnu tiesību inspekcija, ieraudzīja grafikā, ka ir tualetes uzkopšana un uzreiz mums aizrādīja, ka tā nedrīkstot, bērniem tualetes nav jātīra. Kopš tā laika to bērniem vairs neprasām darīt”.

Sadzīves prasmes tiek apgūtas atbilstoši individuālajam rehabilitācijas plānam. Centra darbinieki jauniešiem iepazīstina kopā apmeklējot dažādas institūcijas - RSD, JAC, ģimenes ārsta praksi.

Audzinātājiem jābūt ar ļoti plašu redzesloku, zināšanām, dzīves prasmēm. Jāspēj intuitīvi sajūst, kādas dzīves prasmes jauniešiem jāiemāca, jo konkrētas vadlīnijas, kas jauniešiem jāapgūst neesot. Prasmju attīstīšana, galvenokārt, ir audzinātāja uzdevums.

“Drošības sajūta un kopējais ieguldītais darbs ir viens no priekšnoteikumiem attieksmes un uzvedības maiņai. Centra darbs ir nevis nopelt, bet saprast jauniešu situāciju, parādīt potenciālu. Jaunieši notic un sāk uzticēties.”

Jauniešu vajadzības

Kā galvenās jauniešu vajadzības, pēc darbinieku domām, ir *justies piederīgiem*. Būt saprastiem, pieņemtiem un vajadzīgiem. Viņiem nepieciešama pastāvīga atbalsta persona un sajūta, ka par viņiem kāds rūpējas un uztraucas.

Pēc jauniešu domām viņu primārā vajadzība ir nauda/materiālās vajadzības, tādējādi viņiem būs iespēja dzīvot “skaistu dzīvi”, nebūs ikdienas grūtības, nebūs jāmacās un jāstrādā.

Darbinieku zināšanas/apmācības

Darbinieku zināšanas ir pietiekošas. Apmācības tiek piedāvātas regulāri, kā arī darbiniekiem ir iespēja ieteikt tēmas, kuras nepieciešamas noklausīties. Vadītāja un sociālais darbinieks vēro, kādas zināšanas pietrūkst audzinātājiem un jaunajiem darbiniekiem. Attiecīgi, nepieciešamās apmācības tiek pasūtītas.

Pieejamās apmācības, lielākoties, ir noderīgas jaunajiem darbiniekiem. Profesionāli, kuri strādā ilgstoši un apmeklējuši neskaitāmas apmācības, inovācijas darbā ar bērniem bez vecāku gādības nerod.

“Daudz kas nāk ar pieredzi. Daudzi lektori un pasniedzēji nevar zināt un pasniegt to, ko iegūst gadiem strādājot šeit un mācoties no kolēģiem. Cilvēki, kuri šeit nav strādājuši nezina ko mēs darām, kādi ir jaunieši un kas šeit notiek.”

Vaicājot vai darbiniekiem ir pietiekamas zināšanas un prasmes darbā ar *grūtajiem jauniešiem*, respondenti atbild, ka tiek apmeklēti dažādi pasākumi kvalifikācijas celšanai, bet neviens no apmācībām nesniedz atbildi, ko ar šiem jauniešiem darīt un kā strādāt.

Apmācības vada vieni un tie paši Latvijas speciālisti, tās bieži atkārtojas un, līdz ar to tām zūd jēga īpaši tad, ja tās notiek attālināti.

BJC darbiniekiem starptautiskas pieredzes darbā ar bērniem bez vecāku gādības nav.

Secinājumi

BJC jaunieši

1. BJC darbinieki, raksturojot jauniešus, tos pamatā iedala divās grupās – aktīvi un pasīvi jaunieši.
 - Pirmā grupa raksturojas ar aktivitāti un augstu motivāciju. Ar šiem jauniešiem viegli veidojas kontakts, jo vēlas sadarboties. Lielākoties tie ir jaunieši, kuri maksimāli ilgi dzīvojuši bioloģiskajā ģimenē, vai arī iepriekšējā pieredze, pirms nokļuvuši BJC, nav saistīta ar lieliem riskiem ģimenē. Darbs ar šo jauniešu grupu ir produktīvs, vērsts uz rezultātu, ko jaunietis arī sasniedz.
 - Otrajai jauniešu grupai raksturīga pasivitāte, nevēlēšanās sadarboties, neveidojas emocionālā piesaiste. Šai jauniešu grupai novērojamas izteiktas atkarības, paškaitējoša uzvedība, zema iekšēja motivācija. Šīs grupas jaunieši agrīnā vecumā nonākuši institucionālā aprūpē, vai arī, kuri ir dzīvojuši ģimenē, bet piedzīvojuši ļoti traumatisku pieredzi.
2. Īpaši traumatiska pieredze ir jauniešiem, kuriem vairākkārt mainīta aprūpes forma (ģimene, aizbildniecība, audžu ģimene, institūcija utt.). BJC “Ezermala”, kurā visiem jauniešiem ir novērojama devianta uzvedība, ir uzsāktas administratīvās, vai krimināllietas, pirms nokļūšanas BJC ir vairākkārt manītas aprūpes formas.

BJC noteicoši lielākā daļa ir otrās grupas jaunieši.

Jaunieši ar GRT un citiem psihoemocionāliem traucējumiem

1. Visiem bērniem, kuri nonāk institūcijā, ir dažādas psihoemocionālas traumas un traumatiskā pieredze ir dziļa un ilgstoša.
2. Psihoemocionālo traumu rezultāts ir dažādas aiztures un traucējumi, kas ir novērojami gandrīz visiem centru bērniem. Tie ir mācīšanās traucējumi, uzvedības traucējumi, uzmanības traucējumi, hiperaktivitāte un citi psihoemocionāli traucējumi.
3. Centros darbs ar šiem jauniešiem ar GRT prasa īpašu pieeju. Tas atšķiras no darba ar veselīgiem bērniem. Darbiniekiem jābūt izpratnei par diagnozi un tās izpausmēm, kā strādāt ar šiem bērniem. Tas nozīmē arī papildus cilvēkresursus, jo jāpavada gan uz izglītības iestādēm, gan citām sabiedriskām vietām.
4. BJC materiālie un intelektuālie resursi atbilst darbam ar bērniem ar GRT. Darbiniekiem regulāri ir iespējas apmeklēt dažādus seminārus un apmācības, lai gūtu izpratni par diagnozes īpatnībām un kā strādāt ar bērniem ar GRT.

Izglītība

1. Instrukcionālā aprūpē visbiežāk nonāk bērni no augsta riska ģimenēm, kurās izglītība nav viena no dzīves prioritātēm, līdz ar to nav saņēmuši atbalstu mācībās. Tādēļ, pamatā, centrā nokļūst bērni ar pedagoģisku ielaistību un zemām sociālām prasmēm.
2. Skolas apmeklējums jauniešiem ir dažāds un nav paredzams. Jebkurā brīdī jauniešis var izdomāt un bez paskaidrojuma paziņot, ka dažas nedēļas uz skolu neies, nemācīsies.
3. BJC pieredze ar izglītības iestādēm ir dažāda.
 - Bērni no institūcijām tiek žēloti. Prasības un uzstādījumi ir zemāki nekā bērniem no ģimenēm. Neskatoties uz to, ka mācību viela nav apgūta, pārbaužu vērtējumi tiek uzlaboti, viņus pārceļ nākošajā klasē.
 - Pret bērniem no institūcijas izturas ar nicinājumu un necienu. Izglītības iestādē, vecāki, arī izglītojošais personāls, nevēlas kolektīvā bērnu no institūcijas. Līdz ar to, arī mācību procesā netiek pievērsta atbilstoša uzmanība, jo pastāv uzskats, ka bērnu intelektuālais līmenis un kognitīvās spējas ir tik zemas, ka nav vērts ar šiem bērniem strādāt.
 - Pamatā funkcionāla sadarbība ir ar tām skolām, kurās bērns ir mācījies iepriekš. Tādēļ skolas maiņa tiek izskatīta galējā situācijā. Sadarbība ir funkcionāla un bērni tiek pieņemti atbilstoši zināšanām, uzvedībai, u.c., nevis dzīvesvietai.
4. Skolas apmeklējumu un izglītības ieguvu ietekmē izglītības iestādes nostāja un skolotāju attieksme pret institūciju bērniem. Ja jauniešis izglītības iestādē izjūt neempātisku, dažkārt nicinošu attieksmi gan no skolotāja, gan klases biedriem, tad jaunieša motivācija mācīties strauji krītas.
5. Kopumā, BJC jauniešu vidū izglītība nav vērtība, izglītībai ir pakārtota nozīme.
6. BJC bērniem nepieciešams palīgskolotājs/repetitors. Īpaši tas attiecas uz eksaktiem priekšmetiem. Konsultācijas skolā ir neefektīvs resurss.

Darbs

1. Lielākoties jaunieši neizrāda interesi iesaistīties darba tirgū, kā arī piedalīties NVO organizētajos vasaras darbos.
2. Raksturīgākie ietekmējošie faktori, kādēļ jaunieši neiesaistās nodarbinātībā:
 - pārmantots ģimenes modelis – jaunieši ģimenē ir iemācījušies, ka var nestrādāt. Naudu iegūst saņemot sociālos pabalstus.
 - nav ārējas nepieciešamības – jaunieši zina, ka “viņiem pienākas”, nav nepieciešamības pelnīt un meklēt likumiskas iespējas iegādāties kāroto.
 - nav iekšējas nepieciešamības – jaunieši ģimenē nav pieredzējuši pozitīvu materiālo līdzekļu ietekmi un iespējas.
 - nespēj strādāt – psihoemocionālo traumu rezultātā, jauniešu uzmanības noturība, uzvedības traucējumi liedz veikt algotu darbu, kas prasa regularitāti, sistemātiskumu, noturību, uzmanību.

Jēgpilna brīvā laika pavadīšana

1. BJC jauniešiem ir visas iespējas saturīgi un jēgpilni pavadīt brīvo laiku. Ir pietiekoši materiālie resursi, lai nodrošinātu saturīgas, interesantas un jēgpilnas bērnu brīvā laika pavadīšanas iespējas, apmeklējot sporta, mākslas, mūzikas un citas jēgpilnas nodarbības.
2. Pamatā jaunieši brīvo laiku pavada savā dzīves vietā/istabā, sociālajos tīklos, ar draugiem/ paziņām ārpus centra telpām.

Atkarības

1. Atkarības un atkarību izraisošo vielu lietošana jauniešu vidū ir mainīga, bet nepārejoša problēma.
2. Jaunieši smēķēšanu, alkohola lietošanu neuzskata par kaitīgu un atkarību izraisošu procesu, līdz ar to, nav motivēti saņemt palīdzību.
3. Jaunieši atkarību izraisošās vielas lieto nevis tādēļ, ka nonākuši institūcijā, bet tādēļ, ka to darījuši un iemācījušies ilgi pirms nonākšanas institūcijā.
4. Jauniešiem ir izveidojies noteikts dzīves veids, ko sekmējusi dzīves pieredze kopš mazotnes. Nonākot institūcijā 14-15-17 gadu vecumā, to mainīt praktiski nav iespējams.

Resursi un sadarbība

1. Organizācijas, kuras sevi pieteikušas kā resursu jauniešiem ar dažādām sociālām problēmām (*Resiljences centrs, Pusaudžu resursu centrs*), reāli nesniedz un atsaka nepieciešamo atbalstu, jo nestrādā ar nemotivētiem (problemātiskiem) jauniešiem.
2. Vāja starpinstitucionālā sadarbība ar institūcijām (*Probācijas dienests, PP, BTI*). Nav izpratne par bez vecāku gādības palikušo un institūcijā nonākušo bērnu vajadzībām un īpatnībām.
3. Jauniešiem, kuriem konstatētas/novērotas dažāda veida atkarības, nav pieejami nepieciešamie atveseļošanās resursi:
 - rehabilitācija nepilngadīgajiem pieejama tikai slimnīcā “Ģintermuiža” – garo rindu dēļ nav pieejama pat motivētiem jauniešiem;
 - ja nepilngadīgais nav motivēts/neizprot atkarības, speciālisti ar šiem jauniešiem nestrādā.

Darbs ar jauniešiem

1. Intensīvs darbs ar jauniešiem notiek no pirmās dienas, bet rezultatīva savstarpēja sadarbība parādās pēc ilgāka laika. Faktiskais adaptācijas periods ilgst aptuveni gadu un tikai pēc tam, kad jaunieši ir adaptēties un izjutis drošību un uzticēšanos, var sagaidīt atgriezenisko saiti.
2. Katram jauniešim tiek sastādīts individuālās attīstības plāns kopā ar sociālo darbinieku un audzinātāju. Plāni tiek izvērtēti un, ja nepieciešams, koriģēti ik pēc sešiem mēnešiem, vai pēc vajadzības. Ja jauniešim ir administratīvie sodi, papildus tiek sastādīts uzvedības korekcijas plāns.
3. Centrā jaunieši apgūst visas iespējamās sadzīves prasmes, izņemot nolasīt skaitītājus un veikt komunālos maksājumus. Sadzīves prasmes apgūst ikdienā. Notiek kopīga iepirkšanās, uzkopšana, ēst gatavošana u.c..

Darbinieku apmācības

1. Pieejamās apmācības, lielākoties, ir noderīgas jaunajiem darbiniekiem. Profesionāli, kuri strādā ilgstoši un apmeklējuši neskaitāmas apmācības, inovācijas darbā ar bērniem bez vecāku gādības nerod.
2. Nevienas no apmācībām nesniedz atbildes, kā strādāt ar *grūtajiem jauniešiem*.
3. Apmācības vada vieni un tie paši Latvijas speciālisti, tās bieži atkārtojas un, līdz ar to, tām zūd jēga īpaši tad ja, tās notiek attālināti.
4. BJC darbiniekiem starptautiskas pieredzes darbā ar bērniem bez vecāku gādības nav.

1.2. Jauniešu atbalsta centra (JAC) darbinieku interviju apkopojums un secinājumi.

Jauniešu raksturojums

Pirms jaunieši kļūst pilngadīgi un kļūst par JAC dalībniekiem, viņi ar JAC darbību un darbiniekiem tiek iepazīstināti no 17 gadu vecuma. Jaunieši no audžu ģimenēm, vai aizgādībā esoši, uz centru nāk ar aizbildni, bet jauniešus no BJC struktūrvienībām apciemo darbinieki. Sasniedzot pilngadību JAC vēršas visi bez vecāku gādības augušie Rīgas pašvaldības jaunieši. Daļa epizodiski – saņemot jauniešu garantijas, daļa JAC apmeklē regulāri, saņemot ne tikai materiālu, bet arī speciālistu atbalstu un dažādus pakalpojumus.

JAC jaunieši ir dažādi un tos var iedalīt divās pamatgrupās.

Pirmā jauniešu grupa ir aktīva un mērķtiecīga. Kuri mācās un/vai strādā. Ir aktīvi, ja nepieciešams - meklē palīdzību. Pie šīs grupas tiek pieskaitīti arī tie jaunieši, kuri neapmeklē JAC, jo viņi ir spējīgi, neatkarīgi savā personīgajā dzīvē un JAC atbalsts nav nepieciešams. **Šādi jaunieši sastopami visās ārpus ģimenes formās, bet lielākoties tie ir jaunieši no audžu ģimenēm, vai aizgādības.**

Otrai jauniešu grupai raksturīga izteikta pasivitāte. Ar viņiem grūti izveidot kontaktu, reizēm tas arī neizdodas. Jaunieši ir pasīvi. Nevar, neprot un nevēlas uzņemt atbildību. Nav noteikts dzīves mērķis.

“Viņi ar varu velkami. Mēs viņiem vairāk kā aukles. Mēs viņus uzrunājam, motivējam, atgādinām, ka jāierodas, kur jāpiedalās. Ka jānosūta rēķini un maksājumu uzdevumi.” Šādi jaunieši sastopami visās ārpus ģimenes formās, bet lielāka tendence vērojama BJC struktūrvienībās, jauniešiem pēc dzīves institūcijā.

Struktūrvienību jauniešiem raksturīga tendence ir vēlme turpināt saņemt dažāda veida palīdzību, pamatā materiālo, pasīvi iesaistoties savas situācijas uzlabošanā.

Jauniešu noturība JAC ir stabila. Ir neliela daļa jauniešu, kurus nepieciešams sistemātiski uzrunāt, lai notiktu sadarbība. Līdz šim ir bijuši atsevišķi gadījumi, ka jaunieši pēc sociālo garantiju saņemšanas nav sazināties ar centru.

Atbalsts un savstarpējā uzticēšanās ir galvenie faktori, kādēļ jaunieši turpina apmeklēt centru un sadarbojas ar speciālistiem.

“Viņš uzticas. Es esmu viņa atbalsta persona. Mēs esam viņa atbalsta personas. Viņš var atnākt un vienkārši izstāstīt savu stāstu, savas bēdas, arī savas priecīgās lietas – viņš ir atradis darbu. Viņš atnāk, lai palīdz viņam kaut ko kopīgi nokārtot – aizbraukt uz dzīvokli, pavadīt uz institūciju, palīdzēt policijā. Viņš vēlas būt kopā, kur viņš reizēm ir nedrošs.”

Jaunieši pēc sadarbības ar JAC (24 g.v.).

Jaunieši sasniedzot 24 g.v. tiek informēti par institūcijām, kurās var vērsties atbilstoši savai situācijai (RSD, ārstniecības iestāde u.c.). Ir gadījumi, kad jaunieši turpina vērsties pēc palīdzības. Ir situācijas, kad apciemojums ir savstarpējās uzticēšanās vadīts – padalīties ar dzīves situāciju, kas liecina par pozitīvu sadarbību. Kopumā, darbinieki ir informēti, kas notiek ar jauniešiem pēc dalības JAC.

Darbinieki atzīst, ka sajūt emocionālu drošību par jauniešiem pēc dalības JAC.

JAC darbība.

JAC ar jauniešiem strādā 13 speciālisti, no kuriem 3 ir sociālie darbinieki, 9 jaunatnes lietu speciālisti un JAC vadītāja. Katra sociālā darbinieka pārraudzībā ir 3 jaunatnes lietu speciālisti. Vadītāja pārrauga centra darbību, iesaistās problēmsituāciju risināšanā, piesaista un informē par pieejamajiem pakalpojumiem, u.c..

Pamatā, jaunieši centru apmeklē 1x3 mēnešos, lai kārtotu sociālo palīdzību. Ir jaunieši, kuru apmeklējums ir 1x nedēļā, citiem 1x mēnesī. **JAC apmeklējuma biežums atbilst jauniešu vajadzībām, kā arī pasākumiem, kādos jaunieši ir iesaistīti.**

Uzsākot sadarbību, kopā ar jauniešu tiek sastādīts “Dzīves plāns”. Kopīgi izrunāta jaunieša turpmākie realizējamie mērķi un noteikti uzdevumi, un darbības, kā tos realizēt.

Ja jaunieši centrā ierodas retāk, kā vienu reizi mēnesī, tad darbinieki sazinās paši. Ar visiem jauniešiem tiek uzturēti kontakti, gan ar tiem, kuri ir izbraukuši no valsts, gan ar tiem, kuri faktiski dzīvo ārpus Rīgas.

Visi JAC projekti un aktivitātes attiecas uz visiem jauniešiem vienlīdzīgi, neatkarīgi no veselības stāvokļa, aprūpes formas, vai citām pazīmēm.

Jauniešiem ir iespēja piedalīties:

- biedrības ”Bērnu un jauniešu centra “Dari Vari”” Sabiedrības integrācijas fonda finansētājā projektā “Darām kopā” nodarbībās var iepazīties un apgūt prasmes finanšu prātībā un plānošanā, pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs, profesionālo un personīgo prasmju un iemaņu attīstīšanā. “Centrs Marta” izstrādātās programmas vardarbības prevencijas nodarbībās;

- jaunatnes starptautiskās projektu aģentūras projekta "PROTI un DARI" piedāvātajās aktivitātēs, kuru pamatā ir izglītības ieguve, vai iesaistīšanās nodarbinātībā.

Jauniešu atsaucība projektam "Dari Vari", atšķirībā no "Proti un Dari" ir lielāka. Tas skaidrojams ar iespēju apvienot mācības vai darbu ar "Dari Vari" nodarbībām. Nodarbības notiek sestdienās un tās var apmeklēt jebkurš jauniešs. Nodarbības notiek brīvā, neformālā gaisotnē. Tās ir apvienotas ar ēst gatavošanu un kopīgu maltīti. *"Maltītes ir ļoti liels motivators – ja tu gatavo, tad tu arī paēd."* Pēc nodarbību vadītāja teiktā, ēst gatavošana un iespēja paēst, lielai daļai JAC jauniešu ir nozīmīgs aspekts dalībai nodarbībās.

Apzinoties "Proti un Dari" mērķi – izglītība, nodarbinātība, JAC aktīvi un regulāri strādā pie jauniešu iesaistes projektā, lai jaunieši apgūtu profesiju vai strādātu algotu darbu. Jaunieši, kuri beidz programmu, iegūstot kvalifikāciju (autovadītāja apliecība, manikīra/pedikīra meistars), veiksmīgi atrod darbu un strādā.

Projektos tiek iesaistīti visi centra jaunieši, neatkarīgi no saslimšanas, vai diagnozes. Izvērtēšanā tiek noskaidrotas spējas, vajadzības, prasmes un piemērotākais darbības laiks projektā.

"Proti un Dari" mūsu jauniešiem reizēm ir par sarežģītu noteikumi. Vienā brīdī viņš vienkārši iestājas darbā, nepasakot nevienam, līdz ar to viņš nevar būt šajā projektā. Bet ir arī veiksmīgi gadījumi. Pagājušajā gadā man četri jaunieši atgriezās izglītībā."

Speciālisti uzskata, ka abas programmas vienlīdz veiksmīgi darbojas, sniedzot iespēju socializēties, izglītoties un iesaistīties darba tirgū.

Caur projektiem tiek popularizēta arī JAC darbība. Ir gadījumi, ka projektā jauniešs iesaista kādu centra neaktīvo jauniešu. Mēdz būt gadījumi, kad centra jaunieši lūdz vai aktivitātēs var piedalīties viņa draugi, kuri nepārstāv centra mērķgrupu. Aktivitātēs, kurām nav striktu noteikumu attiecībā uz mērķgrupu, iesaistās arī centra jauniešu draugi, paziņas.

JAC piedāvā dažādas aktivitātes – futbols, riteņbraukšana, sporta spēles, kino vakari, kā iespēju jēgpilni pavadīt brīvo laiku un socializēties.

Lielākoties, aktivitātēs piedalās jaunieši, kuriem nav atbalsta personas, neatkarīgi no ārpusģimenes aprūpes formas.

Nemot vērā, ka JAC darbības laiks ir tikai divi gadi, jauniešiem, kuriem pilngadība iestājas pirms JAC dibināšanas, centra darbība nav īsti saprotama. Šo jauniešu vidū cents vēl nav ieguvis popularitāti.

Par aktivitātēm un aktualitātēm jaunieši tiek informēti arī Instagram un Facebook profilos.

Raksturīgākās JAC darbinieku darbības un aktivitātes darbā ar jauniešiem.

JAC darbinieku darbības un profesionālās kompetences lauks ir ļoti plašs, regulāri pārsniedzot profesijas profesionālās robežas. Ņemot vērā, ka mērķgrupa raksturojas ar atbalsta un tuvu attiecību trūkumu, tad centra darbinieki ir jauniešu galvenais resurss dažādu situāciju risināšanā:

- apgūt prasmes, zināšanas, iemaņas, kā veidot attiecības ar jaunieša dzīvē nozīmīgiem cilvēkiem.
- apgūt prasmes veikt komunālos maksājumus;
- apgūt prasmes veidot budžetu;
- apgūt prasmes plānot laiku;
- apgūt prasmes gatavot;
- jautājumi, kas saistīti ar personīgo higiēnu un tīru vidi;
- jautājumi, kas saistīti ar izglītību – atrast izglītības iestādi, ja nepieciešams – saziņa ar izglītības iestādi, ja nepieciešams – palīdzēt mācīties;

- jautājumi, kas saistīti ar dzīvesvietu – dzīvokļa meklēšana/atrašana, līgumu slēgšana, iekārtošana u.c.;
- jautājumi, kas saistīti ar nodarbinātību – rakstīt CV, rakstīt motivācijas vēstules, palīdzība meklēt atbilstošu darbu, ja nepieciešams - saziņa ar darba devēju u.c.;
- Jautājumi, kas saistīti ar dažādām institūcijām (RSD, ģimenes ārsts, u.c.) – saziņa, apmeklēšana, komunikācija;
- jautājumi, kas saistīti ar personu apliecinošiem dokumentiem;
- problēmsituāciju risināšana JAC jaunieša draugam/draudzenei;
- sniegt psihoemocionālu atbalstu/ draudzīgas sarunas.

Šis uzskaitījums ir tikai daļa no JAC darbinieku darba un aktivitātēm jauniešu situācijas uzlabošanā un atbalstā.

Pēc darbinieku teiktā: *“Problēmas netiek šķīrotas pēc institucionālas piederības un jaunieši netiek novirzīti tālāk. Viss tiek darīts kopā, sniegts atbalsts drosmei un mācītas prasmes, kā risināt problēmas.”*

Darbs ar jauniešiem ar GRT.

JAC redzeslokā ir 20 jaunieši ar diagnosticētiem GRT un 5 ar prognozējamu invaliditāti (invaliditāte kopš bērnības, kura pēc 18 g.v. nav pagarināta).

Sociālā darba speciālisti novēro, ka daļai no JAC jauniešiem ir iespējami nediagnosticēti garīga rakstura traucējumi. Šie jaunieši uzskata, ka ir veseli un atsakās apmeklēt ārstus. Līdz ar to invaliditāte netiek nokārtota, kas ietekmē jaunieša materiālo situāciju. Šiem jauniešiem ir zema noturība darba vietā, uzmanības deficīts, personības izmaiņas. Raksturīga nekritiska attieksme pret sevi, pret savu vizuālo tēlu un elementāru higiēnu, kas ietekmē arī darba devēja vēlmi nodarbināt jauniešus.

JAC darbs ar jauniešiem ar GRT būtiski atšķiras no darba ar jauniešiem, kuriem nav novērojami garīga rakstura traucējumi.

Darbs ar šiem jauniešiem ir gausāks. Nepieciešama liela pacietība – informācija jāskaidrot lēnāk un vairākkārt. Darbiniekiem jābūt izpratnei un zināšanām par mērķgrupu.

Atsaucoties uz darbinieku teikto, ar profesionālām grūtībām darbā ar jauniešiem ar GRT nesaskaras. Darbiniekiem ir atbilstoša profesionālā izglītība. Papildus tiek nodrošinātas nepieciešamās apmācības/semināri u.c..

Centra aktivitātes pilnā mērā attiecas arī uz jauniešiem ar GRT. Jebkura aktivitāte vai pasākums attiecas uz visiem JAC jauniešiem.

Nepieciešamības gadījumā jauniešiem ar GRT tiek piesaistīts asistents.

Jauniešiem ar GRT ir divas galvenās grūtības – darbs un izglītība.

Jaunietim ar speciālās skolas izglītības diplomu nav iespēju apgūt arodu tehnikumos, jo nespēj apgūt programmu.

Jauniešus iesaista SIVA (Sociālās integrācijas valsts aģentūra), kur veic profesionālās piemērotības noteikšanu personām darbaspējīgā vecumā, ja personai ir noteikta invaliditāte vai prognozējama invaliditāte.

Sekojoši, SIVA nodrošina profesijas apgūšanu atbilstoši cilvēka funkcionēšanas traucējumu veidam, smaguma pakāpei un iepriekš iegūtās izglītības un kvalifikācijas līmenim.

Diemžēl, SIVA jauniešiem var iesniegt dokumentus tikai ik pēc trijiem gadiem neatkarīgi notā, vai organizācija varēja piedāvāt atbilstošas mācības, vai nē.

“Man viens jauniešis bija pirms trim gadiem. Viņš kopā aizgāja ar mammu, tas vēl bija pirms manis. Viņam veica profilēšanu un neko nepiedāvāja. Pēc gada viņš ir mans jauniešis un viņu vairs tur nepieņem. Ir jāgaida divi gadi, lai atkal iesniegtu dokumentus. Es zvanīju uz SIVU, mēģināju, bet nepieņēma.”

Ir grūtības iesaistīties darba tirgū, jo spēj veikt tikai mazkvalificētu darbu ar sistemātisku atbalstu/asistentu. Diemžēl šādu iespēju pašvaldība, vai darba devējs nenodrošina.

Vajadzības

- 1) Jauniešiem ar GRT nepieciešamas sistemātiski pieejamas programmas arodapmācībā vieglajā valodā.
- 2) Jauniešiem ar GRT nepieciešams asistents darba vietā.

Iespējamais resurss

JAC tiek attīstīts jauns projekts - “nodarbinātības stūrītis”, kurā jauniešiem ar NVA speciālista palīdzību būs iespējams atrast darbu, iemācīties meklēt darbu, rakstīt CV, u.c.. Šāda iespēja būs nozīmīga jauniešiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem, GRT, uzmanības deficītu u.c., kuri nespēj atrast darbu un noturēties vienā darba vietā/bieži maina darbu, grūtības komunicēt ar darba devēju.

Izglītība

Lielāka daļa jauniešu neturpina mācības/neapgūst arodu, jo strādā. Mācības ar darbu apvienot problemātiski, līdz ar to prioritāri tiek izdarīta izvēle strādāt algotu darbu, lai mazinātu materiālas grūtības.

Īpaši jauniešiem no BJC struktūrvienībām, kuriem nav atbalsta personas, ir problemātiskāk apvienot darbu ar mācībām. Neskatoties uz grūtībām, ir jaunieši, kas turpina iegūt vidējo izglītību, ar mērķi turpināt mācības augstskolā.

Daļa uzsāk mācības tehnikumos, jo laba motivācija ir stipendija sekmīgiem jauniešiem.

Darbinieki uzskata, ka vajadzētu mainīt stipendijas piešķiršanas nosacījumus.

“ Tas ir liels sasniegums, ka šie bērni mācās un stipendijas saņemšanai ir pieļaujamas dažas nesekmīgas atzīmes.” Pēdējā laikā arvien vairāk jaunieši mācās tehnikumos.

Jauniešiem ar GRT pēc vispārējas izglītības iegūšanas ir nozīmīgas grūtības apgūt arodu atbilstošu mācību programmu nepieciešamības dēļ.

Daļa JAC jauniešu iegūst izglītību un spēj apvienot darbu ar mācībām. To nosaka jaunieša atbildības sajūta, intelekts, darba spējas, dzīves modelis/pieredze un atbalsts, ko saņem dzīvojot ārpusģimenes aprūpē (BJC, vecvecāki, vecākie brāļi, māsa, citi tuvi radnieki).

Novērojama tendence, ka jaunieši, kuriem ir atbalsta personas, kuri ir auguši audžu ģimenēs, vai pie aizbildņiem, vairāk izvēlas turpināt mācības augstskolās.

Darbs.

Darba tirgū organiski iesaistās jaunieši, kuriem ir izglītība/iegūta profesija.

Raksturīgākie iemesli, kādēļ jaunieši nestrādā:

- 1) visnozīmīgākās grūtības iesaistīties darba tirgū ir jauniešiem, kuriem nepieciešams atbalsts darba vietā. Turklāt, šiem jauniešiem ir zema noturība, koncentrēšanās spējas, nepieciešams atvieglots darba režīms. Šie aspekti nozīmīgi ietekmē iekļaušanos darba tirgū;
- 2) vielu un tehnoloģiju atkarībā esoši jaunieši; jaunieši no riska ģimenēm ar iemācītu dzīves veidu saņemt pabalstus; jaunieši, kuriem ir tendence klaiņot kopš bērnības;

- jaunieši, kuri tieši atzīst, ka patīk savs dzīvesveids - bezpajumtniecība un algotu darbu nestrādās;
- 3) trūkst prasmes atrast darbu, komunicēt ar darba devēju;
 - 4) dokumentu trūkums - dokumentus nevar atjaunot atkarību dēļ; slēgti banku konti.

Ja nepieciešams, sociālais darbinieks komunicē un sazinās ar darba devēju, kopā ar jauniešu iet uz pārrunām.

Pēc JAC darbinieku teiktā, strādā nozīmīgāka daļa jauniešu. Ja arī jauniešiem nav vēlme iesaistīties pastāvīgā darbā, viņi veic gadījuma darbus/piestrādā. Arī šādā gadījumā tiek novērtēta jaunieša apziņa, ka vajag un ir nepieciešams strādāt.

“Strādā tie, kuri saprot, ka ir jāstrādā.”

Sadarbība un resursi

Sadarbības partneri aktualizējas atbilstoši piedāvātajiem pakalpojumiem un projektiem, kas atbilst JAC jauniešu vajadzībām un interesēm.

Šobrīd tie ir Sabiedrības integrācijas fonds finansētajā projektā “Darām kopā”, “Centrs Marta” vardarbības prevencijas nodarbībās un Jaunatnes starptautiskā projektu aģentūra projekta "PROTI un DARI" piedāvātajās aktivitātēs.

Sadarbība ar RSD ir funkcionāla. Daļa no darbiniekiem ir iepriekš strādājuši dienestā, tādēļ pārziņ gan pieejamos pakalpojumus, gan procesus.

“Sadarbība ar SD ir ļoti laba un mēs zinām visus pieejamos pakalpojumus, kādus var saņemt dienestā.”

Informācija par pieejamiem pakalpojumiem un speciālistiem ir pietiekoša. Pamatā sadarbība notiek ar sociālo pakalpojumu nodaļu.

SD ir iespēja jauniešiem saņemt atkarību speciālistu konsultācijas, bet jauniešiem ir nepieciešama profesionāla atkarību ārstēšana. RSD atkarību speciālisti šādu iespēju nesniedz.

Nereti tiek izmantots jurista pakalpojums, bet RSD jurists ir pārslogots un nespēj iesaistīties JAC jauniešu problēmsituāciju risināšanā, cik nepieciešams. Bezmaksas juridisko palīdzību saņemt nevar, jo dažādu iemeslu dēļ jauniešiem nav trūcīgas ģimenes statusa.

Dzīves prasmes.

Dzīves prasmju apguves līmenis ir dažāds, neatkarīgi no ģimenes aprūpes formas.

Vislielākās grūtības jauniešiem sagādā laika un finanšu plānošana. Komunālo maksājumu veikšana - vai tos veic laicīgi, vai neveidojas parādi, vai nauda pietiek līdz mēneša beigām. Jaunieši, saņemot pabalstu, neprot izvērtēt prioritātes.

Tieši finanšu un laika plānošanas prasmju attīstība jauniešiem ir JAC darbinieku kompetence.

Pirms pilngadības sasniegšanas, BJC jauniešiem nav iespēju pilnvērtīgi apbūt prasmes, kā jāveic komunālie maksājumi un arī budžeta plānošana notiek ar sistemātisku atbalstu.

Arī jauniešiem no citām aprūpes formām ir neliela, vai nav saskares ar komunālajiem maksājumiem un budžeta pārvaldību.

“Ņemot vērā viņu vecumu, ir skaidras jauniešu prioritātes, un ienākumus, kādi viņiem ir,- tad ir skaidrs, kādēļ mēneša beigās nepietiek naudas.”

Apsekojot jauniešus dzīves vietā (1x gadā), var novērot vairāku sadzīves prasmju apguves līmeni – higiēna, mājokļa uzkopšana, ēst gatavošana, pārtikas iegāde u.c..

JAC trūkstošās sadzīves prasmes apgūst gan individuāli, gan grupu nodarbībās.

JAC speciālisti norāda, ka BJC struktūrvienību jauniešu prasmes, pamatā, ir labas un pietiekošas, lai uzsāktu patstāvīgu dzīvi.

Dzīves prasmes tiek izvērtētas UDV sistēmā.

Jauniešu vajadzības.

Pēc jauniešu un darbinieku domām galvenās ir materiālās vajadzības, mājoklis. Ļoti neliela daļa jauniešu pēc pilngadības var saņemt pietiekamu atalgojumu, lai pietiktu gan pamatvajadzībām, gan izklaidei. Ja jauniešiem ir aizbildnis, tad novērojams mazāks resursu trūkums.

Kā otra nozīmīga vajadzība tiek minēta svarīgas un tuvas attiecības, uzticība un uzticēšanās. Atbalsts un socializēšanās. Pietrūkst atbalsta personas, kurām jauniešiem var uzticēties, uz kurām var paļauties, no kurām var saņemt atbalstu. Tādēļ jauniešu dzīvē nozīmīga loma ir JAC. *“Lielai daļai jauniešu jau neviena nav. Viņiem nav pie kā iet, un tad viņi nāk uz šejieni. Viņi zina, ka šeit tiks pieņemti, atbalstīti un justies vajadzīgi.”*

Visiem jauniešiem, kuri auguši bez vecāku gādības, neatkarīgi no ģimenes aprūpes formas, vajadzības ir līdzīgas – materiālās vajadzības, svarīgu attiecību/atbalsta trūkums.

Darbinieku zināšanas/apmācības.

Darbinieku zināšanas ir pietiekošas un atbilstošas darbā ar mērķgrupu. Sistemātiski un regulāri tiek piedāvātas dažādas apmācības.

Ir gan jēgpilnas apmācības, gan daudzas noder tikai kredītpunktu krāšanai, vai arī tā ir iespēja atsvaidzināt sen zināmu informāciju.

Darbiniekiem ir iespēja izteikt viedokli, kādas apmācības nepieciešamas un pārsvarā prasītās apmācības tiek nodrošinātas.

Supervīzijas notiek regulāri 2 gadus, kuras vada viens supervizors.

Nepieciešamie JAC resursi darbā ar jauniešiem.

- 1) Narkologs-ārsts. Lai efektīvi diagnosticētu un sniegtu palīdzību, nepieciešamas **ārsta** konsultācijas un ārstēšana. Zinošs speciālists, kurš grib, var un spēj sniegt profesionālu palīdzību. RSD atkarību speciālisti šādu iespēju nesniedz.
- 2) Jurists. Lai sniegtu konsultācijas maksātspējas gadījumos, pārstāvēt tiesā u.c.. RSD jurists ir pārslogots un nespēj iesaistīties JAC jauniešu problēmsituāciju risināšanā, cik nepieciešams. Bezmaksas juridisko palīdzību saņemt nevar, jo, dažādu iemeslu dēļ, nav trūcīgas ģimenes statuss.
- 3) Psihiatrs. Lai akūtā situācijā motivētām jauniešiem sniegtu kvalitatīvu konsultāciju, arī steidzamu medikamentozu palīdzību. Bezmaksas konsultāciju var saņemt ar ģimenes ārsta nosūtījumu, bet ir ļoti garas rindas un zema pakalpojuma kvalitāte. Par kvalitatīvu maksas pakalpojumu JAC jauniešiem nevar samaksāt. (JAC Pēdējā ārkārtas situācijā, "pa draugam, bez atlīdzības" izpalīdzējis BJC psihiatrs (ārpakalpojums), bet tas neesot situācijas risinājums).
- 4) Karjeras konsultants.

Secinājumi

JAC jaunieši

1. JAC jaunieši veido divas pamatgrupas:
 - Pirmā jauniešu grupa ir aktīva un mērķtiecīga. Kuri mācās un/vai strādā. Ir aktīvi, ja nepieciešams - meklē palīdzību. Šādi jaunieši sastopami visās ārpus ģimenes formās, bet lielākoties tie ir jaunieši no audžu ģimenēm, vai aizgādības.
 - Otrai jauniešu grupai raksturīga izteikta pasivitāte. Ar viņiem grūti izveidot kontaktu, reizēm tas arī neizdodas. Jaunieši ir pasīvi. Nav noteikts dzīves mērķis. Šādi jaunieši sastopami visās ārpus ģimenes formās, bet lielāka tendence vērojama BJC struktūrvienībās, jauniešiem pēc dzīves institūcijā.
2. Visiem jauniešiem, kuri auguši bez vecāku gādības, neatkarīgi no ģimenes aprūpes formas, vajadzības ir līdzīgas – materiālās vajadzības un svarīgu attiecību/atbalsta vajadzība. Jauniešiem nepieciešama pastāvīga atbalsta un piesaistes persona, ar kuru veidojas savstarpējās uzticēšanās attiecības. Vajadzība būt pieņemtiem, saprastiem un vajadzīgiem.
3. JAC darbinieki zin un ir informēti, kas notiek ar jauniešiem pēc dalības JAC sasniedzot 24 gadu vecumu.
Darbinieki atzīst, ka izjūt emocionālu drošību par jauniešiem pēc dalības JAC.
4. Jauniešu dzīves prasmju apguves līmenis ir dažāds, neatkarīgi no ģimenes aprūpes formas. BJC struktūrvienību jauniešu prasmes, pamatā, ir labas un pietiekošas, lai uzsāktu patstāvīgu dzīvi.
5. Neatkarīgi no ārpusģimenes aprūpes formas, vislielākās grūtības jauniešiem sagādā laika un finanšu plānošana. Komunālo maksājumu veikšana - vai tos veic laicīgi, vai neveidojas parādi, vai nauda pietiek līdz mēneša beigām. Jaunieši, saņemot pabalstu, neprot izvērtēt prioritātes.
Finanšu un laika plānošanas prasmju attīstīšana ir JAC darbinieku kompetencē.

Jaunieši ar GRT

1. JAC redzeslokā ir 20 jaunieši ar diagnosticētiem GRT un 5 ar prognozējamu invaliditāti (invaliditāte kopš bērnības, kura pēc 18 g.v. nav pagarināta).
Daļai no JAC jauniešiem ir iespējami nediagnosticēti garīga rakstura traucējumi. Šie jaunieši uzskata, ka ir veseli un atsakās apmeklēt ārstus. Līdz ar to invaliditāte netiek nokārtota, kas ietekmē jaunieša materiālo situāciju. Šiem jauniešiem ir zema noturība darba vietā, uzmanības deficīts, personības izmaiņas. Raksturīga nekritiska attieksme pret sevi, pret savu vizuālo tēlu un elementāru higiēnu, kas ietekmē arī darba devēja vēlmi nodarbināt jauniešus.
2. JAC darbs ar jauniešiem ar GRT būtiski atšķiras no darba ar jauniešiem, kuriem nav novērojami garīga rakstura traucējumi. Darbs ar šiem jauniešiem ir gausāks. Nepieciešama liela pacietība – informācija jāskaidrot lēnāk un vairākkārt. Darbiniekiem jābūt izpratnei un zināšanām par mērķgrupu.
Atsaucoties uz darbinieku teikto, ar profesionālām grūtībām darbā ar jauniešiem ar GRT nesaskaras. Darbiniekiem ir atbilstoša profesionālā izglītība. Papildus tiek nodrošinātas nepieciešamās apmācības/semināri u.c..
3. Jauniešiem ar GRT ir divas galvenās grūtības – darbs un izglītība:
 - Jaunietim ar speciālās skolas izglītības diplomu nav iespēju apgūt arodu tehnikumos, jo nespēj apgūt programmu.
 - SIVA nenodrošina sistemātisku/regulāru profesijas apgūšanu atbilstoši cilvēka funkcionēšanas traucējumu veidam, smaguma pakāpei un iepriekš iegūtās izglītības un kvalifikācijas līmenim.
 - Jauniešiem ir grūtības iesaistīties darba tirgū, jo spēj veikt tikai mazkvalificētu darbu ar sistemātisku atbalstu/asistentu. Diemžēl šādu iespēju pašvaldība, vai darba devējs nenodrošina.

Jauniešu ar GRT vajadzības:

- Jauniešiem ar GRT nepieciešamas sistemātiski pieejamas programmas arodapmācībā vieglajā valodā.
- Jauniešiem ar GRT nepieciešams asistents darba vietā.

JAC darbība

1. Uzsākot sadarbību, centra darbinieks kopā ar jauniešiem sastāda turpmākās sadarbības plānu - "Dzīves plāns". Kopīgi tiek izrunāti un uzstādīti jaunieša turpmākie realizējamie mērķi un noteikti uzdevumi, un darbības, kā tos realizēt.
2. Visi JAC projekti un aktivitātes attiecas uz visiem jauniešiem vienlīdzīgi, neatkarīgi no veselības stāvokļa, aprūpes formas, vai citām pazīmēm.
3. JAC darbinieku darbības un profesionālās kompetences lauks ir ļoti plašs, regulāri pārsniedzot profesijas profesionālās robežas. Ņemot vērā, ka mērķgrupa raksturojas ar atbalsta un tuvu attiecību trūkumu, centra darbinieki ir jauniešu galvenais resurss dažādu situāciju risināšanā.

4. Jauniešiem ir iespēja piedalīties biedrības "Bērnu un jauniešu centra "Dari Vari"" Sabiedrības integrācijas fonda finansētajā projektā "Darām kopa" nodarbībās un jaunatnes starptautiskās projektu aģentūras projekta "PROTI un DARI" piedāvātajās aktivitātēs. Speciālisti uzskata, ka abas programmas vienlīdz veiksmīgi darbojas, sniedzot iespēju socializēties, izglītoties un iesaistīties darba tirgū.
5. JAC piedāvā dažādas aktivitātes – futbols, riteņbraukšana, sporta spēles, kino vakari, kā iespēju jēgpilni pavadīt brīvo laiku un socializēties. Lielākoties, aktivitātēs piedalās jaunieši, kuriem nav atbalsta personas, neatkarīgi no ārpusģimenes aprūpes formas.

Izglītība

1. Lielākā daļa jauniešu neturpina mācības/neapgūst arodu, jo strādā. Mācības ar darbu apvienot problemātiski, līdz ar to prioritāri tiek izdarīta izvēle strādāt algotu darbu, lai mazinātu materiālās grūtības.
2. Daļa jauniešu uzsāk mācības tehnikumos, jo sekmīgie jaunieši saņem stipendiju, kas ir laba motivācija izglītoties.. Pēdējā laikā arvien vairāk jauniešu mācās tehnikumos.
3. Novērojama tendence, ka jaunieši, kuriem ir atbalsta personas, kuri ir auguši audžu ģimenēs, vai pie aizbildņiem, vairāk izvēlas turpināt mācības augstskolās.

Darbs

1. Darba tirgū organiski iesaistās jaunieši, kuriem ir izglītība/iegūta profesija.
2. Raksturīgākie iemesli, kādēļ jaunieši nestrādā:
 - visnozīmīgākās grūtības iesaistīties darba tirgū ir jauniešiem, kuriem nepieciešams atbalsts darba vietā. Turklāt, šiem jauniešiem ir zema noturība, koncentrēšanās spējas, nepieciešams atvieglots darba režīms. Šie aspekti nozīmīgi ietekmē iekļaušanos darba tirgū;
 - vielu un tehnoloģiju atkarībā esoši jaunieši; jaunieši no riska ģimenēm ar iemācītu dzīves veidu saņem pabalstus; jaunieši, kuriem ir tendence kļaut kopš bērnības; jaunieši, kuri tieši atzīst, ka patīk savs dzīvesveids - bezpajumtniecība un algotu darbu nestrādās;
 - trūkst prasmes atrast darbu, komunicēt ar darba devēju;
 - dokumentu trūkums - dokumentus nevar atjaunot atkarību dēļ; slēgti banku konti.
3. Pēc JAC darbinieku teiktā, strādā nozīmīgākā daļa jauniešu. Ja arī jauniešiem nav vēlme iesaistīties pastāvīgā darbā, viņi veic gadījuma darbus/piestrādā.

Sadarbība

1. Sadarbība ar RSD ir funkcionāla. Daļa no darbiniekiem ir iepriekš strādājuši dienestā, tādēļ pārzin gan pieejamos pakalpojumus, gan procesus. Informācija par pieejamiem pakalpojumiem un speciālistiem ir pietiekoša. Pamatā sadarbība notiek ar sociālo pakalpojumu nodaļu.

2. Sadarbības partneri aktualizējas atbilstoši piedāvātajiem pakalpojumiem un projektiem, kas atbilst JAC jauniešu vajadzībām un interesēm.
Šobrīd - Sabiedrības integrācijas fonds finansētajā projektā “Darām kopa”, “Centrs Marta” vardarbības prevencijas nodarbībās un Jaunatnes starptautiskā projektu aģentūra projekta "PROTI un DARI" piedāvātajās aktivitātēs.

JAC darbinieku apmācības un supervīzijas

1. Darbinieku zināšanas ir pietiekošas un atbilstošas darbam ar mērķgrupu. Sistemātiski un regulāri tiek piedāvātas dažādas apmācības.
Ir gan jēgpilnas apmācības, gan daudzas noder tikai kredītpunktu krāšanai, vai arī tā ir iespēja atsvaidzināt sen zināmu informāciju.
Darbiniekiem ir iespēja izteikt viedokli, kādas apmācības nepieciešamas un pārsvarā prasītās apmācības tiek nodrošinātas.
2. Supervīzijas notiek regulāri 2 gadus, kuras vada viens supervizors.

Nepieciešamie JAC resursi darbā ar jauniešiem.

1. Narkologs-ārsts. Lai efektīvi diagnosticētu un sniegtu palīdzību nepieciešamas **ārsta** konsultācijas un ārstēšana. Zinošs speciālists, kurš grib, var un spēj sniegt profesionālu palīdzību. RSD atkarību speciālisti šādu iespēju nesniedz.
2. Jurists. Lai sniegtu konsultācijas maksātnespējas gadījumos, pārstāvēt tiesā u.c.. RSD jurists ir pārslogots un nespēj iesaistīties JAC jauniešu problēmsituāciju risināšanā, cik nepieciešams. Bezmaksas juridisko palīdzību saņemt nevar, jo, dažādu iemeslu dēļ, nav trūcīgas ģimenes statuss.
3. Psihiatrs. Lai akūtā situācijā motivētam jauniešim sniegtu kvalitatīvu konsultāciju, arī steidzamu medikamentozu palīdzību. Bezmaksas konsultāciju var saņemt ar ģimenes ārsta nosūtījumu, bet ir ļoti garas rindas un zema pakalpojuma kvalitāte. Par kvalitatīvu maksas pakalpojumu JAC jauniešim nevar samaksāt. (JAC Pēdējā ārkārtas situācijā, ”*pa draugam, bez atlīdzības*” izpalīdzējis BJC psihiatrs (ārpakalpojums), bet tas neesot situācijas risinājums).
4. Karjeras konsultants vai NVA speciālists, kurš sniegtu profesionālu/kompetentu palīdzību jautājumos, kas saistīti ar nodarbinātību – rakstīt CV, rakstīt motivācijas vēstules, palīdzība sameklēt atbilstošu darbu, ja nepieciešams - saziņa ar darba devēju u.c.;

Pētījuma/pakalpojuma izvērtējuma ietvaros svarīgi noskaidrot JAC darbības aktualitātes, kas nozīmīgas jauniešu funkcionēšanā, ārpus standartizētām anketēšanas jautājumu atbildēm. Kā viena no atbilstošām kvalitatīvā pētījuma metodēm ir fokusgrupu intervijas.

2. Fokusgrupas intervijas rezultāti

Mērķis: Noskaidrot JAC darbinieku darbības ietekmi uz izmaiņām jauniešu sociālajā funkcionēšanā.

Fokusgrupā piedalījās: 8 gan latviski, gan krieviski runājoši JAC jaunieši vecumā no 17 līdz 23 gadiem, no kuriem 3 jaunietes un 5 jaunieši. Viena no jaunietēm atrodas pārejas posmā no BJC uz JAC. Vienam jaunietim noteikta invaliditāte un novērojami kustību traucējumi, redzes traucējumi, runas traucējumi, kuri neietekmēja izteikt adekvātu viedokli. Jauniešu JAC apmeklēšanas ilgums no 6 mēn. līdz 2 gadiem. Līdz pilngadības sasniegšanai 6 no 8 jauniešiem dzīvojuši BJC.

Kas bija vissvarīgākais ko JAC palīdzēja risināt? Kaut kas ļoti būtisks un svarīgs, ko citi cilvēki nevarēja palīdzēt?

Jaunieši atzīmēja, ka ir saskārušies ar vajadzībām un situācijām, kurās varēja palīdzēt tikai JAC. Kā viena no primārajām tika uzsvērta pabalstu kārtošana un komunālo maksājumu veikšana. Šai problēmai piekrita gandrīz visi jaunieši. Viņi uzskata, ka pabalstu kārtošana ir ļoti sarežģīta un nesaprotama. JAC darbinieki palīdz aizpildīt iesniegumus, sazinās ar SD sociālās palīdzības organizatoriem, līdz jaunietis visu ir apguvis un spēj patstāvīgi veikt maksājumus un sociālās palīdzības kārtošanu.

Jaunieši uzskata, ka bez profesionāla atbalsta un palīdzības būtu atteikušies no pabalstiem, kas turpmāk ietekmētu jauniešu finansiālo situāciju. Grūti izprast komunālo maksājumu veikšanu. Izvairoties no sarežģījumiem, daļa jauniešu tos nemaksātu, kas, iespējams, paaugstinātu dzīvesvietas zaudējuma risku.

Kā nākamā tika minēta biedrošanās, socializēšanās ar vienaudžiem adekvātā vidē/kvalitatīvi pavadīts brīvais laiks, jo citur neesot kur iet.

“Te visiem palīdz. Vienmēr forši atnākt, parunāt, kaut ko padarīt. Ir ar ko runāt. Kur tad es tusēšu, uz ielas iešu?!”

Jauniešiem nozīmīgs ir emocionālais atbalsts, kuru nevarēja saņemt citur/savā dabiskajā vidē.

Emocionālo atbalstu saņem ne tikai no darbiniekiem, bet arī no centra jauniešiem, ar kuriem ir izveidojusies draudzība. *“Mēs viens otru saprotam.”*

Jaunieši runā arī par savām individuālajām vajadzībām, kuras palīdzēja atrisināt tikai JAC komanda.

Jaunietis, kuram ir invaliditāte un dažādi traucējumi, uzskata, - *“JAC man palīdzēja izveidoties kā personībai. Esmu kļuvis sabiedrīks. Agrāk man bija kauns par sevi. Kauns kā izskatos, kā runāju. Tagad man ir drosmē sarunāties ar svešiem cilvēkiem.”*

“Viņš ne ar vienu nerunāja, ļoti lēni kustējās. Kad ienāca telpās, sēdēja stūrī, bija sevī noslēdzies. Tagad jaunietis ir ļoti mainījies. Viņš ir atvērts, sabiedrīks. Piedalās pasākumos, projektos.” – tā par jauniešu stāsta nodarbību vadītājs/JAC darbinieks.

Jaunietei, kura audzina dažus mēnešus vecu bērnu, darbinieki iesaistījās un palīdzēja atrast dzīvokli, kopā brauca skatīties un izvēlēties atbilstošāko (dzīvokļi tika mainīti vairākkārt). Palīdzēja noslēgt īres līgumu.

“Es pati to nebūtu uzņēmusies, viss ir pārāk sarežģīti. Palīdzēja tikt skaidrībā ar tām visām pabalstu sistēmām. Palīdzēja vajadzīgos dokumentus draugam uztaisīt. Es pati nebūtu visur sapratusi un izdarījusi.”

Konkrētās jaunietes situācija ir komplicēta. Bērna tēvs nav Latvijas pilsonis. Lai saglabātu jauniešu attiecības, līdz ar to tēvs varētu piedalīties bērna audzināšanā, darbinieki kopā ar bērna māti un tēvu devās uz Migrācijas dienestu un palīdzēja sakārtot nepieciešamos dokumentus.

Ko JAC nevar sniegt, bet ir ļoti nepieciešams? Ko sagaida no JAC ?

Jaunieši vēlētos vairāk apmeklēt dažādus pasākumus – teātri, operu, hokeja spēles u.c..

“Agrāk mēs visa kompānija savācāmies un gājām kopā uz teātri. Nacionālo teātri, uz Smiļģa teātri, gan arī operā esam bijuši. Deva biļetes uz hokeju, uz basketbolu, uz visu šito.”

Jaunieši pauž, ka paši pēc savas iniciatīvas neietu uz pasākumiem. Iemesls ir gan ierobežoti materiālie resursi biļešu iegādei, gan arī personīgās iniciatīvas trūkums.

Intervijās izskanēja viedokļi par JAC darba laiku. Viedokļi dalījās, vai labāk pagarināt darba laiku darba dienās, vai lai būtu iespēja centru apmeklēt brīvdienās. Diskusijas gaitā jaunieši vienojās, ka centram jābūt atvērtam katru dienu. Lielākajai daļai jauniešu, kuri nāk uz centru nav atbalsta personu, ģimenes, tādēļ, pēc darba nedēļas, sestdienās, svētdienās, nav adekvātas brīvā laika pavadīšanas iespējas.

Šobrīd brīvdienās apmeklēt centru nodrošina tikai projekta “Darām kopā” nodarbības, kas negarantē sistēmiskumu.

Šādas jauniešu atziņas liecina par JAC pozitīvo ieguldījumu, jo jaunieši izvēlas jēgpilnu brīvā laika pavadīšanu.

“Brīvdienās nav kur palikt. Ko, man dzīvoklī sēdēt?! Tie, kurus pazīstu grib tikai ietusēt (buhovatj i napitsa). Kaut vai dežurants te būtu, tad zinātu, kur aizbraukt.”

Brīvdienās, darbinieka pienākumos neietilptu sniegt atbalstu sociālās palīdzības, vai citu dokumentu kārtošana, bet sniegt iespēju adekvāti pavadīt nedēļas nogali. Darbinieks pavadītu laiku ar jauniešiem gatavojot, skatoties filmas, sarunājoties.

Daži no jauniešiem izteicās, ka JAC nepieciešams palīgskolotājs mācībās. Daudzi no jauniešiem izstājas no profesionālām izglītības iestādēm nesekmības dēļ, un tieši dēļ nespējas patstāvīgi apgūt eksaktos priekšmetus.

“Katram, kurš mācās, būtu brīnišķīgi šeit saņemt papildus stundas, konsultācijas. Jebkurš privāts repetitors maksā lielu naudu.”

Jaunieši izsakās, ka ne visi centra darbinieki ir 100% atbalstoši. Darbiniekiem ir tendence uzstāt uz savu viedokli, neiedziļinoties jaunieša unikālajā situācijā. Šobrīd šāda attieksme ir raksturīga pusei JAC darbinieku.

“Viņi stingri uzstāja savu viedokli un pat nemēģina iedziļināties tavā situācijā. Viņiem jābūt saprotošākiem daudz vairāk.”

Kur jūs būtu šobrīd, kas ar jums būtu šobrīd, ja nebūtu Jauniešu atbalsta centra?

Kopumā, jauniešus samulsina jautājums par viņu dzīves perspektīvu bez JAC klātbūtnes. Tomēr daļa no viņiem sniedz skaidras un konkrētas atbildes, kas varētu liecināt, ka jaunieši ir izvērtējuši savas dzīves notikumus, ietekmes un perspektīvas.

“Es būtu nodzērusies. Nu točna! Bērnam nebūtu tēva un es dzertu tālāk (buhala). Bērnu arī man atņemtū.”

“Padarītu sev galu. Dzīvē bija bardaks un galvā arī. Cilpu kaklā un viss!” – šo saka jauniešis ar invaliditāti.

“Man te ir, kur atnākt ar savu draudzeni. Ja nebūtu centra, tad klaiņotu apkārt un taisītu sev nepatikšanas – kautos, dzertu. Būtu sūdiģi (hrenova bila).”

Jauniete, kura ir pārejas posmā no BJC uz JAC, ļoti atzinīgi novērtē šo iespēju jau laicīgi iepazīties ar centru un pilntiesīgi piedalīties tā darbībā. Viņa pauž, ka jau tagad jūtas pasargāta un droša, kad, iestājoties pilngadībai, būs jāatstāj BJC.

Kopumā, visi fokusgrupas jaunieši uzskata, ka centrs ir atbalsts un pozitīvi ietekmē viņu dzīvi.

Secinājumi

No JAC sanem:

1. Pastāvīgu un noturīgu psihoemocionālo atbalstu.
2. Atbalstu un individuālu klātesamību, kārtojot sociālos pabalstus, dokumentus, jautājumus, kas saistīti ar dzīvesvietu u.c.
3. Adekvātu un jēgpilnu brīvā laika pavadīšanu.
4. Jaunieši pirms pilngadības sasniegšanas saņem atbalstu un emocionālu drošības sajūtu par to, ka, iestājoties pilngadībai (īpaši pēc BJC) būs iespēja saņemt atbalstu, draudzību un profesionālu palīdzību.

Ko sagaida no JAC:

1. Iespēju kolektīvi apmeklēt kultūras un sporta pasākumus.
2. Iespēju JAC apmeklēt katru nedēļas dienu – JAC atvērts arī sestdienās un svētdienās.
3. Iespēju saņemt repetitora atbalstu jauniešiem, kuri mācās.
4. Visu JAC darbinieku izpratni un iedziļināšanos katra jaunieša unikālajā dzīves un sociālajā situācijā.

Ja nebūtu JAC:

1. Jauniešu atbalsta centrs ir būtisks/nozīmīgs resurss un atbalsts, kas pozitīvi ietekmē jauniešu sociālo funkcionēšanu, vērtības un dzīvi kopumā.

“Es būtu nodzērusies. Nu točna! Bērnam nebūtu tēva un es dzertu tālāk (buhala). Bērnu arī man atņemtū.”

“Padarītu sev galu. Dzīvē bija bardaks un galvā arī. Cilpu kaklā un viss!” – šo saka jauniešis ar invaliditāti.

“Man te ir kur atnākt ar savu draudzeni. Ja nebūtu centra, tad klaiņotu apkārt un taisītu sev nepatikšanas – kautos, dzertu. Būtu sūdiģi (hrenova bila).”

3. Dzīvesstāstu intervijas

Izvērtējuma ietvaros tika izmantota viena no pētījumu metodēm – dzīvesstāstu intervijas. To mērķis ir iegūt iespējami visaptverošāku informāciju par pētījuma dalībnieka biogrāfiju, atklājot viņu iekšējo pieredzi dažādos dzīves posmos, kā arī JAC ietekmi uz jauniešu dzīves notikumiem vispārīgi.

Intervijās piedalījās četri JAC jaunieši (trīs sievietes un viens vīrietis) ar dažādu dzīves pieredzi un aktivitātes līmeni centrā.

Zemāk īsi dzīvesstāstu atstāstījumi, pievēršoties būtiskākajiem jauniešu dzīves notikumiem.

Pilns interviju transkripts pielikumos Nr. 1;2;3;4

1. Dzīvesstāsts.

Jaunieti adoptēja 3 mēnešu vecumā. Par adopcijas faktu uzzināja nejauši 9 gadu vecumā. Adoptētāju ģimenē auga vēl divas, vecākas, meitenes. Ģimene labi situēta, abiem vecākiem veiksmīga profesionālā karjera.

Adoptētājiem ar jaunieti nebija izveidojusies emocionālā saikne, īpaši vēsas attiecības bija ar māti “... *man neizveidojās īstas tādas attiecības. No mammas man tiešām bija bail. Man bija bail, es nevarēju viņu nosaukt par mammu, man tiešām bija bail.*”

Adoptētāju laulība tika šķirta, kad jaunietei bija 9 gadi. Šajā vecumā viņa nonāca internātskolā, jo neviens no vecākiem nevēlējās uzņemt meitenes audzināšanu.

Laiku, ko jauniete pavadījusi internātskolā, atceras ar pozitīvām emocijām – “*Man bija prieks, ka bija tāda vieta kā internāts, es jutos vairāk piederīga tur, nekā mājās. Kad pienāca pirmdienu rīti, es ar prieku braucu uz turieni, jo likās, ka tur ir vairāk patiesības, tur ir vairāk skaidrības, nekā mājās.*” Šis citāts apliecina, ka starp jaunieti un adoptētājiem nebija izveidojusies emocionālā sasaiste un nokļūstot internātskolā jaunietes dzīvē sākas jauns, personību attīstošs dzīves posms.

Pirmos atbalstošos draugus meitene sastapusi internātskolā, ar kuriem turpina uzturēt kontaktus.

Pēc devītās klases beigšanas jauniete uzsāka mācības Smiltenes tehnikumā, izvēloties pavāra profesiju. Profesijas apguves ietvaros, pēdējā kursā, jaunietei bija iespējā doties ERASMUS apmaiņas programmā. Lai saņemtu vecāku atļauju piedalīties programmā, meitenei bija jāparaksta dokumenti par adopcijas izbeigšanu.

Laikā, kamēr jauniete mācās Smiltenē, attiecības ar adoptētāju ģimeni ir vājas un neskaidras. Pārsvarā uzturas tehnikuma kopmītnēs.

Pārtraucot adopciju, jauniete bija atstāta bez iztikas līdzekļiem un pastāvīgas dzīvesvietas (atgriezoties no apmaiņas programmas, jauniete bija sasniegusi pilngadību).

Krīzes situācijā jauniete vērsās pie sociālajiem darbiniekiem (7 sociālie darbinieki), bet neviens tālāk ar jaunieti nesazinājās. Kāds no darbiniekiem informāciju par problēmsituāciju bija sniedzis JAC.

JAC notika aktīvs darbs ar jaunieti, lai risinātu situāciju, tai skaitā sociālās garantijas/sociālo palīdzību un sniegtu psihoemocionālo atbalstu “*Man likās, ka man neviens nekad nav tā pazvanījis un pajautājis, vai man vispār viss ir kārtībā. Un tā es 3 reizes nedēļā mēs sazvanījāmies. Es dalījos ar savām domām, viņi dalījās, un viņi bija tie cilvēki, kuriem varēju uzticēties. Kuriem es zināju, ka varu kaut vai naktī pazvanīt un pateikt – nu, nav labi.*”

Pēc jaunietes teiktā izšķirošs pagrieziens jaunietes dzīvē notika, kad sāka sadarboties ar JAC. Jauniete bija nokļuvusi emocionālā un materiālā krīzē, bez tuviniekiem un atbalsta.

JAC darbinieki spēj rīkoties neordinārās situācijās, būt fleksibli un empātiski. Šādas situācijas pierāda JAC darbinieku augstu profesionalitāti. *“Jauniešu centrs. Noteikti, jā, jo es biju tajā brīdī, es nezinu, tur kaut kā Kosmoss sastājās tā, kad es biju tieši tajā brīdī savā dzīvē, kad man bija tie 18... sāku lietot alkoholu, smēķēt, uz ielas paliku un vēl daudzas citas sliktas lietas darīju, un tas bija tas punkts, ka Tu redzi, ka kādam rūp...”*

2. Dzīvesstāsts.

Jauniete pie vecvecākiem dzīvojusi no 1,5 gadu vecuma. Aizbildniecība oficiāli apstiprināta daudzus gadus vēlāk. Uzaugusi vienā no Rīgas mikrorajoniem. Attiecības ar vecvecākiem atbalstošas un saprotošas. Vecomāti nosauc kā savu uzticības personu.

Abiem vecākiem alkohola atkarība. Attiecības ar vecākiem atturīgas.

Ģimenē ir jaunāks brālis, kurš uzaudzis pie otras vecāsmātes Valmieras rajonā. Attiecības ar brāli labas, zina, kas notiek viņa dzīvē.

Skolas laikā no apkārtējiem/klases biedriem nav izjutusi rezervētu attieksmi savas ģimenes situācijas dēļ. Emocionālas grūtības sagādāja mācību priekšmeti, kuros sarunu tēma bija “Ģimene” *“... piemēram, arī kaut kādos pasākumos visi nāk ar mammu un tēti un es nāku ar omi. Tas likās tā, nu man tas lika justies nedaudz neērti, nu kaut kādu citu cilvēku viedokļu dēļ. Bet tā, ka man pašai pietrūka...to es domāju, ka nē.”*

Vielu vai procesu atkarības nav.

Pēc vidusskolas ieguvusi bakalaura grādu LU sporta zinātnē.

Pirmā darba pieredze 15 gadu vecumā. Šobrīd strādā par sporta skolotāju un futbola klubā par treneri.

Sastāv dzīvokļa rindā, šobrīd dzīvo pie vecvecākiem.

Ietekmējoši negatīvu pieredzi meitene nav piedzīvojusi - *“Es domāju, ka nē. Nu, ja nu neskaita, es nezinu.. nomirst ome vai opis.”*

Sasniedzot pilngadību, sākotnēji, jauniete sociālās garantijas saņēma RSD. Šobrīd jauniete palīdzību un atbalstu saņem JAC. Līdz ar to jaunietei ir iespējas salīdzināt abu institūciju darbību – ieguvumus, attieksmi u.c. *“...Jā, ir starpība, atmosfēras ziņā. Uz Sociālo dienestu es gāju 1:1 runāt ar sociālo darbinieku, bet te es ieeju Jauniešu atbalsta centrā un tur vienmēr kaut kas notiek, visi rosās. Tur visi jūtas kā ģimenē, jūtas pieņemti. Ka tur nāk visdažādākie jaunieši un darbinieki par visiem parūpējas, viņi arī taisa, cik es zinu, tādas grupiņas, tur visi sanāk, runā. Tas padara tā kā to kopības sajūtu.”*

Varam konstatēt, ka JAC tiek veltīta nedalīta uzmanība visiem jauniešiem. Atšķirībā no RSD, kur tiek sniegta nepieciešamā, bet formāla palīdzība, Jauniešu atbalsta centrā jaunieši saņem viņiem tik ļoti nepieciešamo individuālo uzmanību un atbalstu.

3. Dzīvesstāsts.

Jaunietis, viņa dvīņu brālis un vecākā māsa, no agras bērnības ir auguši aizbildniecībā pie vecvecākiem. Uzaudzis kādā no Rīgas mikrorajoniem, privātmājā, kopā ar brāli, māsu un vecvecākiem.

Abi vecāki šķīrušies, abiem vielu atkarības. Komunikācija, saskarsme ar vecākiem nenotiek. Bērnības atmiņas saistītas tikai ar vecvecākiem.

Jaunietis uzskata, ka viņš ir veiksmīgs, jo bijusi piepildīta un uzticības, un uzticēšanās pilna bērnība – *“Man bija ļoti laba bērnība. Kā saka, ja tas bērns grib uzskatīt, ka viņš ir traumēts un*

viņam kaut kas trūkst, tad tā arī būs. Es neuzskatīju, ka esmu traumēts, es uzskatu, ka man pat bija labāka bērnība, nekā citiem.”.

Izglītību ieguvis Rīgas Pļavnieku pamatskolā, Rīgas Valsts tehnikumā, RSU. Skolas laiku jauniešs atceras ar patīkamām atmiņām. Atšķirību no citiem klases biedriem izjuta tikai trūcīgās materiālās situācijas dēļ.

Jaunietim nav grūtības komunicēt, ir sabiedriska, tādēļ draugi/ paziņas ir gan mikrorajonā, kurā dzīvoja, gan izglītības iestādēs. Pēc stāstītā var noprast, ka draudzēšanās/komunikācija ar vienaudžiem ir nozīmīga ietekme personības veidošanās posmā – *“Ja Tu izgāji ārā kā latvietis un nāca tur krievu puikas, tad varēja būt ne pa jokam, nu tā.. Bet es domāju, ka tas bija viss un tas bija vajadzīgs, jo tas veido mazu mugurkaulu pašam pastāvēt par sevi.”.*

Pirmā darba pieredze 17 gadu vecumā. Darbam jaunieša dzīvē ir liela nozīme, jo nav pieņemami dzīvot uz sociālajiem pabalstiem un gaidīt citu cilvēku labvēlību.

Vielu, procesu atkarību pieredzes nav – *“...atkarības man nav. Nekad nav bijušas. Nekāda veida. Protams, man ir ļoti liels risks ar viņām būt tāpēc, ka es saprotu, ka man vecāki ir lietojuši narkotikas un alkoholu...”.*

Kārtojot sociālo palīdzību jaunietim ir pieredze gan sadarbībā ar RSD, gan JAC – *“...jo mums bija sociālais dienests, tas bija pilnīgi laikam no sāhta gala, mums teica, ka nekā nav.”*
“...Sociālais dienests – tur ir konveijers -, JACā te viss strādā, te runā par sociālajām problēmām, par visām tām problēmām, kas Tev ir...”

Jauniešs ir atvērts un daudz stāsta par pozitīvo pieredzi JAC, arī saistībā ar savu brāli, kurš ir emocionāli noslēgts un sākotnēji noraidīja sadarbību ar JAC – *“?... Man brālis tikko ievācās dzīvoklī un viņi prasa – kas Tev nav? Tūlīt salasīsi, kas Tev nav un es izdomāšu kā to dabūt. Piesaistīšu sponsorus un izdomāšu kā to dabūt.”*

Iepazīstot centra profesionāļus, attieksmi, arī respondentu brālis ir iesaistījies JAC aktivitātēs.

Šajā stāstā varam saklausīt, ka centra darbinieku atvērtība, empātija un ieinteresētība uzlabot jauniešu situācijas spēj atbrūnot un iesaistīt aktivitātēs arī pasīvus un intravertus jauniešus.

4. Dzīvesstāsts.

Jauniešs līdz pusaudžu vecumam dzīvojis bioloģiskajā ģimenē ar mammu. 13 gadu vecumā ievietots institūcijā. Tēvu neatceras, vecvecāki miruši, mātei alkohola atkarība. Ir divi vecāki brāļi un māsa, kuri bija pilngadīgi, kad jaunietim mainīja aprūpes formu. Dzīvojis kādā no Rīgas rajoniem, draugi no pagalma/apkārtējām mājām.

Sarunas laikā jaunietis daudzkārt uzsver – *“...normāla bērnība, tāda kā visiem”.* Šī atbilde spilgti raksturo sociālo vidi, kurā jaunietis uzaudzis.

Institūcijas laikā klaiņojis, braucis pie mamma un draugiem, atradās policijas redzeslokā. Jaunieša atmiņas par institūciju ir divējādas. Šis citāts atspoguļo gan jaunieša izjūtas un attieksmi, gan savstarpējo sadarbību – *“Audzinātājas arī bija visādas. Bija, kas tā normāli izturējās. Bija, kurām viss pofīg...nu kā pret mums tā mēs pret viņiem.”.*

Skolas laiku pavadījis dažādās speciālajās skolās un nekad nav izjutis citādu attieksmi, nekā pret bērniem no ģimenēm, kā arī pats nav juties atšķirīgs.

Jaunietim draugi, kā viena no socializēšanās formām nav aktuāla. Draugi no institūcijas/skolas laikiem nav, - *“Nu bija 12.,13.,15. gados kaut kādi draugi. Kopā jau tusējām, bet pa lielam man tādu draugu nav bijis un nav arī tagad.”.*

Atkarību izraisošas vielas lieto no 13 gadu vecuma.

Sasniedzot pilngadību, jaunietis atgriezies dzīvot pie mātes un ar grūtībām nesaskārās.

Jaunietis profesionālās mācības nav pabeidzis, bet izvēlētajā profesijā strādā. Šajā stāstā JAC loma jaunieša dzīvē skar tikai dzīvesvietas jomu un sociālo palīdzību. Tā ir drošība, kas nav mazsvarīgs psiholoģisks un praktisks atbalsts, kuru jaunietis var saņemt tikai Jauniešu atbalsta centrā – “*Jā, jā... ļoti palīdzēja. Vispār viņam baigais paldies!... Viņš visu laiku skatījās, lai es nekļūdos, lai kaut ko nesabojāju. Nu, tipa, tur roku uz pulsa. Nu visus šos gadus palīdz. Jā, tur normāli!*”

Secinājumi.

Savos dzīvesstāstos dalījās 4 jaunieši no dažādām sociālajām vidēm, dažādu pieredzi un esošo situāciju. Analizējot saņemto informāciju, varam secināt:

- **JAC darbinieki spēj rīkoties neordinārās situācijās, būt fleksibli un empātiski. Šādas situācijas pierāda JAC darbinieku augstu profesionalitāti;**
- **jaunietim izšķirošā brīdī JAC var būt atbalsts un padomdevējs;**
- **JAC tiek veltīta nedalīta uzmanība visiem jauniešiem;**
- **Jauniešu atbalsta centrā jaunieši saņem viņiem tik ļoti nepieciešamo individuālo uzmanību un atbalstu;**
- **JAC darbinieku atvērtība, empātija un ieinteresētība uzlabot jauniešu situācijas, spēj atbrūnot un iesaistīt aktivitātēs arī pasīvus un intravertus jauniešus;
sniedzot atbalstu arī tikai saistībā ar dzīvesvietu/sociālo palīdzību, jaunietim tiek sniegta drošība, kas nav mazsvarīgs psiholoģisks un praktisks atbalsts, kuru jaunietis var saņemt tikai Jauniešu atbalsta centrā.**

II Pētījuma kvantitatīvā daļa

1. Jauniešu sociālās funkcionēšanas izvērtējums

Pētāmās izlases apjoms

Jauniešu sociālās funkcionēšanas novērtēšanai, datus ieguva no UDV datu bāzes. Dati tika atlasīti par laika posmu no 01.01.2021 līdz 31.12.2021. Kopā iegūstot 323 jauniešus. No 323 jauniešiem atlasīja tos, kuriem sociālo funkcionēšanu novērtēja trīs reizes. Rezultātā pētāmās izlases apjoms bija 55 jaunieši.

Datu apstrādes metodoloģija

Sociālo funkcionēšanu jauniešiem iedala sekojošos kritērijos: mājoklis, nodarbinātība, izglītība, ienākumi, atkarības, veselība, sociālās prasmes un sadzīves prasmes. Katrs kritērijs tiek novērtēts trīs kategorijās: zema, vidēja un augsta sociāla funkcionēšana, kas ir kvalitatīvie dati. Lai pielietotu kvantitatīvas datu apstrādes metodes, faktoru kategorijas tika konvertētas punktos: zema SF – 1 punkts, vidēja SF – 2 punkti un augsta SF – 3 punkti. Grupu salīdzināšanai, asociācijas un cēloņsakarību izpētei pielietoja sekojošas statistiskas datu apstrādes metodes:

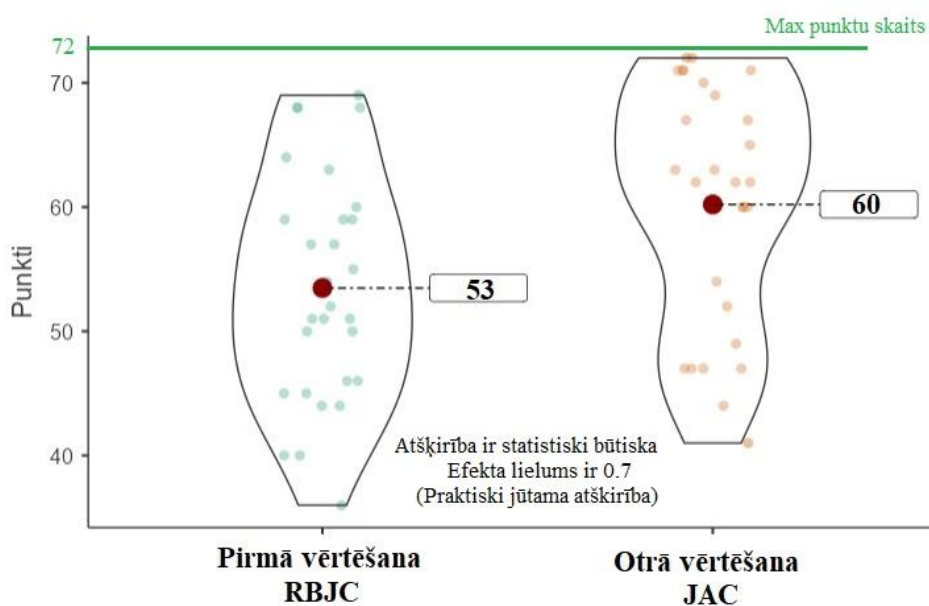
- 1) Aprakstoša statistika – vidējas vērtības un izkliedes rādītāji, frekvenču analīze un datu vizualizācija.
- 2) Slēdzienstatistikā – Spīrmana korelācija, Frīdmana tests, Kruskal - Wallis H tests, Vilksona tests un daudzfaktoru regresijas analīze.

Datu analīzes rezultāti

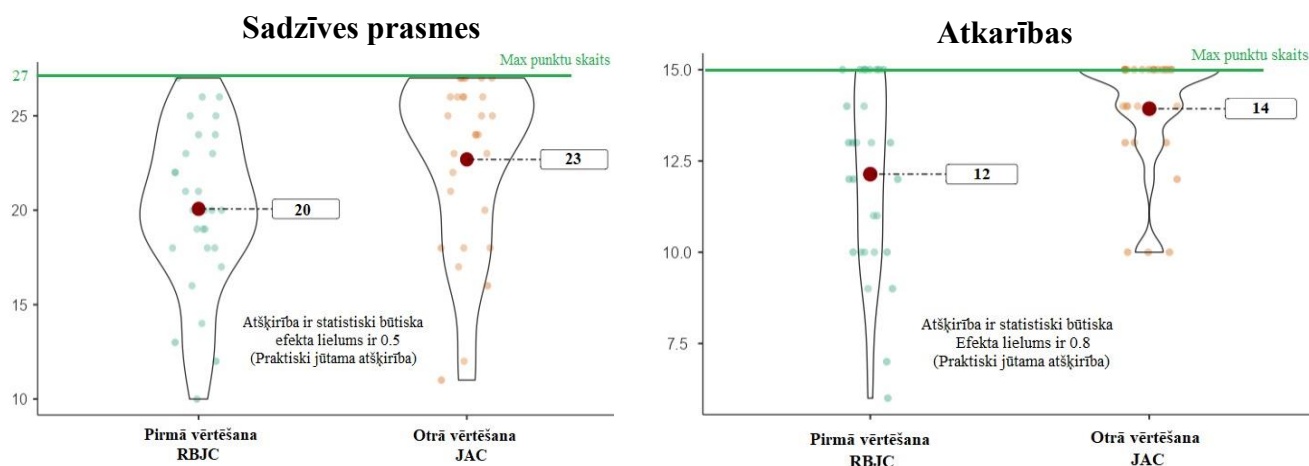
Salīdzinot vienu un to pašu jauniešu sociālo funkcionēšanu, jauniešiem atrodoties RBJC (pirmā vērtēšana) un JAC (otrā vērtēšana) konstatēts, ka pastāv statistiski nozīmīga atšķirība starp pirmo un otro vērtēšanu, kur jauniešiem ir augstākā sociālā funkcionēšana JAC (skat. 1. attēls). Efekta lieluma koeficients norāda uz praktiski jūtamam atšķirību.

Detalizētāka JAC un RBJC salīdzināšana, kur RBJC iedalīja divās apakšgrupās (1. grupa: “Apīte” un “Ezermala” un 2. grupa: “Vita”, “Ziemeļi” un “Imanta”) parādīja, ka starp JAC un RBJC apakšgrupām nav statistiski nozīmīgas atšķirības.

Papildus RBJC un JAC jauniešu sociālo funkcionēšanu salīdzināja pa sekojošiem kritērijiem: atkarības, sadzīves prasmes un sociālās prasmes. Statistiski nozīmīga atšķirība konstatēta sadzīves prasmēs un atkarībās, kur JAC jaunieši parādīja augstāku sociālo funkcionēšanu nekā RBJC. Efekta lieluma koeficients parādīja, ka jauniešu sociālās funkcionēšanas pieaugumam ir praktiska nozīme, kur vislielākā sociālās funkcionēšanas uzlabošanās ir konstatēta atkarībām (skat. 2. attēlu).

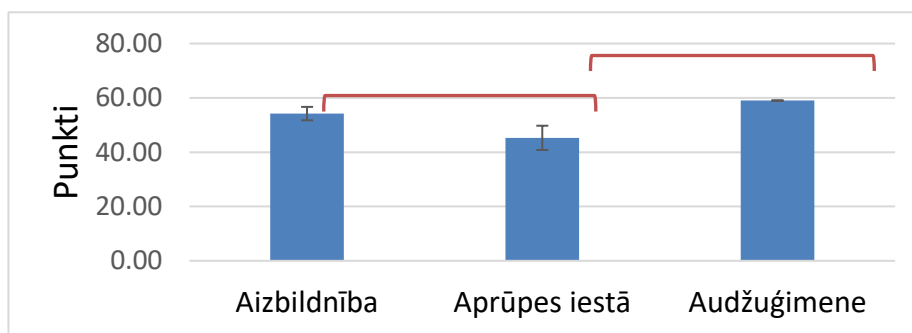

1. attēls. Atšķirība jauniešu sociālajā funkcionēšanā starp RBJC un JAC

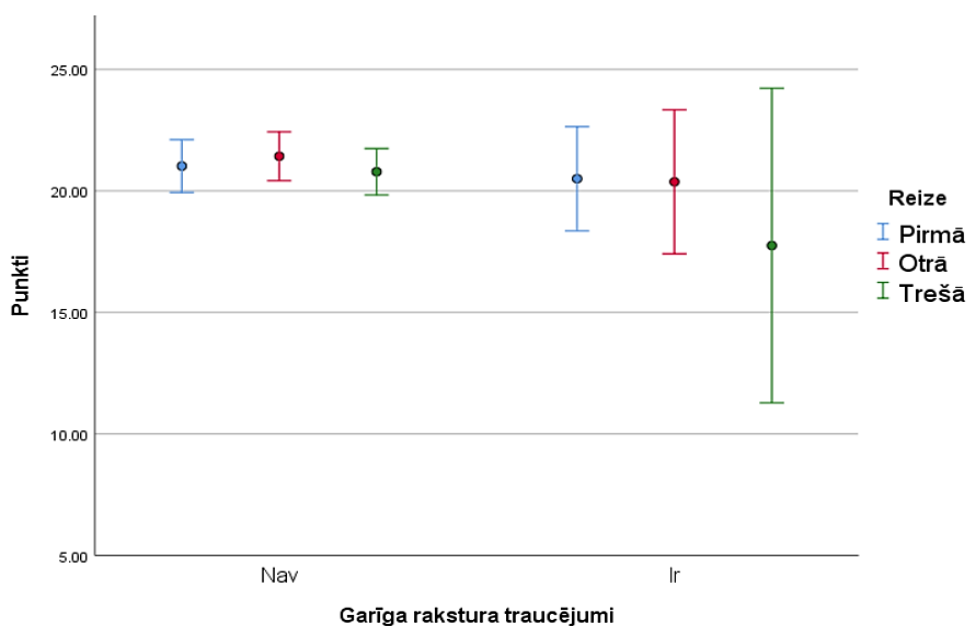
2. attēls. Sadzīves prasmju un atkarību salīdzinājums starp RBJC un JAC

Aprūpes veida ietekmes (uz jauniešu sociālo funkcionēšanu) novērtējums parādīja, ka jauniešiem ir statistiski nozīmīgi augstāka sociāla funkcionēšana aizbildnībā un audžuģimenē, salīdzinājumā ar aprūpes iestādē. Atšķirība starp aizbildnības un audžuģimenes aprūpes veidu nav konstatēta (skat. 3. attēlu).

3. attēls. Jauniešu sociālas funkcionēšanas atšķirība starp dažādiem

Pastāv statistiski nozīmīga atšķirība sociālā funkcionēšanā starp jauniešiem ar garīga rakstura traucējumiem un bez, kur jauniešiem ar garīga rakstura traucējumiem sociālā funkcionēšana ir zemāka nekā jauniešiem bez garīga rakstura traucējumiem (skat. 4. attēlu). Datu izkliede ap vidējo liecina par to, ka sociālo funkcionēšanu jauniešiem ar garīga rakstura traucējumiem novērtēt ir sarežģītāk nekā bez garīga rakstura traucējumiem. Ar katru nākamo vērtēšanas reizi, vērtējuma izkliede pieaug.

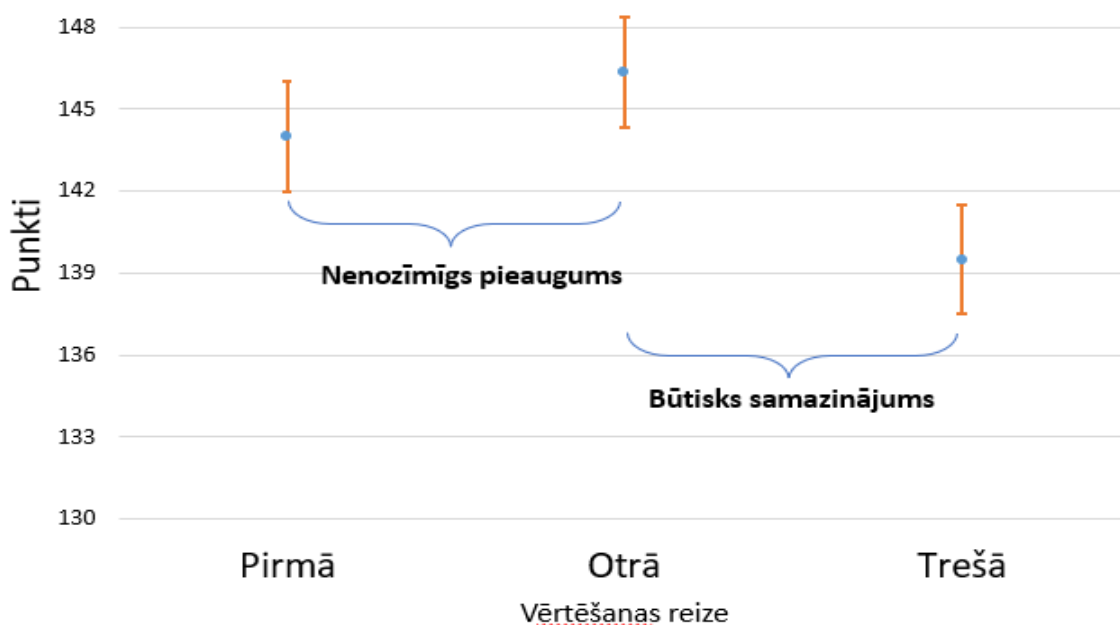

4. attēls. Sociālas funkcionēšanas salīdzināšana jauniešiem ar un bez garīga rakstura traucējumiem.

Lai saprastu, kādi faktori var izskaidrot jauniešu sociālo funkcionēšanu, tika veikta regresijas analīze, kur atkarīgais mainīgais bija kopēja sociālā funkcionēšana un neatkarīgie mainīgie: jaunieša vecums, dzimums, vērtētāja amats, aprūpes iestāde, sadarbojas/nesadarbojas ar sociālo darbinieku, jaunieša atkarības un izglītība.

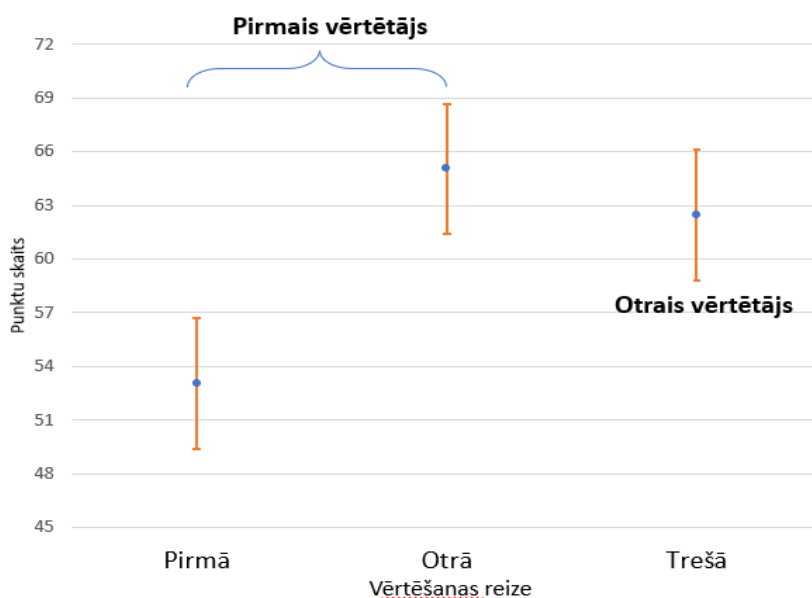
Regresijas galvenie rezultāti parādīja, ka jaunieša atkarības kopā ar izglītību izskaidro vismaz 53% no sociālās funkcionēšanas līmeņa, kur lielāko lomu spēlē atkarības, savukārt jaunieša vecums, dzimums, vērtētāja amats, aprūpes iestāde, sadarbojas/nesadarbojas ar sociālo darbinieku neietekmē jauniešu kopējo sociālo funkcionēšanu. Starp atkarībām vislielāko lomu spēlē nikotīns, narkotikas un alkohols.

Vērtējot kopējo jauniešu sociālās funkcionēšanas dinamiku konstatēts statistiski nenozīmīgs sociālās funkcionēšanas pieaugums no pirmās līdz otrai izvērtēšanai, un tad būtisks sociālās funkcionēšanas samazinājums trešās izvērtēšanas reizē (skat 5. attēlu).

5. attēls Kopēja jauniešu sociālas funkcionēšanas dinamika

Pārsvārā jauniešu sociālo funkcionēšanu novērtē dažādi sociālie darbinieki, īpaši, ja novērtējumu taista trīs vai vairāk reizes. Konstatēts, ka mainoties sociālajam darbiniekam jaunieša sociālās funkcionēšanas vērtējums arī mainās (skat. 6. attēlu). Vislabāk sociālās funkcionēšanas dinamiku var novērtēt, kad vērtējumu taista viens sociālais darbinieks.

6. attēls. Jauniešu sociālas funkcionēšanas dinamika, kad vērtē divi sociālie darbinieki.

Secinājumi

- Jauniešu kopējā sociālā funkcionēšana ir vērtējama kā augsta.
- Relatīvi zemāka sociālā funkcionēšana ir nodarbinātības kategorijā.
- Sociālās funkcionēšanas vērtējumu atsevišķām kategorijām būtiski ietekmē vērtētāji (viens vai vairāki).
- Jauniešiem no aprūpes iestādēm ir nozīmīgi zemāka sociālā funkcionēšana nekā jauniešiem no aizbildnības un audžuģimenēm.
- Jauniešu ar garīga rakstura traucējumiem sociālās funkcionēšanas vērtējums kļūst mazāk uzticams, kļūstot jauniešiem vecākam.
- Pusi no sociālās funkcionēšanas vērtējuma var izskaidrot ar jaunieša atkarībām (nikotīns, narkotikas un alkohols) un izglītības nozīmi.

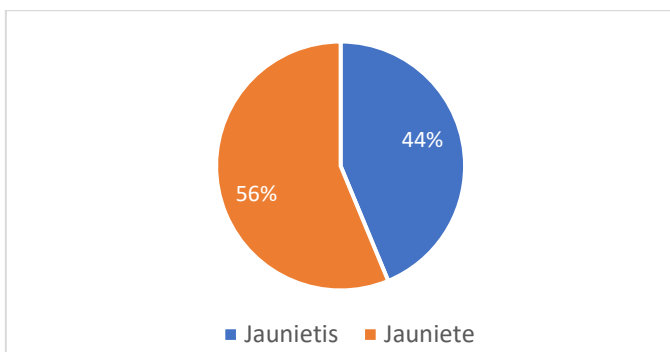
2. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra struktūrvienību jauniešu anketēšanā iegūto datu analīze

Atbilstoši pētījuma dizainam, anketēšana veikta ar mērķi izstrādāt jauniešu tipoloģiju. Noskaidrot jauniešu ekosistēmas ietekmi šobrīd un perspektīvā. Jauniešu attiecības un sadarbība ar BJC darbiniekiem.

Anketēšana tika veikta pēc izlases principa. Anketēšanā piedalījās 32 struktūrvienību “Apīte”, “Ziemeļi”, “Imanta”, “Vita”, “Ezermala” jaunieši vecumā no 16 – 18 gadiem, kuri (pēc 1-2 gadiem) nokļūs JAC redzeslokā, saņemot JAC darbinieku atbalstu un profesionālas konsultācijas.

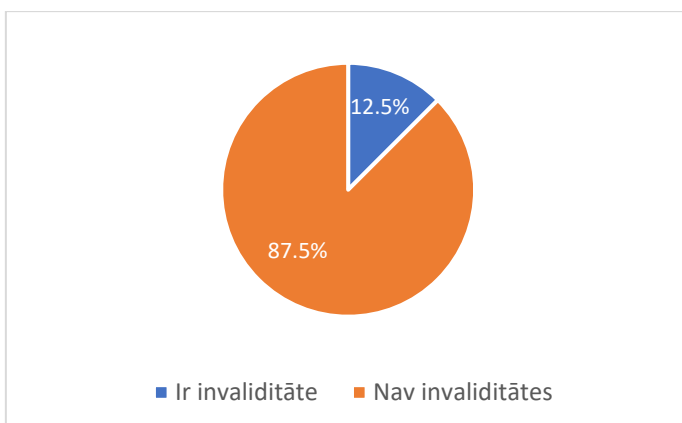
Aptauja anonīma.

1. Dzimums

Jaunieši/zēni, kuri piedalījās anketēšanā tikai par 8% pārsniedz meitenes, kas ir nenozīmīgs pārsvars. Līdz ar to, dzimuma aspekts anketēšanā nav vērtējams kā ietekmējošs faktors.

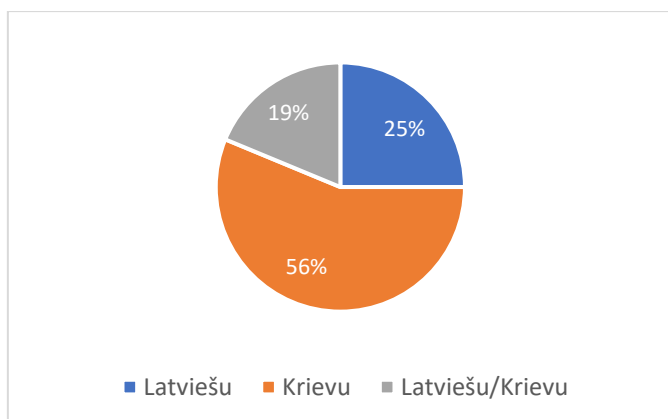
2. Veselība/invaliditāte

12,5% jauniešiem noteikta invaliditāte, tas nozīmē, ka katram astotajam jaunietim ir nopietnas un diagnosticētas veselības problēmas, kas ir būtiska daļa BJC jauniešu. Atsaucoties uz intervijās

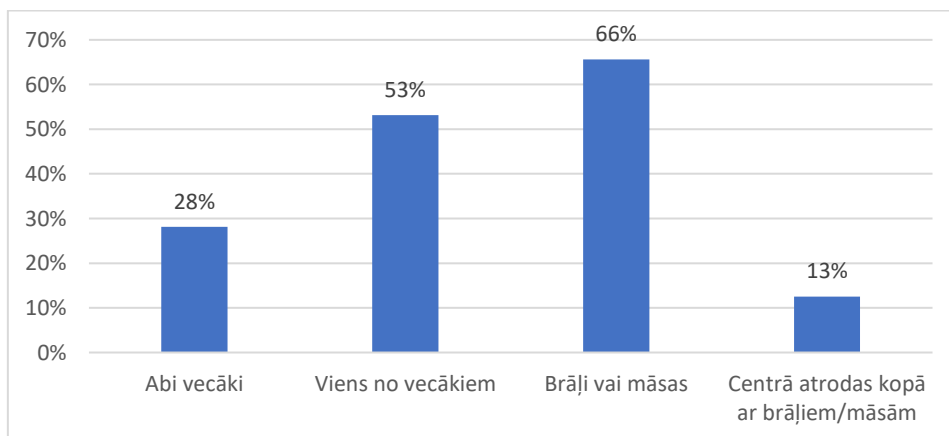
iegūto informāciju – “Psihoemocionālo traumu rezultāts ir dažādas aiztures un traucējumi, kas ir novērojami gandrīz visiem centru bērniem. Tie ir mācīšanās traucējumi, uzvedības traucējumi, uzmanības traucējumi, hiperaktivitāte un citi psihoemocionāli traucējumi.”, varam uzskatīt, ka BJC dzīvojošo jauniešu veselības problēmas ir viens no būtiskiem un ietekmējošiem BJC darbības un jauniešu attīstības/izaugsmes faktoriem.

3. Sarunvaloda

Ikdienas sarunvaloda pusei jauniešu (56%) ir tikai krievu valoda, 25%, jeb ceturtajai daļai latviešu valoda. 19% jauniešu komunicē abās valodās.

4. Ģimenes sastāvs

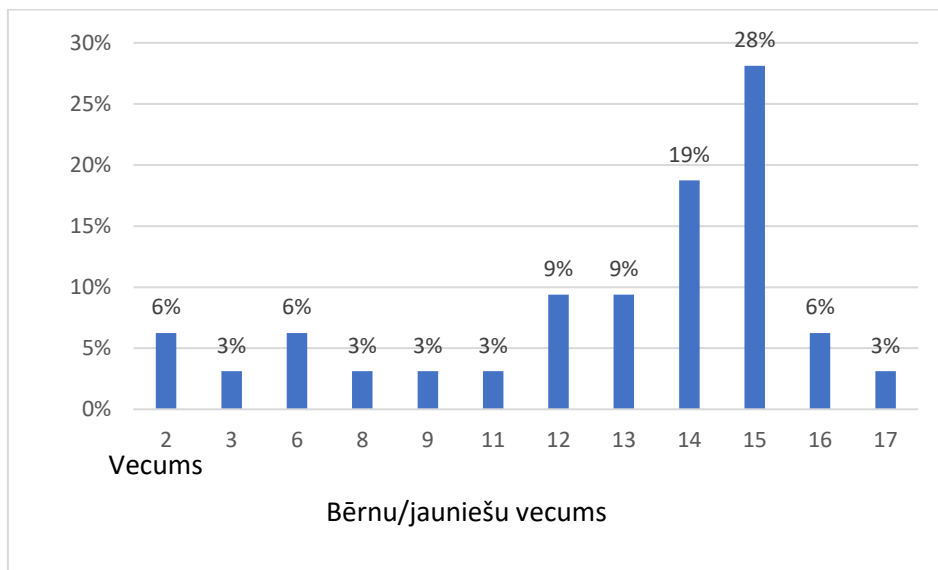
Kopā, lielākajai daļai – 81% jauniešu ir vecāki, turklāt no šiem gandrīz katram trešajam jauniešim ir abi vecāki.

Varam secināt, ka 19%, jeb piektā daļa jauniešu ir bāreņi. Vairāk kā pusei jauniešu ir brāļi vai māsas.

Četri jaunieši ārpus ģimenes aprūpē atrodas kopā ar saviem brāļiem/māsām.

Kopumā, pēc jauniešu sniegtās informācijas, tikai vienam no jauniešiem nav pirmās pakāpes tuvinieku.

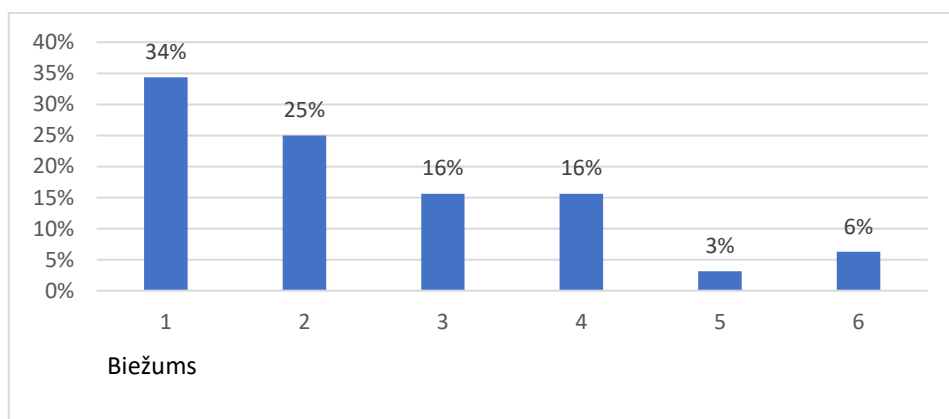
5. Vecums, kurā jaunieši nonācis ārpus ģimenes aprūpē (pirmo reizi).

Anketēšanā piedalās jaunieši no 16 līdz 18 gadiem, no tiem 24% - ceturtdā daļa ārpus ģimenes aprūpē nonākuši pirms pubertātes vecuma- no 2 līdz 11 gadu vecumam, un izvērtējot datus, ilgākais laiks, ko jaunieši pavadījuši ārpus ģimenes ir 14-15 gadi.

Absolūti lielākā daļa jauniešu - 74%, pirmo reizi ārpus ģimenes aprūpē nokļuvuši pusaudžu vecumā. Pēc BJC darbinieku sacītā, šī ir emocionāli grūta jauniešu daļa, jo institūcijā nonāk izveidojusies personība ar savām/ģimenes vērtībām un uzskatiem. Jauniešu uzskatus un attieksmi, kuri ilgstoši ir dzīvojuši vardarbīgā un atkarīgā vidē, mainīt tikpat kā nav iespējams, un darbs ar šiem jauniešiem ir liels izaicinājums ikvienam BJC darbiniekam

6. Cik bieži jauniešu dzīves laikā mainītas aprūpes formas.

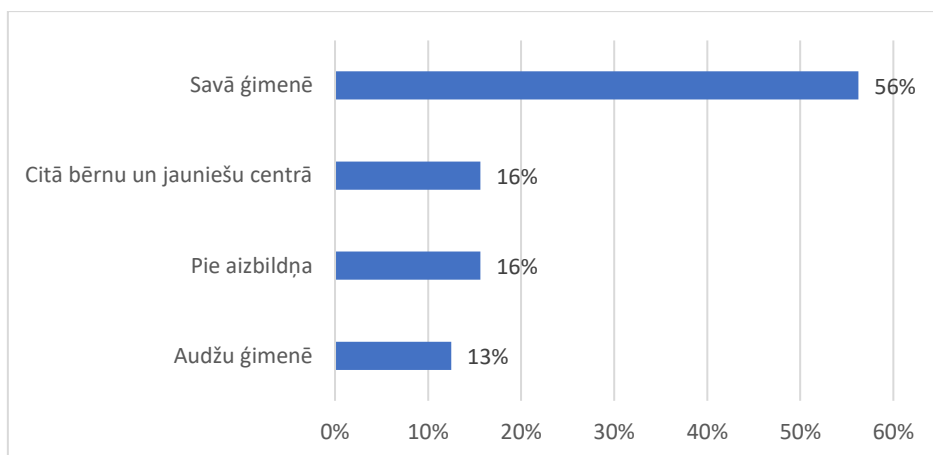

Trešajai daļai - 34% jauniešu aprūpes forma mainīta vienu reizi. Tas nozīmē, ka pēc bioloģiskās ģimenes jaunieši nonākuši institūcijā. Lielāka uzmanība jāpievērš faktam, ka vairāk kā vienu reizi aprūpes forma mainīta 66% jauniešu.

Pēc BJC darbinieku teiktā, šī ir dziļi traumatizēta jauniešu grupa, ar kuriem jāveic pastiprināts individuāls darbs.

“Īpaši traumatiska pieredze ir jauniešiem, kuriem vairākkārt mainīta aprūpes forma (ģimene, aizbildniecība, audžu ģimene, institūcija utt.).” BJC “Ezermala”, kurā visiem jauniešiem ir novērojama deviāta uzvedība, ir uzsāktas administratīvās, vai krimināllietas, pirms nokļūšanas BJC ir vairākkārt mainītas aprūpes formas.

7. Jaunieša dzīves vieta pirms BJC.

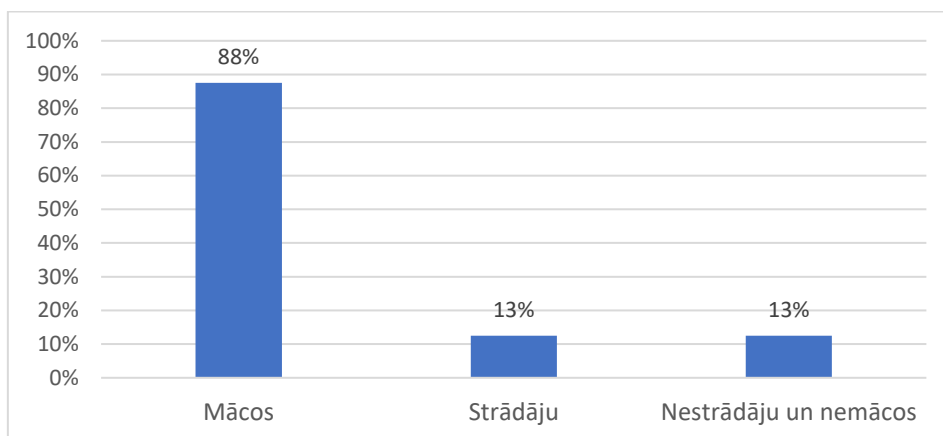

Šajā grafikā redzams, kas ir bijusi pēdējā aprūpes forma, no kuras jauniešis nonācis BJC.

Puse, 56,3% līdz dzīvei institūcijā, ir dzīvojuši ģimenē, bet jāņem vērā, ka ir gadījumi, kad pirms nonākšanas BJC, bērns no ģimenes ir bijis izņemts un tajā atgriezts vairākkārt.

43,7% jauniešu pirms nonākšanas centrā, jau vismaz vienu reizi ir mainīta aprūpes forma – audžu ģimene, aizbildnis, cits BJC. Šeit varam domāt par grūtībām, ar kurām saskaras audžu ģimenes un aizbildņi audzinot jauniešus, kuri palikuši bez vecāku gādības, vai ilgstoši pieredzējuši personību degradējošu vidi.

8. Jauniešu pamata nodarbošanās šobrīd.

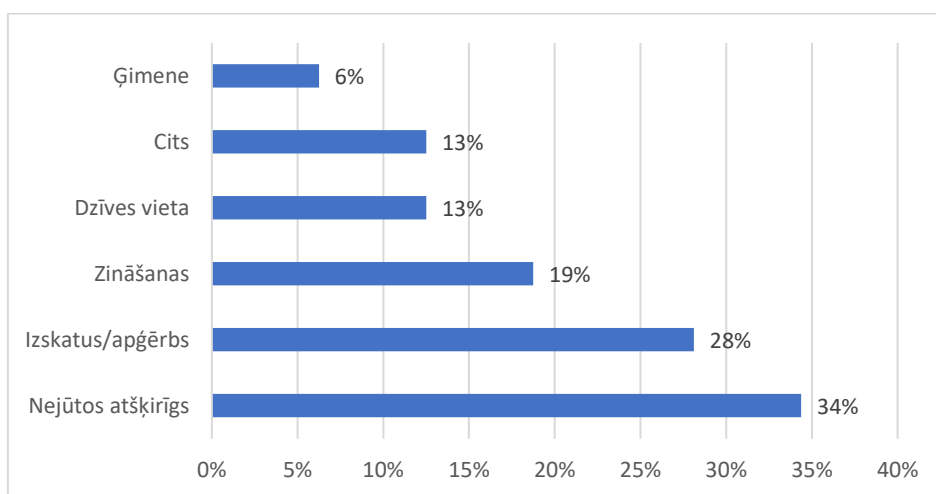
Iespējamās vairākas atbildes

Atbilstoši jauniešu vecumam (16 – 18 gadi) 87% jauniešu mācās vispārīgglītojošā mācību iestādē, vai apgūst profesiju. Pēc BJC vadītāju teiktā, faktiski mācās, jeb mācību iestādē ir reģistrēti gandrīz visi jaunieši, bet skolas apmeklējums ir periodisks, nesistemātisks. Jaunieši, kuri pēc 9 klases pabeigšanas izvēlas nemācīties, veic algotu darbu – 13%, bet ir izņēmumi, ka jaunieši spēj un vēlas savienot darbu ar mācībām.

Atsaucoties uz BJC darbinieku intervijām – “BJC “Vita “ vadītāja stāsta, ka no visiem centra jauniešiem, kuri varētu iesaistīties darba tirgū, pastāvīgu darbu strādā viena meitene ar viegliem GRT. Ar centra darbinieku un klases audzinātājas atbalstu viņa veiksmīgi apvieno darbu un mācības 3. speciālajā skolā. “.

Tikpat jauniešu, 13%, jeb katrs 8 jaunieši nestrādā/nemācās. Šajā gadījumā situācijas var būt dažādas - gan bērnu kopšanas atvaļinājums, gan nevēlēšanās strādāt, vai mācīties.

9. Jaunieša pašajūta skolā/darba vietā. Ar ko tā saistīta, ja jūtas atšķirīgs.

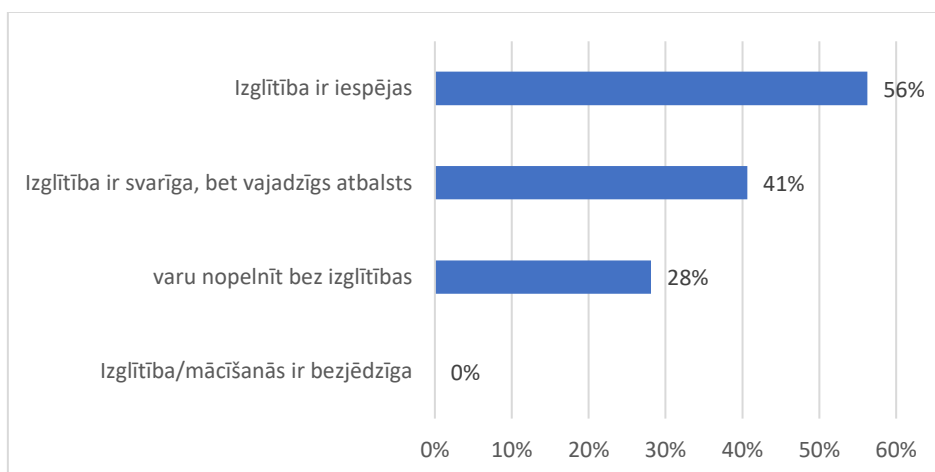

Iespējamās vairākas atbildes

Trešā daļa jauniešu – 31,3% skolas vidē un kolektīvā jūtas labi un iekļaujas tajā. 28,1% savu atšķirīgo sajūtu ar citiem skolas biedriem saista ar atšķirīgu izskatu un apģērbu. Piektā daļa jauniešu, jeb 18,8% uzskata, ka skolā justos labāk, ja būtu augstāks zināšanu līmenis. Šo jautājumu var skatīt kontekstā ar 10. jautājumu, kurā 41% jauniešu atzīmē, ka izglītība ir svarīga, bet nepieciešams atbalsts. Kāds, kurš paskaidro mācību vielu. Procentuāli mazākais atbilžu skaits parāda, ka jauniešu dzīves vieta – institūcija 12,5%, vai ģimene 6,3% nav noteicošais faktors, kādēļ kolektīvā jūtas atšķirīgs. 13% jauniešu, atzīmējot jautājumu cits, komentāri saistīti ar mācību iestādi:

- tracina skolotāji;
- skola ir totāla elle, jāceļas 6:00, neko jēdzīgu nemāca;
- es negribu mācīties;
- man nepatīk skola, tādēļ, ka tur ir daudz cilvēku.

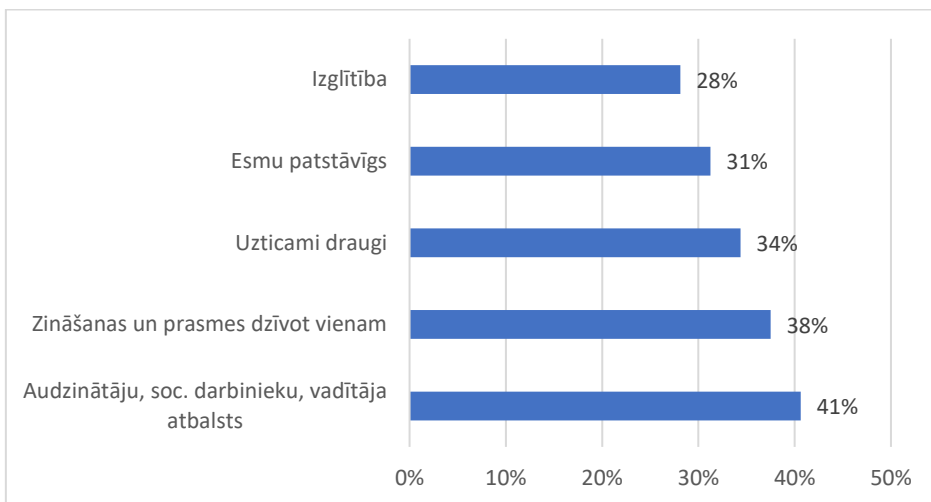
10. Izglītības nozīme jauniešu dzīvē.

Iespējamās vairākas atbildes.

Neskatoties uz jauniešu zemo motivāciju mācīties “jauniešu vidū izglītība nav vērtība, izglītībai ir pakārtota nozīme”, neviens no respondentiem (0%) neatzīmē, ka izglītībai nav nozīmes un tā ir bezjēdzīga nodarbošanās. Mēs varam pieņemt, ka jaunieši būtībā izprot izglītības nozīmi, bet zemā motivācija saistīta ar dažādiem ārējiem faktoriem – draugi, ģimenes ietekme, u.c.. Par to liecina 97% atbildes uz 1. un 2. jautājumu – “Zinu, ka izglītība ir svarīga, bet nepieciešams atbalsts . Kāds, kurš papildus skaidro mācību vielu, jo ne vienmēr saprotu uzdoto” un “Ja mācīšos, varēšu sasniegt dažādas iespējas (labs darbs, labi ienākumi, ceļojumi utt.)” Trešā daļa jauniešu – 28% atzīmē, ka turpmāk dzīvē, lai sevi materiāli nodrošinātu, izglītībai nav izšķirošas nozīmes.

11. Kas, pēc jauniešu domām, šobrīd, nepieciešams visvairāk, lai dzīvotu patstāvīgi.

Iespējamās vairākas atbildes.

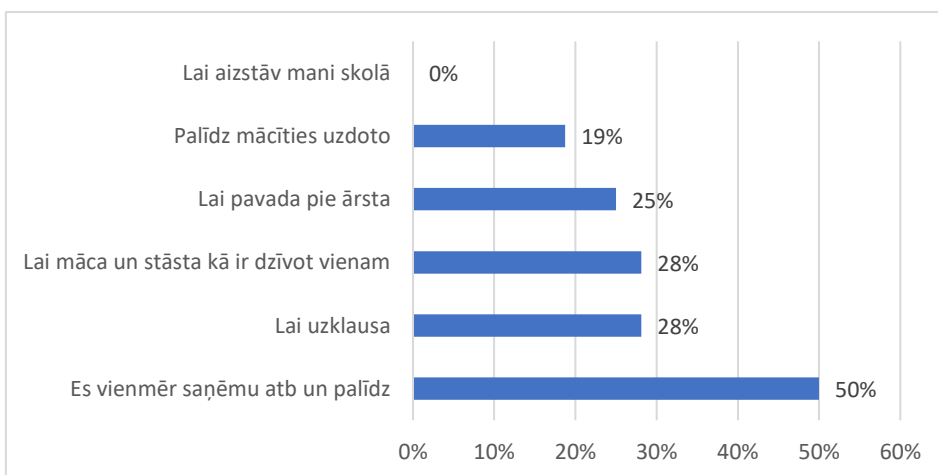
31% jauniešu uzskata, ka ir apguvuši prasmes un zināšanas, lai dzīvotu patstāvīgi. Varam domāt, ka BJC jaunieši iegūst prasmes, zināšanas, atbalstu, kas rada pārliecību un drošību, ka spēs dzīvot patstāvīgi.

Nedaudz vairāk atbilžu - 38%, liecina, ka zināšanas un prasmes nepieciešams papildināt.

28% uzskata, ka veiksmīgai patstāvīgas dzīves uzsākšanai nepieciešama izglītība.

Lielākā daļa atbilžu, jeb 74% runā par centra darbinieku atbalstu un uzticamu draugu atbalstu. Tas apstiprina BJC darbinieku novērojumus, ka pamatā, jauniešiem nepieciešams emocionāls atbalsts un uzticības personas.

12. Kādu atbalstu, vai palīdzību jaunieši no BJC darbiniekiem vēlas visvairāk.

Iespējamās vairākas atbildes.

Puse – 50% jauniešu atbild, ka no centra darbiniekiem vienmēr saņem vajadzīgo atbalstu un palīdzību, bet tas neizslēdz citas atbildes/vajadzības. Vienāds atbilžu skaits uz atbildēm “Lai uzklausa, kad gribu parunāt.” un “Lai māca, kā ir dzīvot vienam. Kas ir svarīgākais dzīvojot

patstāvīgi.”, sasauca ar 11. jautājuma atbildēm, kas norāda un apstiprina nepieciešamību pēc pastiprināta, individuāla emocionālā atbalsta un uzticības personas.

19% jauniešu vēlas palīdzību mācību vielas apguvē. Jau iepriekš, 10. jautājumā, 41% respondentu atbild, ka mācību vielas apguvē nepieciešams atbalsts, un 11. jautājumā 25% jauniešu atzīmē izglītības nozīmi.

Kopumā, varam secināt, ka pietākā daļa jauniešu, jeb katrs sestais jauniešs izprot izglītības nozīmi, bet viņiem nepieciešams profesionāls papildus atbalsts mācību vielas apguvē.

Šo apstiprina arī BJC darbinieku intervijas.

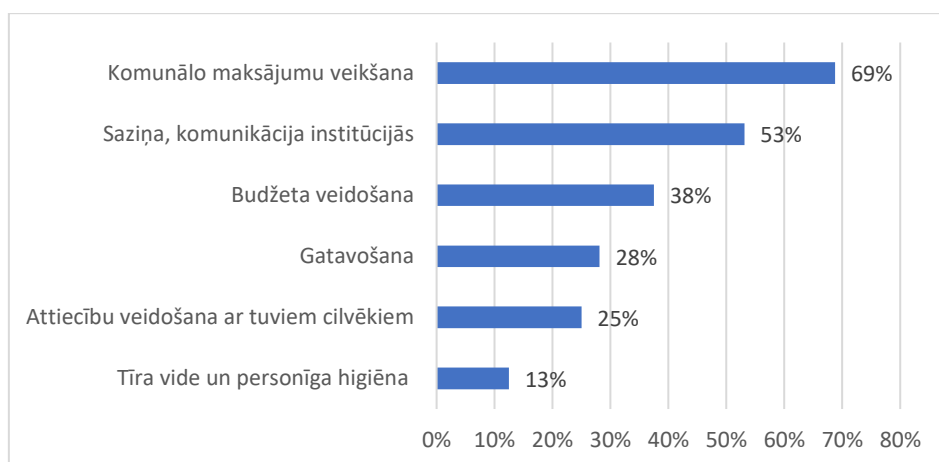
BJC “Apīte” vadītāja atzīst, ka ļoti izteikti jūt repetitora/mājskolotāja trūkumu centra bērniem. Īpaši tas attiecas uz eksaktiem priekšmetiem. Konsultācijas skolā ir neefektīvs resurss.

“Kopš bērniem nav iespējas saņemt palīgskolotāja konsultācijas, bērniem ir zudusi uzmanība, koncentrēšanās, interese un attieksme pret mācībām, jo bērni nesaprot uzdoto/mācību vielu.”

Īpaši repetitors būtu nepieciešams sākumskolas bērniem, lai neveidotos zināšanu iztrūkums.

Izskan arī bažas, ka šāds pakalpojums var būt arī neefektīvs, jo jaunieši ir neieinteresēti. Repetitors būs pieejams, bet jaunieši uz konsultācijām neies.

13. Zināšanas un prasmes, kuras papildus nepieciešamas, lai dzīvotu patstāvīgi.

Iespējamās vairākas atbildes.

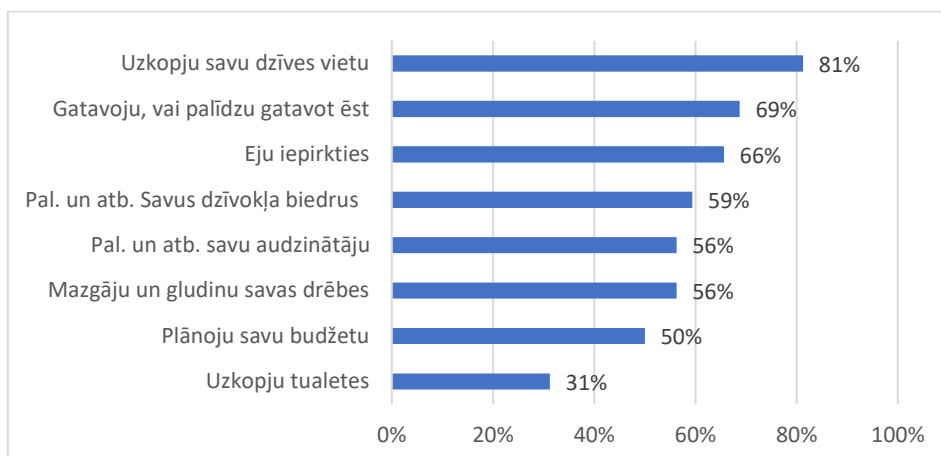
Visvairāk jauniešu atbild – 69%, ka nepieciešamas zināšanas un prasmes komunālo maksājumu veikšanā. Ņemot vērā to, ka jauniešiem, dzīvojot BJC, nav iespēju ikdienā, patstāvīgi veikt komunālos maksājumus (arī praktizēties) un citas darbības, kuras saistās ar pastāvīgu individuālu dzīvesvietu, vēlme apgūt šīs zināšanas, lai dzīvotu patstāvīgi ir primāras. Pēc BJC šīs prasmes un zināšanas apgūst ar JAC darbinieku individuālu palīdzību un atbalstu.

Kā nākamās prasmes, kuras jaunieši vēlas uzlabot, ir prasme sazināties un komunicēt institūcijās – 53% un prasme veidot budžetu – 38%. Varam pieņemt, ka šīs trīs prasmes (komunālo maksājumu veikšana, saziņa institūcijās, budžeta veidošana) ir saistītas ar patstāvīgas dzīves uzsākšanu, kuru šobrīd jauniešiem nav iespēju praktizēt, līdz ar to radot bažas par izdošanos.

28% respondentu vēlas vairāk apgūt ēst gatavošanu, un 13%, kā uzturēt tīrībā un kārtībā telpas un apģērbus.

Uzmanība jāpievērš 25% atbilžu, kas runā par prasmi “Kā veidot attiecības ar cilvēkiem, kuri varētu būt svarīgi manā dzīvē (māsa/brālis, audzinātāja, labākais bērnības draugs, darba devējs u.c.).” Šīs atbildes, iespējams, norāda uz svarīgu attiecību trūkumu jauniešu dzīvē, kuru trūkums nesniedz iespējas apgūt prasmi veidot funkcionālas un noturīgas attiecības.

14. Jauniešu sadzīves (pamata) pienākumi, dzīvojot BJC, ceļā uz patstāvīgu dzīvesveidu.

Iespējamās vairākas atbildes.

Šis jautājums parāda, kā un cik lielā mērā jaunieši BJC, caur ikdienas praktiskām darbībām, tiek sagatavoti patstāvīgai dzīvei/sadzīvei, kas atbilst centru kompetencēm. Zināmā mērā, tas atspoguļo arī centru darbinieka darbu ar jauniešiem.

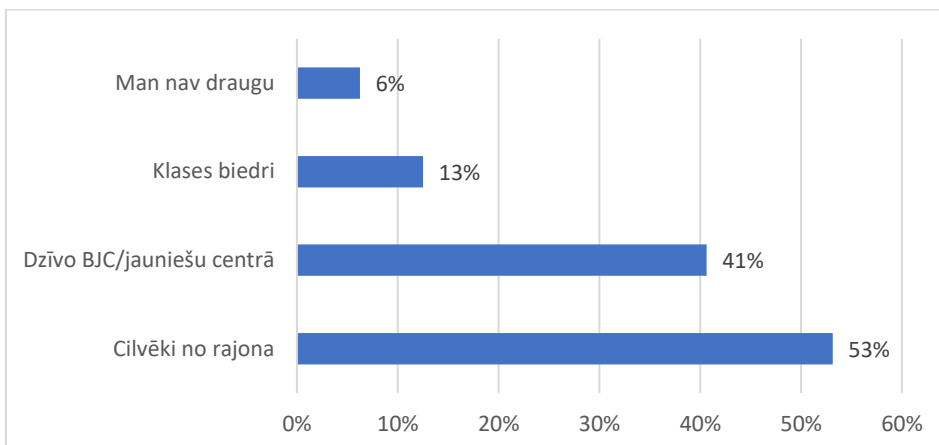
Visas prasmes (izņemot tualetes uzkopšanu) pārsniedz 50% - pusi atbilžu. Varam pieņemt, ka jaunieši, atbilstoši savām spējām, piedalās BJC sadzīvē un attīsta prasmes, kuras būs nepieciešamas dzīvojot patstāvīgi.

Īpaši jāuzsver, ka prasmes atbalstīt savu audzinātāju/auklīti un dzīvokļa biedrus netiek atstātas novārtā.

Tikai 31% - trešā daļa uzkopj arī koplietošanas telpas/tualetes. Ņemot vērā, ka dzīvojot patstāvīgi, jauniešiem uzkopšana būs jāveic pašam, šī sadzīves prasme ne visos centros tiek prasīta. Kā stāsta centra "Imanta" vadītāja, viņa saņēmusi aizrādījumu no valsts bērnu tiesības inspekcijas par bērnu tiesību pārkāpumu attiecībā uz tualetes uzkopšanu.

"Atnāca valsts bērnu tiesību inspekcija, ieraudzīja grafikā, ka ir tualetes uzkopšana un uzreiz mums aizrādīja, ka tā nedrīkstot, bērniem tualetes nav jātīra. Kopš tā laika to bērniem vairs neprasām darīt".

15. Jauniešu draugi, ar kuriem tiek pavadīts brīvais laiks.

Iespējamās vairākas atbildes.

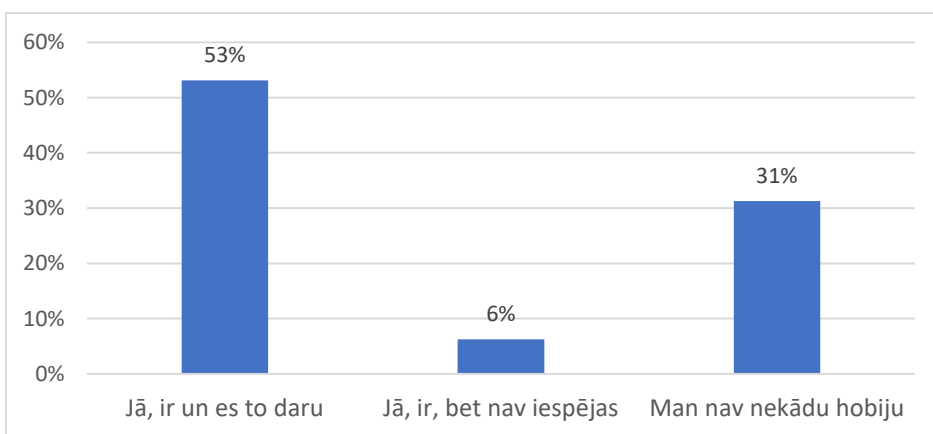
Lielākā daļa, jeb 94% atbilžu norāda, ka jauniešu draugu un paziņu loks, iespējams, aptver noteiktu sociālo grupu, kuru raksturo noteiktas vērtības, uzvedība un vajadzības.

Intervijās BJC darbinieki stāsta, ka draugi ietekmē ne tikai brīvā laika pavadīšanu, bet arī kolas apmeklējumu- *“Jaunietis var izdomāt, ka dažas nedēļas uz skolu neies, nemācīsies. Šādas situācijas provocē draugi un kompānijas, kuru ietekmē jaunietis attiecīgajā brīdī atrodas. Šīs kompānijas veidojas starp citu struktūru jauniešiem, rajona bērniem, kuriem ir viena raksturojoša uzvedība – devianta uzvedība.”*

13% jauniešu atbild, ka brīvo laiku pavada ar klases biedriem, bet arī šī izvēle negarantē jauniešu adekvātu uzvedību.

6%, jeb katrs sešpadsmitais jaunietis norāda, ka viņam nav draugu.

16. Jauniešu jēgpilna brīvā laika pavadīšana – hobijs, aizraušanās (sports, māksla, mūzika u.c.).

Puse jauniešu – 53% atbild, ka viņiem ir dažādi hobijs, aizraušanās un viņi ar tiem nodarbojas.

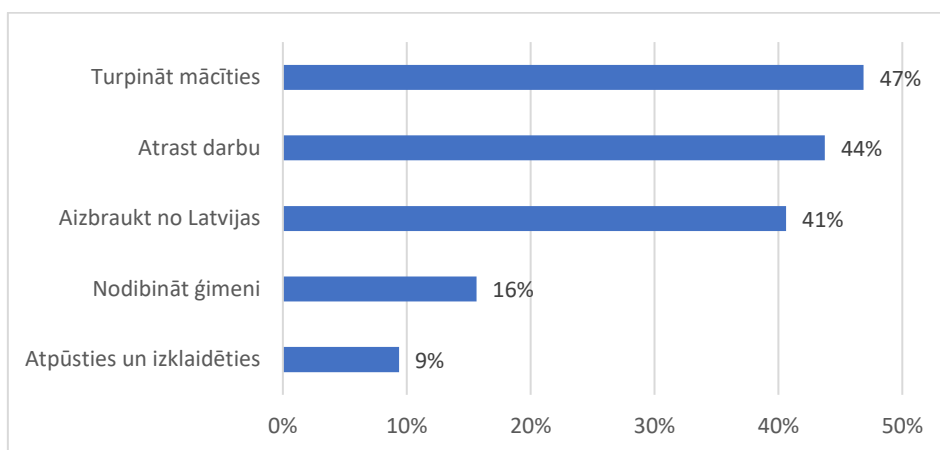
Atsaucoties uz BJC darbinieku intervijās iegūto informāciju, Rīgas pašvaldības BJC jauniešiem ir visas iespējas saturīgi un jēgpilni pavadīt brīvo laiku. Ir pietiekoši materiālie resursi, lai nodrošinātu saturīgas, interesantas un jēgpilnas bērnu brīvā laika pavadīšanas iespējas.

“Situācijas, kad bērns vēlas, bet BJC nevar nodrošināt, vēl nav bijušas.”

Trešā daļa BJC jauniešu – 31%, brīvajā laikā nenodarbojas ar sporta, mākslas, mūzikas, vai citām interesēm, ko varam nosaukt par jēgpilnu brīvā laika pavadīšanu. Atsaucoties uz BJC darbinieku sacīto, varam pieņemt - ja jaunietis iepriekš, bioloģiskajā ģimenē, nav pieredzējis/nav piedalījies kādos pulciņos, nav bijis ieinteresēts sevi pilnveidot, tad pusaudžu vecumā, nonākot institūcijā, iesaistīt šāda veida aktivitātēs ir neiespējami.

6% respondentu uzskata, ka viņiem nav iespēju. Uz savām atbildēm respondenti skaidrojumu nesniedz.

17. Jauniešu tuvākais dzīves mērķis sasniedzot pilngadību.

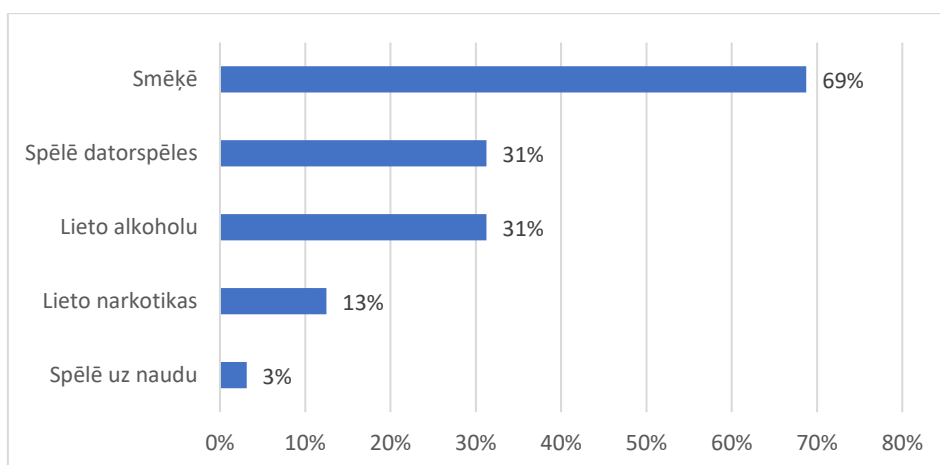

Iespējamās vairākas atbildes.

47% jauniešu vēlas turpināt mācības, nedaudz mazāk – 44% atrast darbu.

44% jauniešu vēlas izbraukt no valsts un min to saistībā arī ar citām iespējamām atbildēm -turpināt mācīties, atrast darbu, nodibināt ģimeni.

18. Atkarību izraisošie procesi un vielas jauniešu ikdienā.

Iespējamās vairākas atbildes

Liels skaits jauniešu – 69% smēķē, 31% aizraujas ar datorspēlēm, tikpat – 31% jauniešu ikdienā lieto alkoholu. Skaitliski mazāks, bet ievērojami liels jauniešu skaits – 13% , jeb katrs astotais

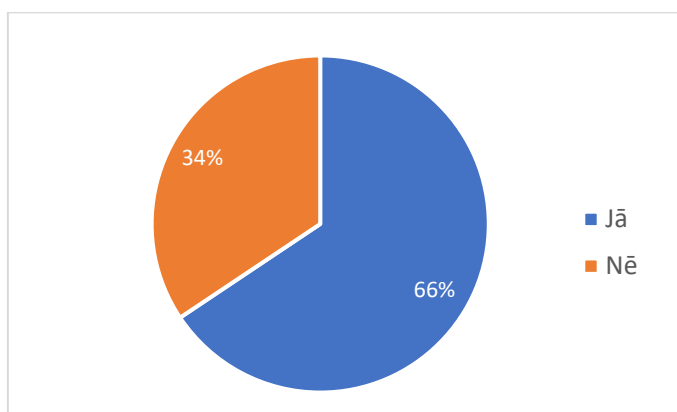
jaunietis lieto narkotikas. Turklāt, gandrīz visiem atkarīgajiem jauniešiem konstatējama dažādu vielu atkarība – alkohols, nikotīns, narkotikas.

Dominējoša ir smēķēšana – tradicionālās, vai SALT cigaretes un marihuāna. Pēc BJC vadītāju teiktā, smēķē praktiski visi jaunieši.

Alkohols tiek lietots retāk un ārpus BJC teritorijas, jo lietojot alkoholu jauniešiem nākas saskarties ar nepatīkamām situācijām.

Jaunieši smēķēšanu, alkohola lietošanu neuzskata par kaitīgu un atkarību izraisošu procesu. Atkarības un atkarību izraisošo vielu lietošana jauniešu vidū ir mainīga, bet nepārejoša problēma. Periodiski mainās gan vielu lietošanas intensitāte, gan dominējošās vielas/atkarības piem., narkotikas, alkohols, smēķēšana.

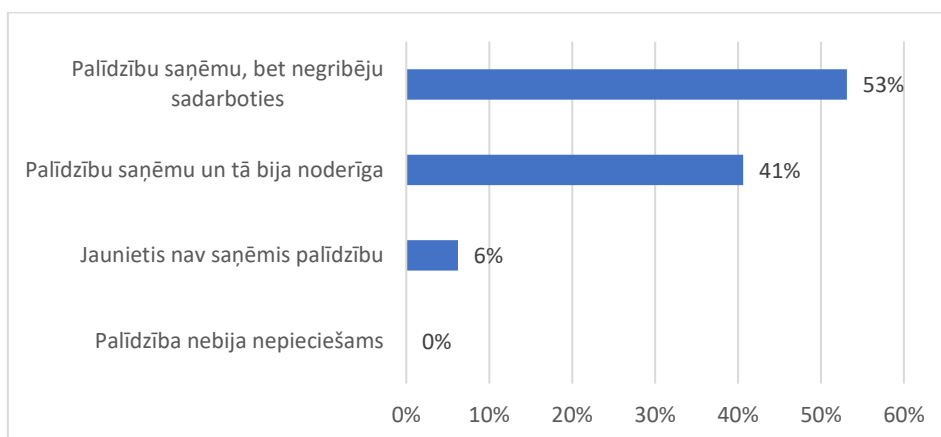
19. Administratīvie pārkāpumi un krimināllietas BJC jauniešu vidū.

Daļēji, šis jautājums jāskata kopsakarā ar 18. jautājumu. Ja tiek konstatēts, ka jaunietis BJC ierodas alkohola vai narkotiku reibumā, tiek ziņots PP. Ja, jaunietis tiek aizturēts ārpus BJC saistībā ar alkoholisko dzērienu vai narkotisko vielu lietošanu, jaunietis nokļūst policijas redzeslokā un tiek ierosināta administratīvā lieta. Mēdz būt gadījumi, kad jauniešiem dažādu nodarījumu dēļ tiek ierosinātas krimināllietas.

Ņemot vērā to, ka par smēķēšanu, praktiski nekad, netiek izteikts administratīvais pārkāpums, tad 66% - vairāk kā puse BJC jauniešu policijas redzeslokā nokļūst smagāku nodarījumu gadījumos.

20. Jauniešu iespējas saņemt speciālistu palīdzību – psihologs, psihoterapeits, narkologs, ārsts u.c..

Uzmanība jāpievērš atbildei - “palīdzība nebija nepieciešama” uz kuru nav atbildējis neviens resondots. Konstatējam, ka dažādu speciālistu palīdzība ir nepieciešama visiem BJC jauniešiem. Puse jauniešu – 53% atzīst, ka palīdzība bija nepieciešama, viņi to ir saņēmuši, bet atteikušies no sadarbības.

Par šo jautājumu runā arī BJC vadītāji - Jaunieši smēķēšanu, alkohola lietošanu neuzskata par kaitīgu un atkarību izraisošu procesu, līdz ar to nav motivēti saņemt palīdzību. Drīzāk viņi lepojas, ka lieto vielas, smēķē.

Nedaudz mazāk kā puse – 41% jauniešu ir saņēmuši palīdzību un tā ir bijusi noderīga. Šis ir būtisks rādītājs, ka sniegtā palīdzība ir bijusi kvalitatīva un profesionāla, līdz ar to jaunieši ir saņēmis atbilstošu palīdzību.

21. Jaunieši raksturo savu BJC

- Bērnu nams
- Mana māja, mana ģimene, mans atbalsts
- Man te ir draugi
- Namiņa darbinieki padara šo vietu mājīgu
- Šī vieta bija laba un šeit ir interesanti
- Ir lietas, kas jālabo
- Pārāk skaļš
- Šeit ir laba vieta tiem, kas šeit dzīvo
- Šeit dod normāla aprūpe
- Patstāvība, atbalsts, netaisnība
- PIPEC cik traki, bet tieku galā. Apīte pati labākā!
- Viss labi

Apkopojums/Secinājumi

1. Anketēšanā piedalās līdzīgs skaits abu dzimumu jaunieši. Līdz ar to, dzimuma aspekts anketēšanā nav vērtējams kā ietekmējošs faktors.
2. 12,5% jauniešu noteikta invaliditāte, tas nozīmē, ka katram astotajam jauniešim ir nopietnas un diagnosticētas veselības problēmas, kas ir būtiska daļa BJC jauniešu.
3. Ikdienu sarunvaloda pusei jauniešu, jeb 56%, ir tikai krievu valoda, 25%, jeb ceturtajai daļai latviešu valoda. 19% jauniešu komunicē abās valodās.
4. Kopā, lielākajai daļai – 81% jauniešu ir vecāki, turklāt, no šiem katram trešajam jauniešim ir abi vecāki.
Varam secināt, ka 19%, jeb piektā daļai jauniešu ir bāreņi.
66% jauniešu ir brāļi, vai māsas.
5. Anketēšanā piedalās jaunieši no 16 līdz 18 gadiem. 24% - ceturta daļa ārpus ģimenes aprūpē nonākuši pirms pubertātes vecuma, no 2 līdz 11 gadu vecumam, un izvērtējot datus, ilgākais laiks, ko jaunieši pavadījuši ārpus ģimenes ir 16-15 gadi.
Absolūti lielākā daļa jauniešu - 74%, pirmo reizi ārpus ģimenes aprūpē nokļuvuši pusaudžu vecumā. Pēc ekspertu sacīta, šī ir emocionāli grūta jauniešu daļa, jo institūcijā nonāk izveidojusies personība ar savām/ģimenes vērtībām un uzskatiem.
6. Trešajai daļai - 34,4% jauniešu aprūpes forma mainīta vienu reizi. Tas nozīmē, ka pēc bioloģiskās ģimenes jaunieši nonākuši institūcijā.
65,6% jauniešu aprūpes forma mainīta vairāk kā vienu reizi. Pēc BJC darbinieku teiktā šī ir dziļi traumatizēta jauniešu grupa, ar kuriem jāveic pastiprināts individuāls darbs.
7. Atbilstoši jauniešu vecumam (16 – 18 gadi), 87% jauniešu mācās vispārīgizglītojošā mācību iestādē, vai apgūst profesiju. 12,5% veic algotu darbu, vai apvieno darbu un mācības. Nestrādā un nemācās 12,5% jauniešu.
8. 31,3% skolas vidē un kolektīvā jūtas labi un iekļaujas tajā.
28,1% savu atšķirīgo sajūtu ar citiem skolas biedriem saista ar atšķirīgu izskatu un apģērbu. 18,8% uzskata, ka skolā justos labāk, ja būtu augstāks zināšanu līmenis.
Procentuāli mazākais atbilžu skaits parāda, ka jauniešu dzīves vieta – institūcija 12,5%, vai ģimene 6,3% nav noteicošais faktors, kādēļ kolektīvā jūtas atšķirīgs.
13% jauniešu, atzīmējot jautājumu cits, komentāri saistīti ar mācību iestādi.
9. 97% atbildes uz 1. un 2. jautājumu – “Zinu, ka izglītība ir svarīga, bet nepieciešams atbalsts . Kāds, kurš papildus skaidro mācību vielu, jo ne vienmēr saprotu uzdotu” un “Ja mācīšos, varēšu sasniegt dažādas iespējas (labs darbs, labi ienākumi, ceļojumi utt.)”
Liecina, ka jaunieši būtībā izprot izglītības nozīmi, bet zemā motivācija mācīties saistīta ar dažādiem ārējiem faktoriem – draugi, ģimenes ietekme, u.c..

10. 31% jauniešu uzskata, ka ir apguvuši prasmes un zināšanas, lai dzīvotu patstāvīgi. 38% liecina, ka zināšanas un prasmes nepieciešams papildināt. 28% uzskata, ka veiksmīgai patstāvīgas dzīves uzsākšanai nepieciešama izglītība. Lielākā daļa atbilžu, jeb 74% runā par centra darbinieku atbalstu un uzticamu draugu atbalstu. Tas apstiprina BJC darbinieku novērojumus, ka, pamatā, jauniešiem nepieciešams emocionāls atbalsts un uzticības personas.
11. 50% jauniešu atbild, ka no centra darbiniekiem vienmēr saņem vajadzīgo atbalstu un palīdzību. Vienāds atbilžu skaits (28%) uz atbildēm “Lai uzklausa, kad gribu parunāt.” un “Lai māca, kā ir dzīvot vienam. Kas ir svarīgākais dzīvojot patstāvīgi.”, norāda un apstiprina, ka jauniešiem ir nepieciešams pastiprināts, individuāls emocionāls atbalsts un uzticības personas.
12. 19% jauniešu vēlas palīdzību mācību vielas apgūvē. Kopumā, varam secināt, ka piektā daļa jauniešu, jeb katrs sestais jauniešs, izprot izglītības nozīmi, bet viņiem nepieciešams profesionāls papildus atbalsts mācību vielas apgūvē.
13. Lai uzsāktu patstāvīgu dzīvi 69% jauniešu atbild, ka nepieciešamas zināšanas un prasmes komunālo maksājumu veikšanā. 53% jauniešu vēlas uzlabot prasmi sazināties un komunicēt institūcijās – 38%, kā veidot budžetu. Varam pieņemt, ka šīs trīs prasmes (komunālo maksājumu veikšana, saziņa institūcijās, budžeta veidošana) ir saistītas ar patstāvīgas dzīves uzsākšanu, kuru šobrīd jauniešiem nav iespēju praktizēt, līdz ar to radot bažas par izdošanos. 25% jauniešu atzīmē atbildi, kas runā par prasmi “Kā veidot attiecības ar cilvēkiem, kuri varētu būt svarīgi manā dzīvē (māsa/brālis, audzinātāja, labākais bērnības draugs, darba devējs u.c.)” Šī atbilde, iespējams, norāda uz svarīgu attiecību trūkumu jauniešu dzīvē, kuru trūkums nesniedz iespējas apgūt prasmi veidot funkcionālas un noturīgas attiecības.
14. Sadzīves (pamata) pienākumi, kurus jaunieši veic dzīvojot BJC, atspoguļo cik lielā mērā jaunieši BJC, caur ikdienas praktiskām darbībām, tiek sagatavoti patstāvīgai dzīvei/sadzīvei, kas atbilst centru kompetencēm. Jautājuma atbildes atspoguļo arī centru darbinieka darbu ar jauniešiem. Visi pienākumi, kurus veic jaunieši (izņemot tualetes uzkopšanu) pārsniedz 50% - pusē atbilžu. Varam pieņemt, ka jaunieši, atbilstoši savām spējām, ar darbinieku atbalstu un palīdzību, piedalās BJC sadzīvē un attīsta prasmes, kuras būs nepieciešamas dzīvojot patstāvīgi. Īpaši jāuzsver, ka prasmes atbalstīt savu audzinātāju/auklīti un dzīvokļa biedrus netiek atstātas novārtā.
15. Lielākā daļa, jeb 94% atbilžu norāda, ka jauniešu draugu un paziņu loks ietver BJC jauniešus un rajona iedzīvotājus. Pēc izvērtējumā iegūtās informācijas BJC jauniešu draugu loks aptver noteiktu sociālo grupu, kuru raksturo noteiktas disfunkcionālas vērtības, uzvedība un vajadzības.

16. Puse jauniešu – 53% atbild, ka viņiem ir dažādi hobiji, aizraušanās, un viņi ar tiem nodarbojas. Atsaucoties uz BJC darbinieku intervijās iegūto informāciju, Rīgas pašvaldības BJC jauniešiem ir visas iespējas saturīgi un jēgpilni pavadīt brīvo laiku. Ir pietiekoši materiālie resursi, lai nodrošinātu saturīgas, interesantas un jēgpilnas bērnu brīvā laika pavadīšanas iespējas.
Trešā daļa BJC jauniešu – 31%, brīvajā laikā nenodarbojas ar sporta, mākslas, mūzikas vai citām interesēm, ko varam nosaukt par jēgpilnu brīvā laika pavadīšanu.
17. Jaunieši smēķēšanu, alkohola lietošanu neuzskata par kaitīgu un atkarību izraisošu procesu.
Atkarības un atkarību izraisošo vielu lietošana jauniešu vidū ir mainīga, bet nepārejoša problēma. Periodiski mainās gan vielu lietošanas intensitāte, gan dominējošās vielas/atkarības piem., narkotikas, alkohols, smēķēšana.
18. Vairāk kā puse BJC jauniešu – 66%, atrodas policijas redzeslokā. Nemot vērā to, ka par smēķēšanu, praktiski nekad, netiek izteikts administratīvais pārkāpums, tad jaunieši policijas redzeslokā nokļūst smagāku nodarījumu gadījumos – narkotikas, alkohols, zādības u.c..
19. Konstatējam, ka dažādu speciālistu palīdzība ir nepieciešama visiem 100% BJC jauniešiem.
Puse jauniešu – 53% atzīst, ka palīdzība bija nepieciešama, viņi to ir saņēmuši, bet atteikušies no sadarbības.
Nedaudz mazāk kā puse – 41% jauniešu ir saņēmuši palīdzību un tā ir bijusi noderīga. Šis ir būtisks rādītājs, ka sniegtā palīdzība ir bijusi kvalitatīva un profesionāla, līdz ar to jaunieši ir saņēmis atbilstošu palīdzību.

3. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centru (BJC) struktūrvienību jauniešu portrets

Portrets/pazīmju kopums izveidots un balstīts uz izvērtējuma anketēšanā iegūto datu analīzi.

Dzimums	65% sievietes; 44% vīrieši
Sarunvaloda	56% krievu; 19% krievu/latviešu; 25% latviešu
Ģimene	81% ir vecāki; 66% brāļi/māsas
Ārpus ģimenes aprūpē pirmo reizi	74% pusaudžu vecumā; 24% pirms pubertātes
Aprūpes formas maiņa	66% vairāk kā vienu reizi
Izglītība	87% reģistrēti izglītības iestādē
Darbs	13% strādā
Atkarības	90% ir atkarības
Policijas redzeslokā	66% administratīvie pārkāpumi/krimināllietas

Izstrādājot BJC jauniešu portretu, kuri tuvāko divu gadu laikā sasniegs pilngadību, konstatējam, ka tie ir līdzīgs skaits sieviešu un vīriešu, kuru ikdienas sarunvaloda, lielākoties, ir krievu valoda. Četriem no pieciem bērniem ir dzīvi vecāki un vairāk kā pusei ir brāļi vai māsas. Lielākajai daļai jauniešu ārpusģimenes aprūpes formas mainītas vairāk kā vienu reizi un institūcijā nonākuši jau izveidojušās personības - pusaudžu vecumā.

Lielākā daļa apgalvo, ka mācās, daži jaunieši strādā. Gandrīz visiem jauniešiem ir atkarības un vairāk kā puse ir policijas redzeslokā.

4. Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centru (BJC) struktūrvienību jauniešu ekosistēma

Ekokarte izveidota un balstīta uz izvērtējuma anketēšanā iegūto datu analīzi.

Attēlā redzama BJC jauniešu, kuri tuvāko divu gadu laikā uzsāks patstāvīgu dzīvi, ekosistēma.

Katra elementa nozīmību jauniešu dzīvē apstiprina augstais procentuālais sastāvs.

81% jauniešu ir dzīvi vecāki un 66% ir brāļi/māsas, kas varētu liecināt par nozīmīgu personu klātbūtni jauniešu dzīvē.

87% - reģistrēti skolā (visi jaunieši, kuri nav iesaistījušies nodarbinātībā, ir reģistrēti mācību iestādē, bet neregulārs skolas apmeklējums nedod tiesības izsacīties, ka jaunietis mācās).

Nozīmīgas fiziskas un psihoemocionālas problēmas ir gandrīz katram jaunietim.

Draugu loks neveicina pozitīvu socializēšanos – 53% ir “rajona jaunieši”, 41% centra jaunieši. Vairāk kā puse jauniešu atrodas policijas redzeslokā, kas skaidri parāda policijas/tiesībsargājošo institūciju esību jauniešu ekosistēmā.

Nozīmīga loma jauniešu ekosistēmā ir speciālistiem atbalstošiem profesionāļiem – 100% nepieciešams, puse atteicās.

5. Rīgas pašvaldības Jauniešu atbalsta centra dalībnieku anketēšanā iegūto datu analīze

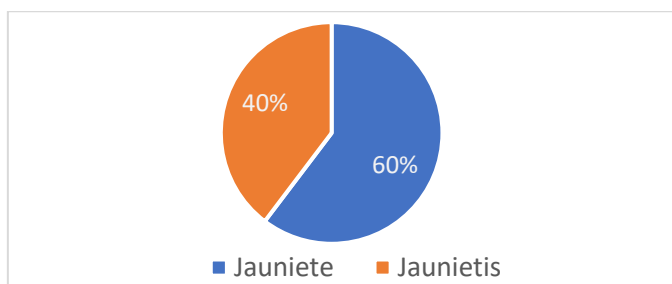
Anketēšana veikta ar mērķi noskaidrot JAC jauniešu tipoloģiju. Noskaidrot JAC dalībnieku viedokli par centra darbību un nozīmi jauniešu dzīvē.

Anketēšana ilga 6 nedēļas, kurā piedalījās 63 jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem. Anketēšana veikta pēc nejaušības principa – neatkarīgi no jauniešu aprūpes formas (aizbildnis, audžu ģimene, institūcija).

Pētījuma laikā JAC redzeslokā ir 837 jaunieši, no kuriem 89 jaunieši pēc dzīves institūcijā, pārējie no citām aprūpes formām – aizbildniecība, audžu ģimene, adopcija.

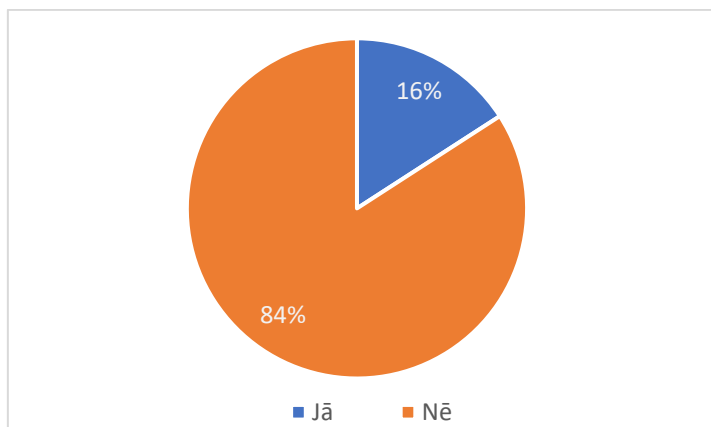
10., 11., 12., 13., 15., 16., 17. un 20. jautājums grafiski attēlots arī pēc aprūpes formām – aizbildniecība, audžu ģimene, institūcija.

1. Dzimums

Anketēšanā piedalījās 40% vīriešu un 60% sievietes. Jaunietes ir par piekto daļu vairāk, nekā jaunieši. Kopumā, varam uzskatīt, ka anketēšanā dzimumi pārstāvēti salīdzinoši vienādās daļās, kas nevarētu būtiski ietekmēt anketēšanas rezultātus.

2. Veselība/invaliditāte

Pamatojoties uz anketēšanā saņemto informāciju, 16% respondentu ir nopietnas/diagnosticētas veselības problēmas – noteikta invaliditāte. Tas ir katrs sestais JAC redzeslokā esošais jauniešs.

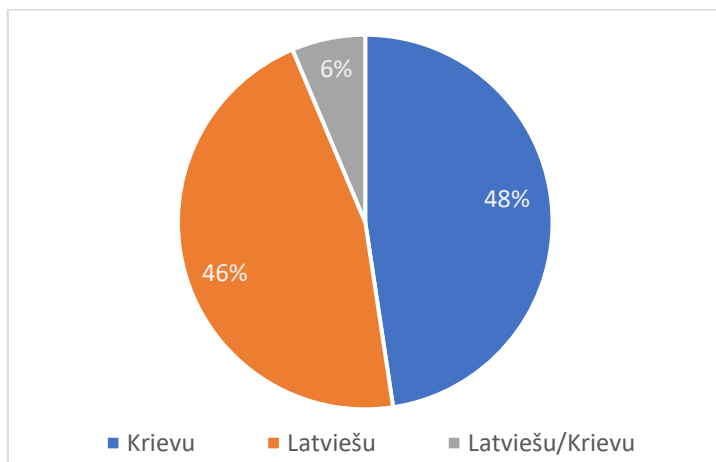
Pēc JAC sniegtās informācijas centra redzeslokā ir 20 jauniešu ar diagnosticētiem GRT un 5 ar prognozējamu invaliditāti (invaliditāte kopš bērnības, kura pēc 18 g.v. nav pagarināta).

Sociālā darba speciālisti praksē novēro, ka daļai no JAC jauniešiem ir iespējami nediagnosticēti garīga rakstura traucējumi. Šie jaunieši uzskata, ka ir veseli un atsakās apmeklēt ārstus. Līdz ar to invaliditāte netiek nokārtota, kas ietekmē jaunieša materiālo situāciju.

Šiem jauniešiem ir zema noturība darba vietā, uzmanības deficīts, personības izmaiņas. Raksturīga nekritiska attieksme pret sevi, pret savu vizuālo tēlu un elementāru higiēnu, kas ietekmē arī darba devēja vēlmi nodarbināt jauniešus.

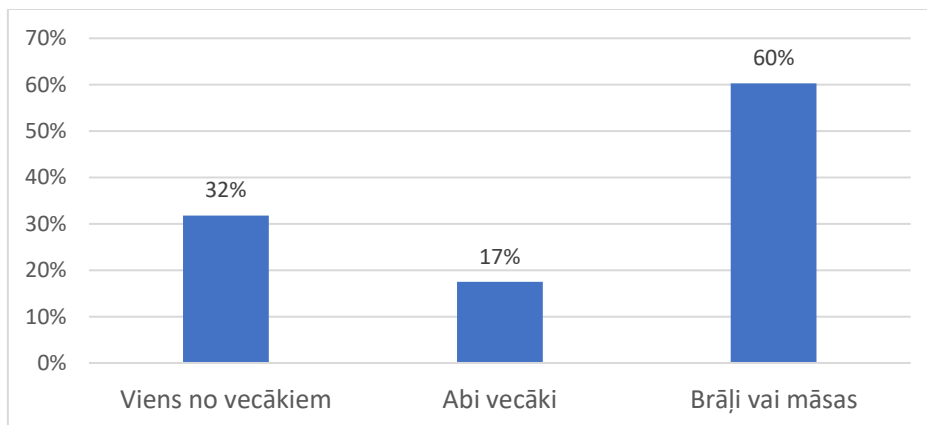
Darbs ar jauniešiem ar invaliditāti pieprasa profesionālu, padziļinātu un ilgstošu intervenci.

3. Sarunvaloda

Ikdienas sarunvaloda JAC jauniešu vidū ir līdzīga – 46% tā ir latviešu un 48% krievu valoda. 6% jauniešu ikdienā sazinās abās valodās.

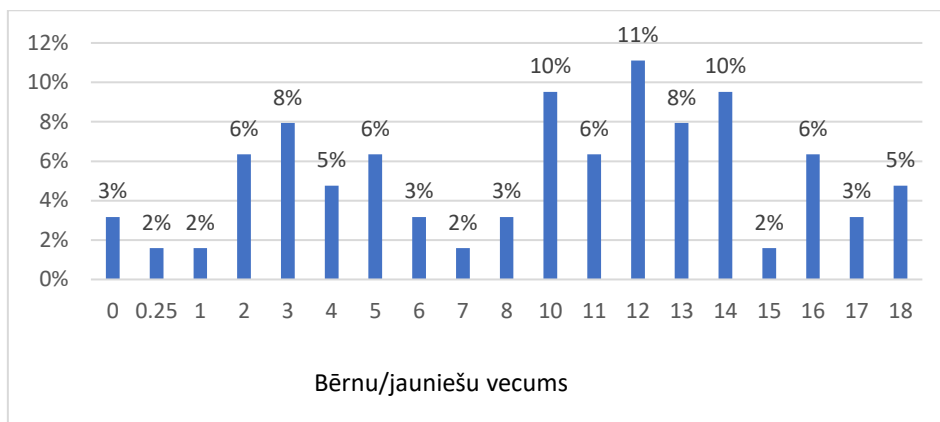
4. Ģimenes sastāvs

Iespējamās vairākas atbildes

Trešajai daļai jauniešu ir viens no vecākiem. Mazāk kā piektajai daļai - abi vecāki. Vairāk kā pusei jauniešu ir brāļi un māsas, kas varētu nozīmēt, ka vismaz pusei jauniešu ir iespējamās radniecīgas saites ar tuviniekiem. Līdz ar to tuviniekus varam skatīt kā iespējamās atbalsta personas jauniešiem.

5. Vecums, kurā jaunieši nonācis ārpus ģimenes aprūpē (pirmo reizi).

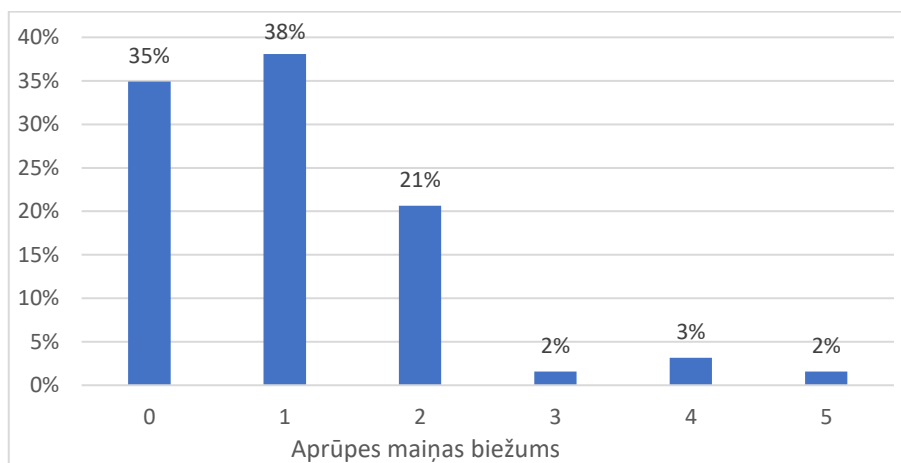
Skatot šos datus vecumposmu griezumā redzam, ka 7% jaunieši ārpus ģimenes aprūpē nonākuši ļoti agrīnā vecumā – līdz 1 gadam.

24%, jeb ceturtdaļa līdz skolas vecumam (2-6 gadi). Jaunākā skolas vecuma/pirms pusaudžu vecuma sasniegšanas (7-10 g.) - 15%.

45%, kas ir procentuāli lielākā jauniešu grupa, kura nonākusi ārpus ģimenes aprūpē pirmo reizi, ir jaunieši pusaudžu vecumā. Līdzīgi dati, bet ar tendenci pieaugt, redzami BJC aptaujā - 74%, - pirmo reizi ārpus ģimenes aprūpē nokļuvuši pusaudžu vecumā.

Varam secināt, ka ārpus ģimenes aprūpē pirmo reizi nonāk jaunieši pusaudžu vecumā – posmā, kad vecāki vairs nespēj, nevēlas, vai nav ieinteresēti nodrošināt bērnu aprūpi un audzināšanu ģimenē.

6. Cik bieži jauniešu dzīves laikā mainītas aprūpes formas

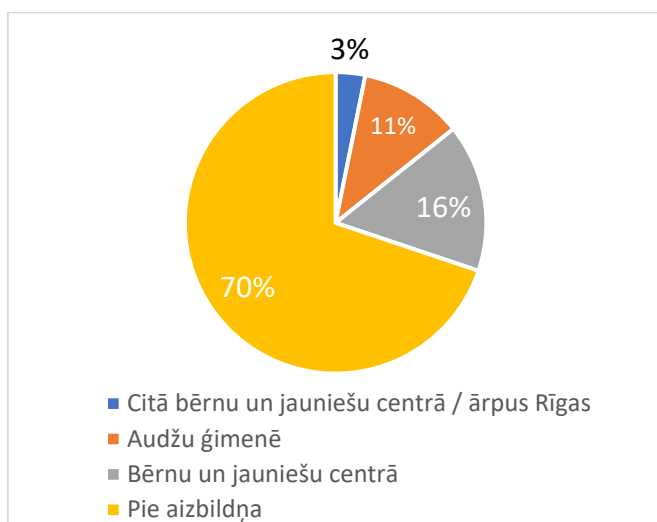
35% jauniešu atbild, ka viņiem ģimenes aprūpes forma nav mainīta, bet ņemot vērā, ka visi JAC jaunieši ir auguši bez vecāku gādības, tad varam pieņemt, ka "0" nozīmē – ārpus ģimenes aprūpes forma mainīta vienu reizi. Šo summējot ar 38% atbilžu, ka aprūpes forma ir mainīta

vienu reizi, varam pieņemt, ka 73% jauniešu līdz pilngadības sasniegšanai ir bijusi pastāvīga dzīves vieta un, iespējams, mazāk traumatiska pieredze.

21%, kas ir piektā daļa respondentu, aprūpes forma mainīta divas reizes.

1% - trīs reizes, 3% četras reizes, 1% 5 reizes līdz pilngadības sasniegšanai ir mainītas aprūpes formas (aizbildnis, audžu ģimene, bioloģiskā ģimene, institūcija).

7. Jauniešu dzīves vieta pirms pilngadības sasniegšanas.

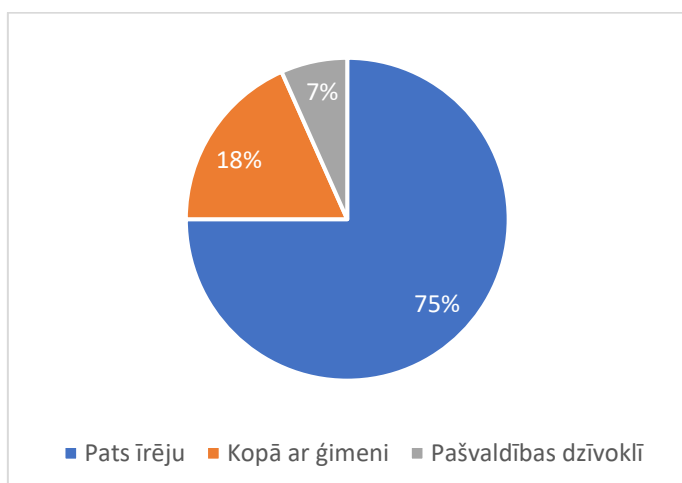

Periodā, kurā tika veikta anketēšana, 70% respondentu ir jaunieši, kuri auguši pie aizbildņiem un 11% audžu ģimenēs.

16% respondentu dzīvesvieta pirms pilngadības sasniegšanas ir RPBJC un 3% BJC ārpus Rīgas pašvaldības.

Varam konstatēt, ka 81% jauniešu, kuri piedalās anketēšanā, auguši pie aizbildņa (tuvinieku ģimenēs), vai audžu ģimenēs. 19% - viena piektā daļa auguši ģimenei pietuvinātā vidē, jeb institūcijā. Šī skaitliskā attiecība būtu jāņem vērā aplūkojot anketēšanas turpmākos rezultātus.

8. Pašreizējā dzīves vieta

Šajā grafikā redzams, ka 75% jauniešu pēc pilngadības sasniegšanas izvēlas īrēt patstāvīgu dzīves vietu. Domājams, ka šo izvēli ietekmē valsts un pašvaldības sniegtais atbalsts – pabalsts dzīvojamās platības īrēšanā.

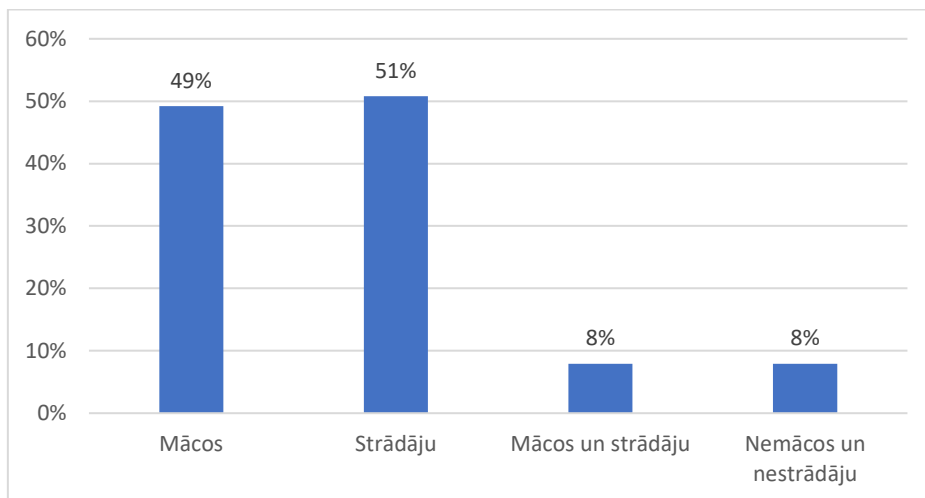
Ministru kabineta noteikumi Nr.857 “*Noteikumi par sociālajām garantijām bārenim un bez vecāku gādības palikušajam bērnam, kurš ir ārpusģimenes aprūpē, kā arī pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās*”

RD saistošie noteikumi Nr. 90 “*Par Rīgas pilsētas pašvaldības palīdzību bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam pēc pilngadības sasniegšanas*”

18% jauniešu turpina dzīvot audžu ģimenē, vai arī, atsaucoties uz JAC ekspertu teikto - atgriežas bioloģiskajā, vai audžu ģimenē.

Neliels skaits – 7% jauniešu dzīvo pašvaldības piešķirtā dzīvoklī.

9. Jauniešu nodarbošanās.

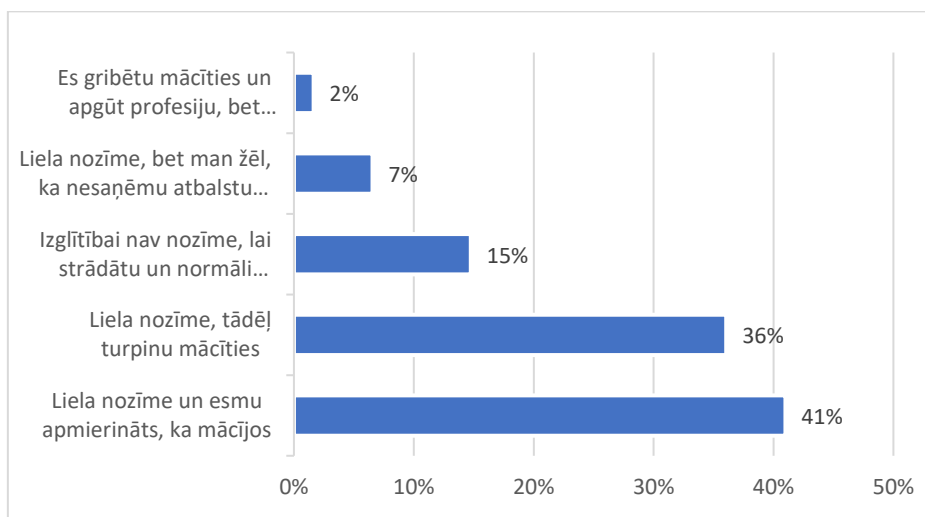
Līdzīgs skaits jauniešu gan mācās, gan veic algotu darbu. 49% turpina iegūt gan vidējo izglītību, gan augstāko izglītību. 51% - strādā.

Pēc JAC darbinieku teiktā, strādā nozīmīgākā daļa jauniešu. Ja arī jauniešiem nav vēlme iesaistīties pastāvīgā darbā, viņi veic gadījuma darbus/piestrādā. Neskatoties uz sadzīviskām un materiālām grūtībām ir jaunieši, kuri izvēlas mācīties, arī jaunieši no BJC struktūrvienībām.

8% no šiem jauniešiem vienlaicīgi gan mācās, gan strādā.

Tikpat – 8% jauniešu ne mācās, ne strādā. Divi respondenti komentē savu situāciju: “Esmu bērna kopšanas atvaļinājumā.”

10. Izglītības nozīme jauniešu dzīvē.

Šajā jautājumā respondentiem lūgts novērtēt skolas/izglītības nozīmi savā dzīvē pašreizējā brīdī (jau pēc pilngadības). 41% respondentu atzīmē atbildi “Izglītībai ir liela nozīme un esmu apmierināts, ka mācījos.”. 36% respondentu atzīmē – “Liela nozīme, tādēļ turpinu mācīties.”.

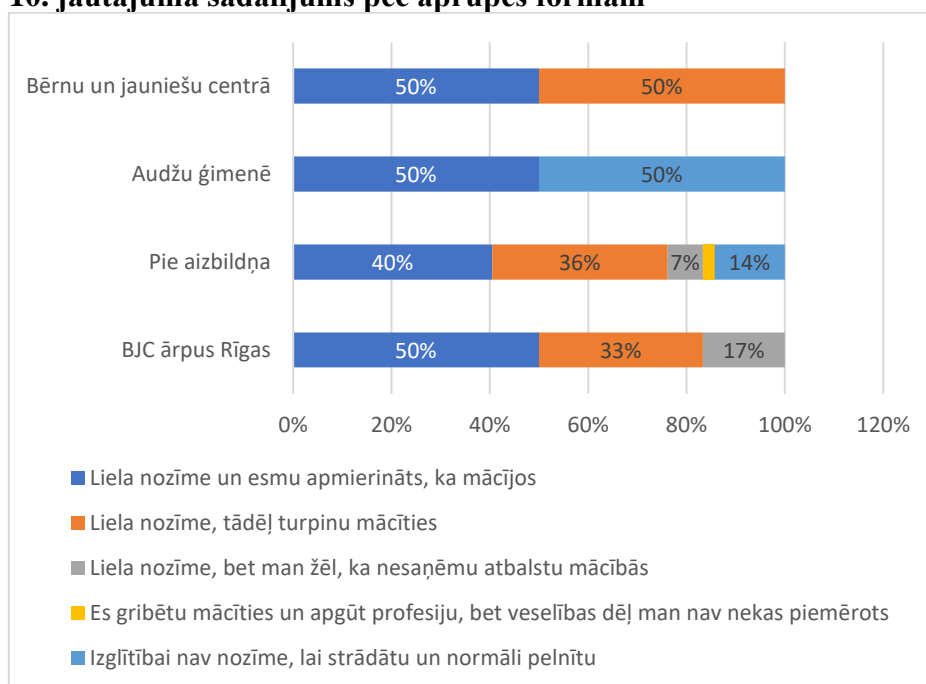
Šai atbilžu grupai par izglītības nozīmīgumu var pievienot 6% respondentu atbilžu – “ Liela nozīme, bet man žēl, ka nesaņēmu atbalstu mācībās.”. Kopumā **83% respondentu uzskata, ka izglītība ir nozīmīga.**

Varam secināt, ka sasniedzot pilngadību un uzsākot patstāvīgu dzīvi, jaunieši novērtē izglītības lomu un nozīmīgumu savā dzīvē, un iespēju robežās turpina mācīties.

2% respondentu vēlētos apgūt profesiju, bet veselības dēļ tas nav iespējams.

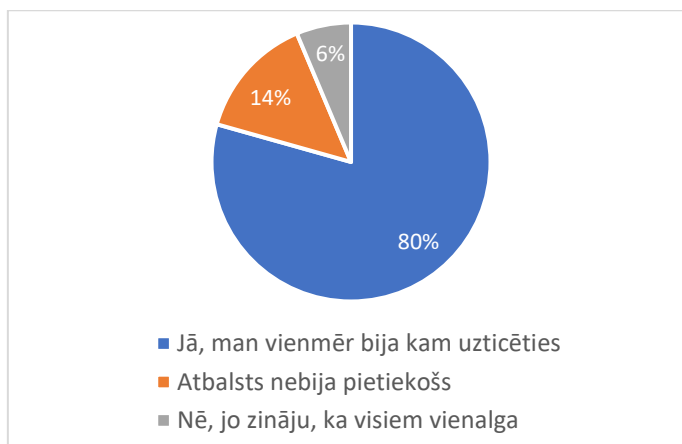
Neliels skaits respondentu (15%) atbild, ka “Izglītībai nav nozīmes, lai strādātu un normāli pelnītu.”. Atzīmējot šo atbildi, daži respondenti komentē, ka šobrīd labi pelna bez izglītības, bet turpina mācīties.

10. jautājuma sadalījums pēc aprūpes formām

Uzmanība jāpievērš faktam, ka **neatkarīgi no aprūpes formas, visi jaunieši novērtē izglītības nozīmi un vēlas turpināt izglītoties.**

11. Vai jaunielis pirms pilngadības saņēma atbalstu un tas bija pietiekošs?

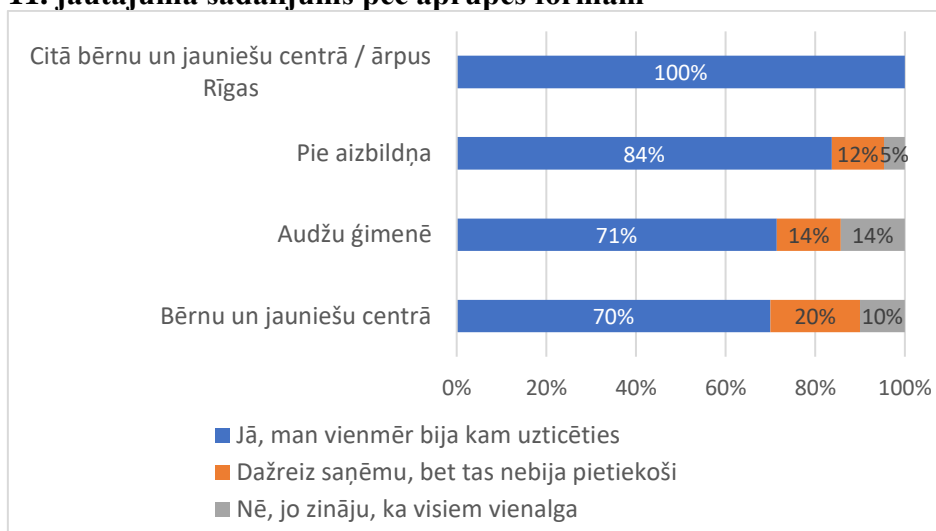

Lielākā daļa jauniešu – 80% atzīmē, ka vienmēr saņēmuši atbalstu, kas ir nozīmīgs faktors personības izaugsmei un attīstībai.

Mazāk kā piektā daļa jauniešu – 14%, būtu vēlējušies saņemt lielāku atbalstu.

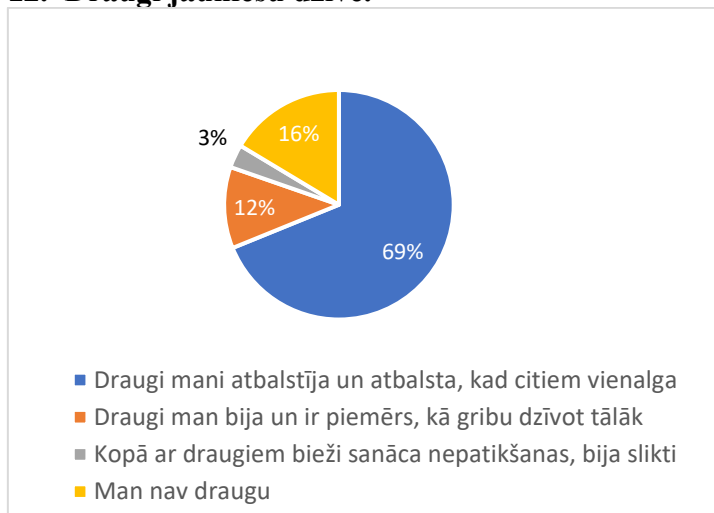
6% respondentu atzīmē, ka nav saņēmuši atbalstu, jo klātesošie izrādījuši vienaldzīgu attieksmi, kas iespējams mazināja savstarpējās uzticēšanās iespēju.

11. jautājuma sadalījums pēc aprūpes formām

Atbalsta un uzticības/uzticēšanās jautājums ir aktuāls visās aprūpes formās.

12. Draugi jauniešu dzīvē.

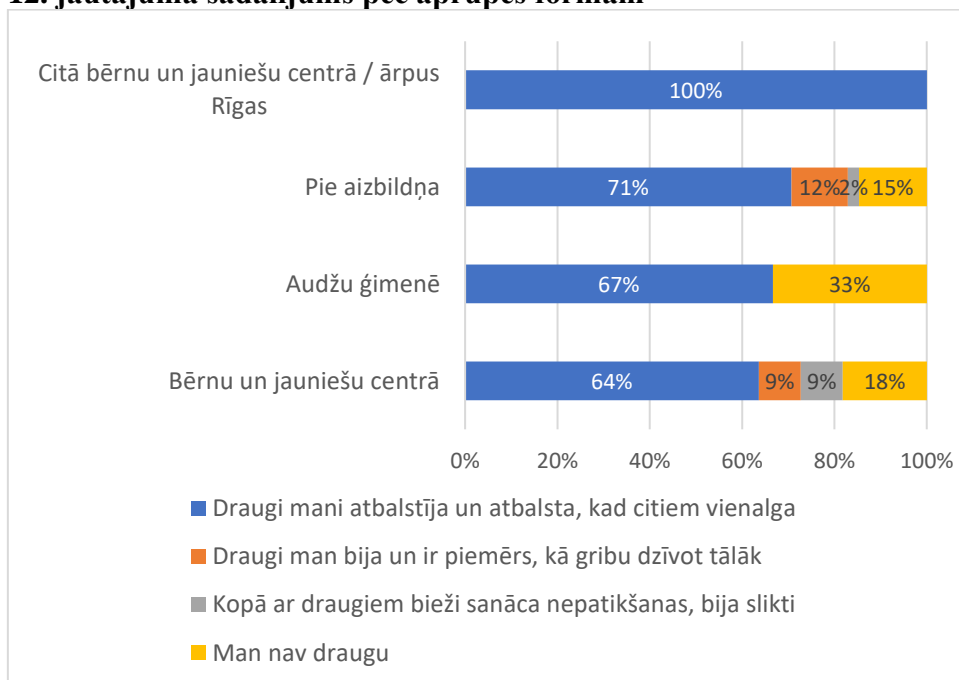
Šis jautājums raksturo draugu nozīmi jauniešu dzīvē. 69% jauniešu atzīmē, ka draugi ir nozīmīga viņu dzīves sastāvdaļa, jo iespējams, ka draugs ir bijis vienīgais atbalsts (anketas jautājums - “*Draugi mani atbalstīja un atbalsta, kad citiem vienalga.*”). Savukārt, 12% respondentu uzskata, ka draugi ir kā labs piemērs, kuram līdzināties turpmāk veidojot savu dzīvi.

Varam uzskatīt, ka lielākajai daļai - 81% jauniešu ir uzticības, vai atbalsta personas. Atsaucoties uz JAC darbinieku teikto, viena no svarīgākajām jauniešu vajadzībām ir tuvas attiecības, uzticība, uzticēšanās un atbalsts. Respondentu sniegtās atbildes liecina, ka šīs funkcijas veiksmīgi var pildīt ne tikai tuvinieki, bet arī draugi.

3% jauniešu atzīmējot konkrētu atbildi – “*Kopā ar draugiem bieži sanāca nepatīkšanas, bija slikti.*” uzskata, ka draudzība vai draugu loks nav bijis veiksmīgs.

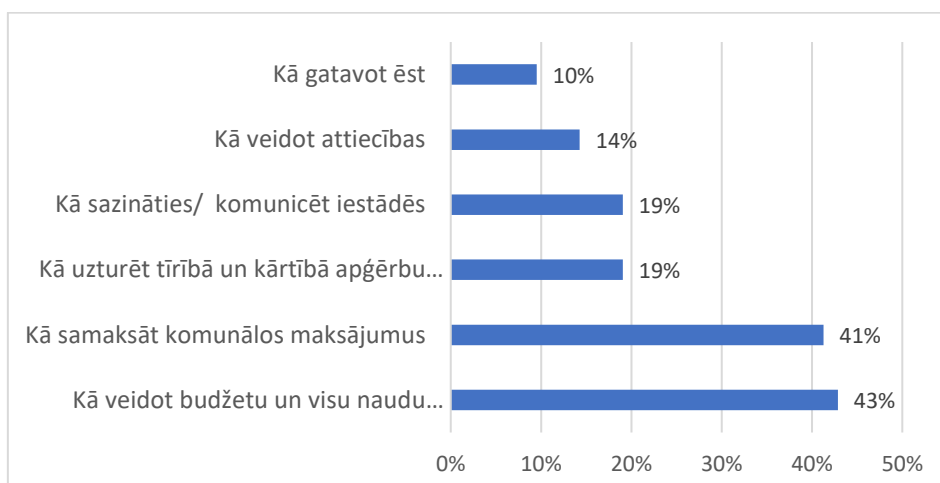
16%, jeb katrs sestais JAC dalībnieks atzīmē atbildi, ka viņiem nav draugu. Šī ir būtiska JAC jauniešu daļa, kurai, iespējams, pietrūkst atbalsta un uzticības personas.

12. jautājuma sadalījums pēc aprūpes formām

Katrā no aprūpes formām jaunieši atbild, ka viņiem nav draugu. Procentuāli lielāks skaits jauniešu, kuriem nav draugu, ir tieši audzū ģimenēs.

13. Kuras no dzīves prasmēm, dzīvojot patstāvīgi, jauniešiem sagādā nozīmīgas problēmas.

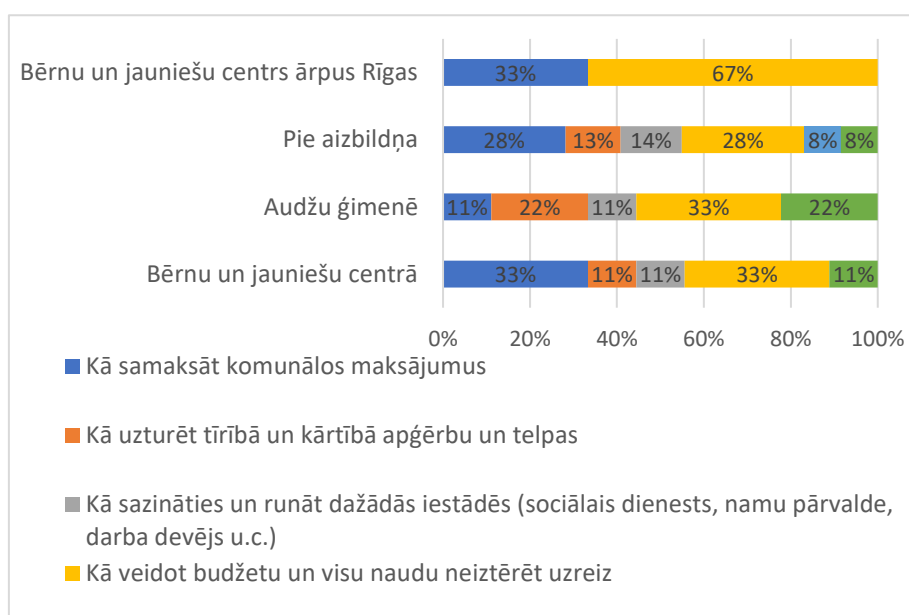
Iespējamās vairākas atbildes

43% jauniešu grūtības sagādā veidot budžetu un prasme ikmēneša ienākumus sabalansēt līdz nākamā mēneša algai. Kā otrā no prasmēm saistīta ar komunālo maksājumu veikšanu – 41%. Varam secināt, ka gandrīz pusei jauniešu nozīmīgākās dzīves prasmju grūtības saistītas ar finansēm un mājokli. Piektā daļa respondentu atzīmē, ka pietrūkst prasmes uzturēt kārtību un tīrību.

Tikpat - 19% jauniešu uzskata, ka pietrūkst zināšanas un prasmes komunicēt un sazināties dažādās iestādēs un institūcijās.

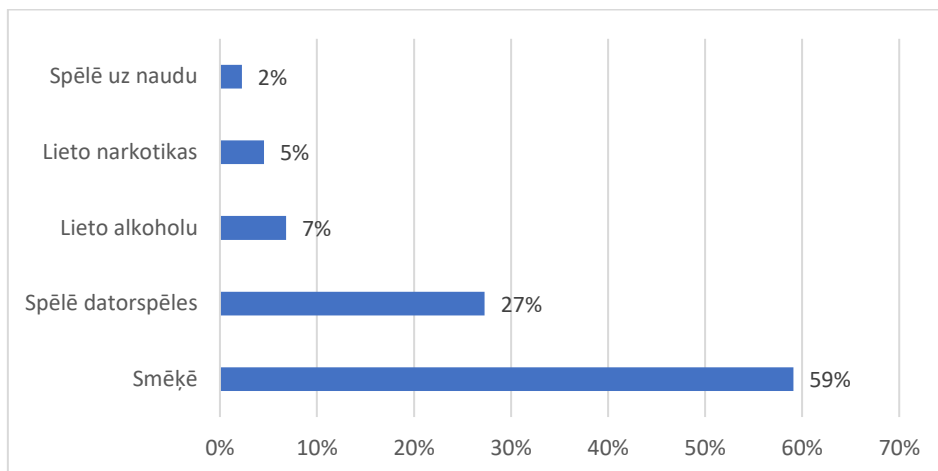
Uzmanība jāpievērš 14% jauniešu, kuri atzīmēja jautājumu –“Kā veidot attiecības ar cilvēkiem, kuri varētu būt svarīgi manā dzīvē(māsa/brālis, audzinātāja, labākais bērnības draugs, darba devējs u.c.).” **Katram 7. JAC jauniešiem prasme veidot attiecības sagādā grūtības.**

13. jautājuma sadalījums pēc aprūpes formas.

Ikviens no jautājumā minētajām dzīves prasmēm ir aktuāla visās aprūpes formās. Interesi izraisa prasme veidot attiecības. Tā ir aktuāla ne tikai jauniešiem no BJC, bet arī ģimeniskā vidē dzīvojošiem jauniešiem.

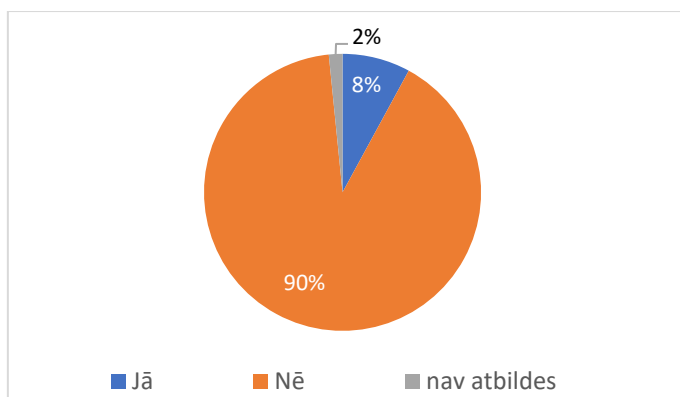
14. Atkarību izraisošie procesi un vielas jauniešu ikdienā.

Iespējamās vairākas atbildes

Redzams, ka vairāk kā puse jauniešu – 59% ikdienā smēķē. Trešā daļa aizraujas ar datorspēlēm. Katrs 14. respondents katru dienu lieto alkoholu un katrs 20. lieto narkotikas.

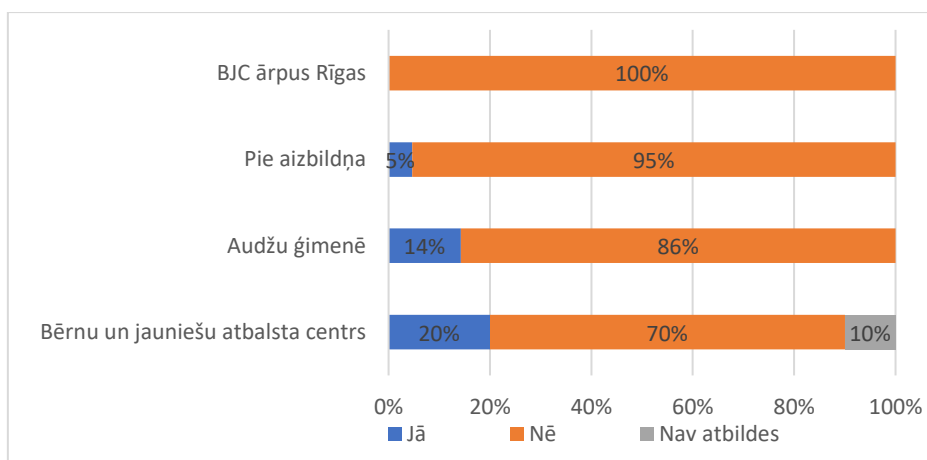
15. Vai jauniešs ir policijas redzeslokā.

92% jauniešu uz jautājumu, vai atrodas policijas redzeslokā (ierosināta krimināllieta vai ir administratīvie pārkāpumi), atbild noliedzoši.

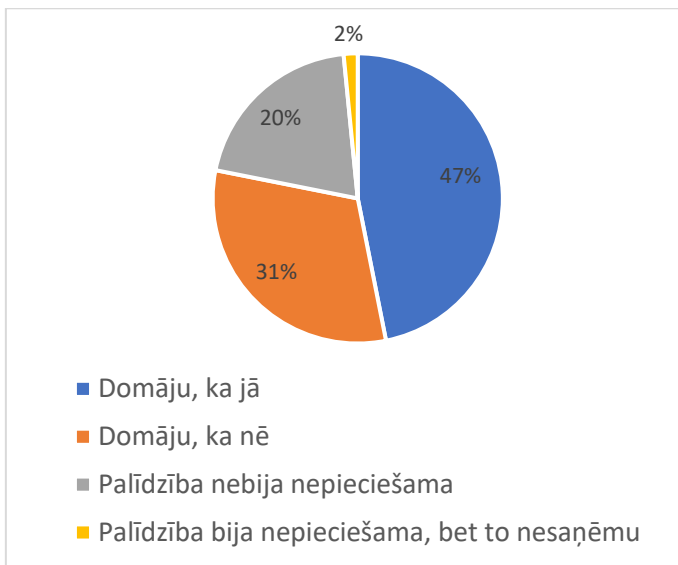
8% respondentu, kas ir katrs 12. no aptaujātajiem, dažādu iemeslu dēļ atrodas policijas redzeslokā.

15. Jautājuma sadalījums pēc aprūpes formām

Policijas redzeslokā ir jaunieši no visām aprūpes formām. 10% respondentu, kuri nesniedz atbildi, visdrīzāk ir pieskaitāmi pie respondentiem, kuri ir policijas redzes lokā.

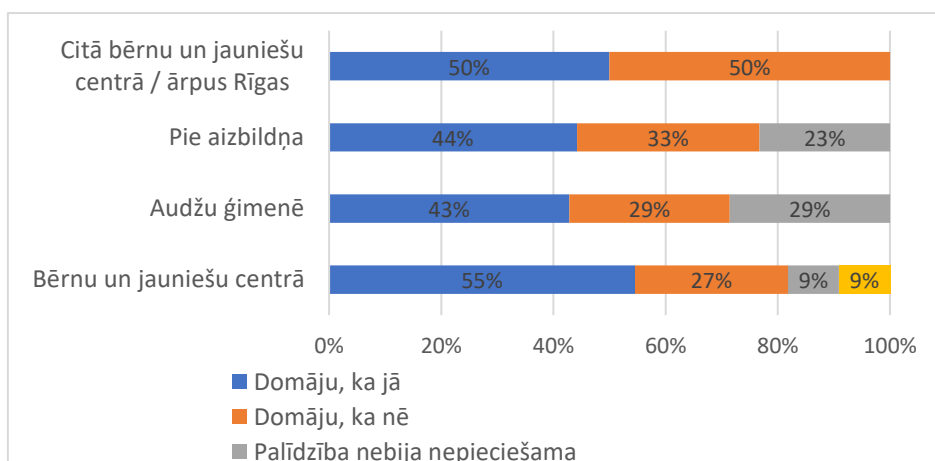
16. Ja līdz pilngadībai jaunietis būtu saņēmis nepieciešamo speciālistu (mediķis, psihologs, narkologs, psihoterapeits) palīdzību, vai tas būtu ietekmējis jaunieša pašreizējo un turpmāko dzīvi.

47% respondenti uzskata, ka laicīgi saņemta speciālistu palīdzība būtu ietekmējusi jaunieša situāciju šobrīd. 2% atzīmē skaidru atbildi, ka palīdzība bija nepieciešama, bet to nesaņēma. Faktiski, 49%, jeb pusei jauniešu līdz pilngadības sasniegšanai bija nepieciešama, vai vēlama dažādu speciālistu palīdzība, bet to nesaņēma.

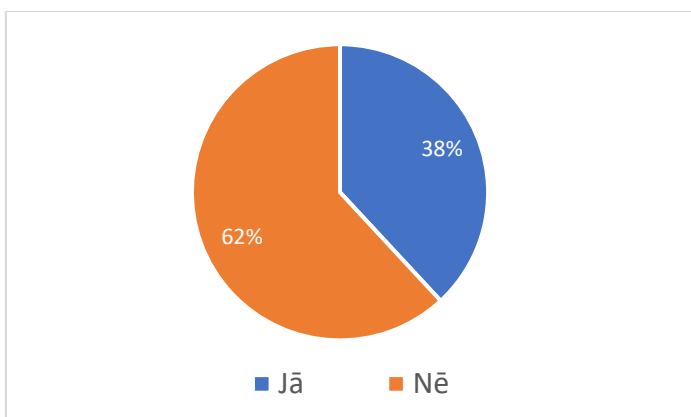
31% - trešā daļa jauniešu uzskata, ka speciālistu atbalsts nebūtu ietekmējis, vai mainījis šā brīža situāciju. 20% - piektā daļa jauniešu sniedz skaidru atbildi, ka palīdzība nebija nepieciešama. Summējot, 51% respondentu neizjūt nepieciešamību saņemt speciālistu atbalstu šobrīd, kā arī tas nebija nepieciešams atrodoties ārpusģimenes aprūpē.

16. Jautājuma sadalījums pēc aprūpes formām.

Izvērtējot šo jautājumu pēc aprūpes formas, tikai tie respondenti, kuri dzīvojuši BJC, atzīmē, ka ir bijušas situācijas, kad speciālistu palīdzība bija nepieciešama, bet to nav saņēmuši.

17. Dalība JAC aktivitātēs.

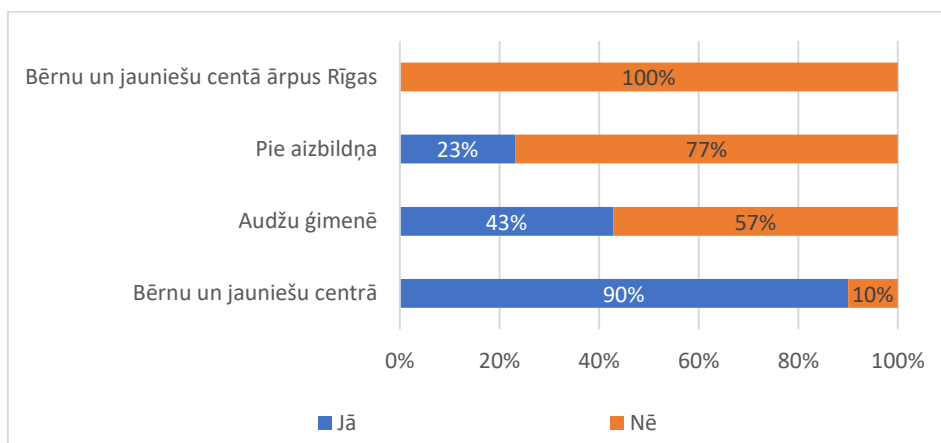

Vairāk kā puse – 62% jauniešu nepiedalās JAC piedāvātajās aktivitātēs. Šajā gadījumā jāņem vērā, ka 81% respondentu, līdz pilngadībai, aprūpes forma bija audžu ģimene vai aizbildniecība. Atsaucoties un JAC darbinieku sacīto, aktivitātēs pārsvarā, lielākoties piedalās jaunieši pēc BJC. Jauniešiem, kuri uzauguši aizbildniecībā, vai audžu ģimenē, ir dabiski izveidojusies vide ar sevī ietverošām aktivitātēm.

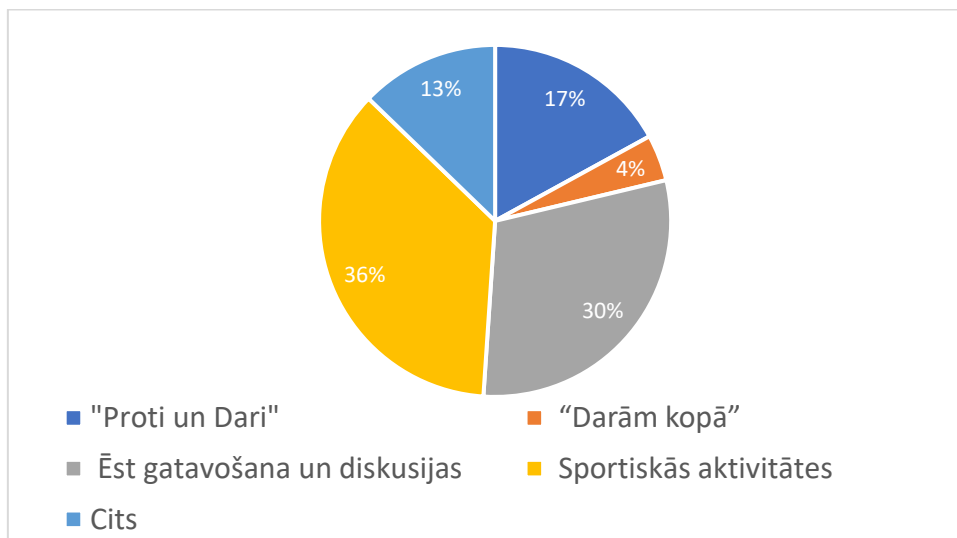
38% , jeb katram 2-3 jauniešiem JAC aktivitātes ir nozīmīgas un nepieciešamas.

Kā redzams zemāk esošajā attēlā, tas neizslēdz, ka aktivitātēs piedalās visu aprūpes formu jaunieši.
Varam secināt, ka JAC ir nozīmīgs resurss un jauniešu dzīves sastāvdaļa.

17.jautājuma sadalījums pēc aprūpes formām

18. JAC aktivitātes, kurās piedalās jaunieši.

Iespējamās vairākas atbildes

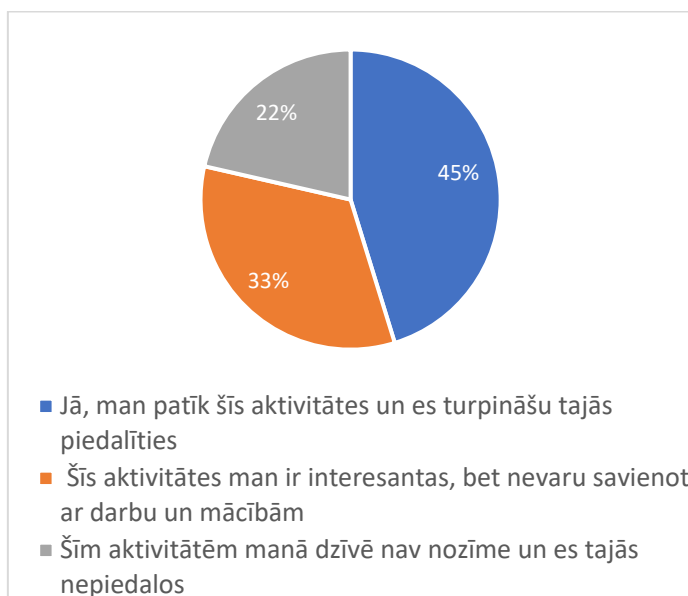
Vislielāko atsaucību (36%) iegūst sportiskās aktivitātes. JAC piedāvā jauniešiem dažādas aktivitātes – regulāri, trenera vadībā spēlēt futbolu, kopā ar centra darbiniekiem doties izbraucienos ar velosipēdiem, kā arī spēlēt daudzas citas sporta spēles.

Otra apmeklēta aktivitāte (32%) ir biedrības "Bērnu un jauniešu centra "Dari Vari"" Sabiedrības integrācijas fonda finansētā projektā "Darām kopā" nodarbības, kurās var iepazīties un apgūt prasmes finanšu pratībā un plānošanā, pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs, profesionālo un personīgo prasmju un iemaņu attīstīšanā. Jauniešu atsauce projektam "Dari Vari", atšķirībā no "Proti un Dari" ir lielāka. Tas skaidrojams ar iespēju apvienot mācības, vai darbu ar "Dari Vari" nodarbībām. Nodarbības notiek sestdienās un tās var apmeklēt jebkurš jauniešs. Nodarbības tiek apvienotas ar ēst gatavošanu un kopīgu maltīti. *"Maltītes ir ļoti liels motivators – ja tu gatavo, tad tu arī paēd."*

17% jauniešu piedalās jaunatnes starptautiskās projektu aģentūras projekta "PROTI un DARI" piedāvātajās aktivitātēs, kuru pamatā ir izglītības ieguve, vai iesaistīšanās nodarbinātībā.

13% jaunieši atzīmē arī citas JAC aktivitātes, kurās labprāt piedalās – kino vakari, dārza uzkopšana, labiekārtošanas darbi u.c..

19. Vai jaunieši vēlas turpināt piedalīties JAC aktivitātēs.

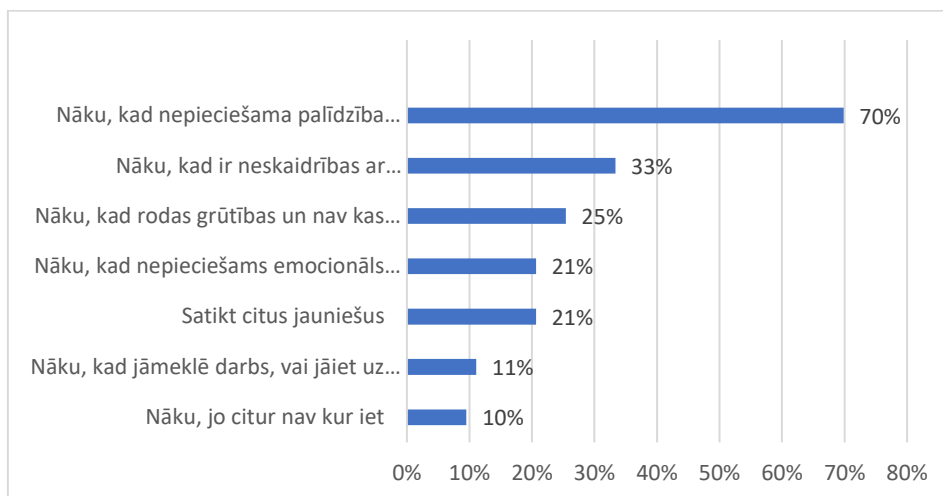
Šis jautājums norāda uz centra lomu jauniešu dzīvē. 45% jauniešu atbild, ka turpinās piedalīties JAC piedāvātajās aktivitātēs. Trešā daļa – 33% ir apmeklējuši aktivitātes un tās novērtē pozitīvi, bet darba vai mācību dēļ tās nevar apmeklēt regulāri.

Šeit varam secināt, ka **78% jauniešu JAC ir nozīmīgs resurss jauniešu dzīvē.** Atsaucoties uz centra darbinieku teikto, neatkarīgi no aprūpes formas, jauniešu vajadzības ir līdzīgas – materiālās vajadzības un svarīgu attiecību/ atbalsta trūkums.

“Lielai daļai jauniešu jau neviens nav. Viņiem nav pie kā iet, un tad viņi nāk uz šejieni. Viņi zina, ka šeit tiks pieņemti, atbalstīti un justies vajadzīgi.”

22%, jeb piektajai daļai jauniešu centra darbība nav saistoša. Ņemot vērā, ka 81% respondentu auguši pie aizbildņa, vai audžu ģimenē, iespējams jaunieši saņem pietiekošu atbalstu un JAC piedāvājums nav aktuāls.

20. JAC apmeklējums.

Iespējamās vairākas atbildes

Šajā jautājumā jauniešiem lūgts atzīmēt, kuros gadījumos viņi apmeklē JAC.

70% respondentu JAC vēršas jautājumos, kas skar dzīves vietu. Tā var būt gan dzīvokļu maiņa, gan jaunas dzīvesvietas atrašana, līgumu slēgšana un citi iespējamie jautājumi, kas saistīti ar dzīves vietu.

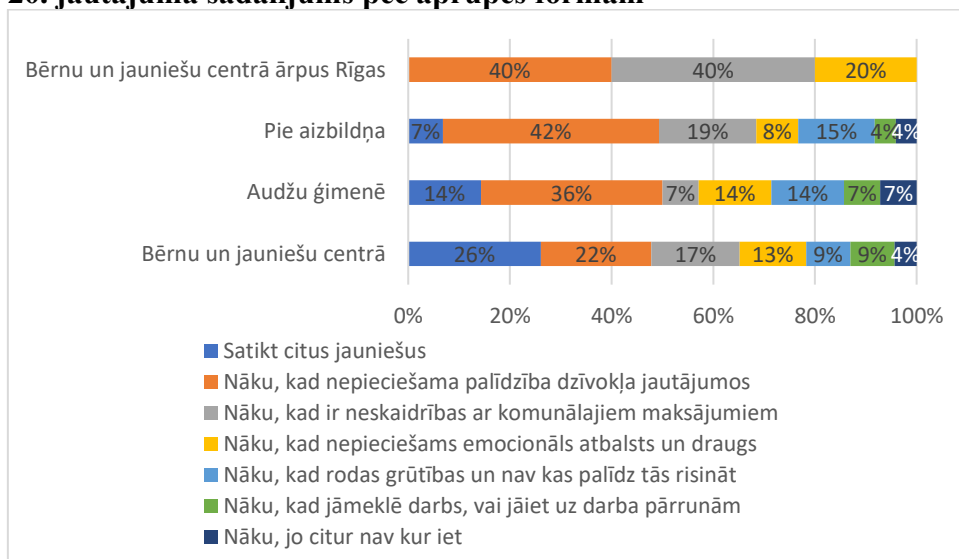
33%, jeb trešā daļa, meklē atbalstu un palīdzību, kad rodas grūtības, vai neskaidrības komunālo maksājumu veikšanā.

Ceturtdā daļa – 25%, JAC apmeklē, kad rodas grūtības. Tātad katrs ceturtais jauniešs grūtībās vēršas JAC.

Piektā daļa – 21%, jeb katrs piektais jauniešs JAC rod emocionālu atbalstu, draugus un komunikācijas iespējas ar citiem jauniešiem.

10%, jeb katram desmitajam respondentam JAC ir vienīgais resurss, vai vieta, ko apmeklēt ārpus darba, mācībām, jo, kā atzīmē paši jaunieši, “Citur nav kur iet!”

20. jautājuma sadalījums pēc aprūpes formām

Varam secināt, ka ar līdzīgām problēmām un vajadzībām saskaras visu aprūpes formu jaunieši un Jauniešu atbalsta centrs ir nozīmīgs resurss visiem jauniešiem, kuri auguši ārpus ģimenes aprūpē.

Secinājumi

1. Anketēšanā piedalījās 40% vīriešu un 60% sievietes. Jaunietes ir par piekto daļu vairāk, nekā jaunieši. Kopumā, varam uzskatīt, ka anketēšanā dzimumi pārstāvēti salīdzinoši vienādās daļās, kas nevarētu būtiski ietekmēt anketēšanas rezultātus.
2. 16% respondentu, jeb katram sestajam respondentam ir nopietnas/diagnosticētas veselības problēmas – noteikta invaliditāte.
Kopumā, JAC redzeslokā ir 20 jaunieši ar diagnosticētiem GRT un 5 ar prognozējamu invaliditāti (invaliditāte kopš bērnības, kura pēc 18 gadu vecuma nav pagarināta).
3. Ikdienu sarunvaloda JAC jauniešu vidū ir līdzīga – 46% tā ir latviešu un 48% krievu valoda. 6% jauniešu ikdienā sazinās abās valodās.
4. Trešajai daļai jauniešu ir viens no vecākiem. Mazāk kā piektajai daļai - abi vecāki. **Vairāk kā pusei jauniešu ir brāļi un māsas, kas varētu nozīmēt, ka vismaz pusei jauniešu ir iespējamās radniecīgas saites ar tuviniekiem. Līdz ar to tuviniekus varam skatīt kā iespējamās atbalsta personas.**
5. 45%, kas ir procentuāli lielākā jauniešu grupa, kura nonākusi ārpus ģimenes aprūpē pirmo reizi, ir jaunieši pusaudžu vecumā.
Varam secināt, ka ārpus ģimenes aprūpē pirmo reizi nonāk jaunieši pusaudžu vecumā – posmā, kad vecāki vairs nespēj, nevēlas, vai nav ieinteresēti nodrošināt bērnu aprūpi un audzināšanu ģimenē.
6. 73% jauniešu līdz pilngadības sasniegšanai ir bijusi pastāvīga dzīves vieta un, iespējams, mazāk traumatiska pieredze.
21%, kas ir piektā daļa respondentu, aprūpes forma mainīta divas reizes.
1% - trīs reizes, 3% četras reizes, 1% 5 reizes līdz pilngadības sasniegšanai ir mainītas aprūpes formas (aizbildnis, audžu ģimene, bioloģiskā ģimene, institūcija).
7. 81% jauniešu, kuri piedalās anketēšanā, auguši pie aizbildņa (tuvinieku ģimenēs), vai audžu ģimenēs. 19% - viena piektā daļa auguši ģimenei pietuvinātā vidē, jeb institūcijā. Šī skaitliskā attiecība būtu jāņem vērā aplūkojot anketēšanas turpmākos rezultātus.
8. 75% jauniešu pēc pilngadības sasniegšanas izvēlas irēt patstāvīgu dzīves vietu. 18% jauniešu turpina dzīvot audžu ģimenē, vai arī, atgriežas bioloģiskajā ģimenē.
7% jauniešu dzīvo pašvaldības piešķirtā dzīvoklī.
9. Līdzīgs skaits jauniešu gan mācās, gan veic algotu darbu - 49% turpina iegūt izglītību, 51% jauniešu veic algotu darbu. 8% jauniešu vienlaicīgi gan mācās, gan strādā.
Tikpat – 8% jauniešu ne mācās, ne strādā.
10. Kopumā, 83% respondentu uzskata, ka izglītība ir nozīmīga.
Varam secināt, ka sasniedzot pilngadību un uzsākot patstāvīgu dzīvi, visi jaunieši, neatkarīgi no aprūpes formas, novērtē izglītības lomu un nozīmīgumu savā dzīvē, un iespēju robežās turpina mācīties.

11. 80% respondentu atzīmē, ka vienmēr saņēmuši atbalstu, kas ir nozīmīgs faktors personības izaugsmei un attīstībai.
 Mazāk kā piektā daļa jauniešu – 14% būtu vēlējušies saņemt lielāku atbalstu.
6% respondentu atzīmē, ka nav saņēmuši psihoemocionālu un cita veida atbalstu.
Atbalsta, uzticības, uzticēšanās jautājums ir aktuāls visās aprūpes formās.
12. 81% jauniešu ir draugi – uzticības, atbalsta personas un pozitīvs piemērs, kā perspektīvē veidot savu dzīvi.
 3% jauniešu uzskata, ka draudzība, vai draugu loks nav bijis veiksmīgs.
 16%, jeb katrs sestais JAC dalībnieks atzīmē atbildi, ka viņiem nav draugu. Šī ir būtiska JAC jauniešu daļa, kurai, iespējams, pietrūkst atbalsta un uzticības personas. Procentuāli lielāks skaits jauniešu, kuriem nav draugu, ir tieši audžu ģimenēs.
13. Pusei respondentu nozīmīgākās dzīves prasmju grūtības saistītas ar finansēm un mājokli.
 Katram 7. JAC jauniešim, prasme veidot attiecības ar potenciāli svarīgiem cilvēkiem viņu dzīvēs, sagādā grūtības.
Ikviena no aptaujā minētajām dzīves prasmēm ir aktuāla visās aprūpes formās.
Prasme veidot attiecības ir aktuāla ne tikai jauniešiem no BJC, bet arī ģimeniskā vidē dzīvojošiem jauniešiem.
14. 59% respondentu ikdienā smēķē. Trešā daļa aizraujas ar datorspēlēm. Katrs 14. respondents katru dienu lieto alkoholu un katrs 20. lieto narkotikas.
15. Policijas redzeslokā ir jaunieši neatkarīgi no aprūpes formas.
16. 49%, jeb pusei jauniešu līdz pilngadības sasniegšanai bija vēlama dažādu speciālistu palīdzība, bet to nesaņēma.
 51% respondentu neizjūt nepieciešamību saņemt speciālistu atbalstu šobrīd, kā arī tas nebija nepieciešams atrodoties kādā no ārpusģimenes aprūpes formām līdz pilngadībai.
Tikai respondenti, kuri dzīvojuši BJC, atzīmē, ka ir bijušas situācijas, kad speciālistu palīdzība bija nepieciešama, bet to nav saņēmuši.
17. JAC piedāvātajās aktivitātēs lielākoties piedalās jaunieši pēc BJC.
 38% , jeb katram 2.-3. jauniešim JAC aktivitātes ir nozīmīgas un nepieciešamas.
JAC piedāvātajās aktivitātēs piedalās jaunieši pēc visām aprūpes formām.
Varam secināt, ka **JAC ir nozīmīgs resurss un jauniešu dzīves sastāvdaļa neatkarīgi no iepriekš pieredzētās aprūpes formas.**
18. 36% respondentu piedalās JAC piedāvātajās sportiskajās aktivitātēs.
32% atzīmē biedrības "Bērnu un jauniešu centra "Dari Vari"" Sabiedrības integrācijas fonda finansētā projektā "Darām kopā" nodarbības.
17% jauniešu piedalās jaunatnes starptautiskās projektu aģentūras projekta "PROTI un DARI" piedāvātajās aktivitātēs.
13% jauniešu atzīmē arī citas JAC aktivitātes, kurās labprāt piedalās – kino vakari, dārza uzkopšana, labiekārtošanas darbi u.c..

19. 45% jauniešu atbild, ka turpinās piedalīties JAC piedāvātajās aktivitātēs.
Trešā daļa – 33% ir apmeklējuši aktivitātes un tās novērtē pozitīvi, bet darba, vai mācību dēļ,
tās nevar apmeklēt regulāri.
Varam secināt, ka **78% jauniešu JAC ir nozīmīgs resurss jauniešu dzīvē.**
20. 70% respondentu JAC vērsas jautājumos, kas skar dzīves vietu.
33% - trešā daļa, meklē atbalstu un palīdzību, kad rodas grūtības, vai neskaidrības komunālo maksājumu veikšanā.
25% - katrs ceturtais jauniešs grūtībās vērsas JAC.
21% - katrs piektais jauniešs JAC rod emocionālu atbalstu, draugus un komunikācijas iespējas ar citiem jauniešiem.
10% - **katram desmitajam respondentam JAC ir vienīgais resurss, vai vieta, ko apmeklēt ārpus darba, mācībām, jo, kā atzīmē paši jaunieši, “Citur nav kur iet!”**

Varam secināt, ka ar līdzīgām problēmām un vajadzībām saskaras jaunieši no visām ārpus ģimenes aprūpes formām un Jauniešu Atbalsta centrs ir nozīmīgs resurss visiem jauniešiem, kuri auguši ārpus ģimenes aprūpē.

6. Rīgas pašvaldības Jauniešu atbalsta centra dalībnieku portrets

Portrets/pazīmju kopums izveidots un balstīts uz izvērtējuma anketēšanā iegūto datu analīzi.

Dzimums	40% sievietes; 60% vīrieši
Sarunvaloda	46% latviešu; 48% krievu
Ģimene	50% ir vecāki; 66% brāļi/māsas
Ārpus ģimenes aprūpē pirmo reizi	45% pusaudžu vecumā; 55% pirms pubertātes
Aprūpes formas maiņa	73% vienu reizi
Aprūpes forma pirms/līdz pilngadībai	81% aizbildnība, audžu ģimene
Izglītība	49% mācās
Darbs	51% strādā
Atkarības	46% nav atkarību
Policijas redzeslokā	8% ir administratīvie pārkāpumi/krimināllietas

Analizējot anketēšanā iegūtos datus, konstatējam, ka JAC apmeklētāji ir līdzīgs skaits vīriešu un sieviešu, kuru ikdienas sarunvaloda ir gan krievu, gan latviešu. Katram otram jauniešim ir dzīvi vecāki un vairāk kā pusei ir citi tuvinieki – brāļi/māsas. Jaunieši, lielākoties, līdz pilngadībai, auguši ģimeniskā vidē (audžu ģimene, aizbildniecība). Lielākajai daļai aprūpes forma mainīta vienu reizi, kas varētu nozīmēt, ka jaunieši uzauguši mazāk traumatizējošā vidē. Puse jauniešu ārpusģimenes aprūpē nonākuši pusaudžu vecumā, puse dažādos vecumos līdz pubertātei. Jaunieši strādā, vai mācās. Puse jauniešu ikdienā nesmēķē, nelieto alkoholu, narkotikas, vai neaizraujas ar citām atkarību veicinošām darbībām. Absolūti lielākā daļa jauniešu neatrodas policijas redzeslokā.

7. Rīgas pašvaldības Jauniešu atbalsta centra dalībnieku ekosistēma

Ekokarte balstīta uz JAC darbinieku intervijām un izvērtējuma anketēšanā iegūto datu analīzi.

Attēlā redzama JAC jauniešu ekosistēma. Jāvērš uzmanība, ka lielākā daļa JAC apmeklētāju auguši ģimeniskā vidē. No 837 jauniešiem 748 auguši audžu ģimenē, vai aizbildniecībā. Tikai 89 jaunieši auguši ģimenei pietuvinātā vidē – institūcijā.

Salīdzinot ar BJC jauniešu ekosistēmu, JAC jauniešu ekosistēmā aktualitāti zaudē “Policija”, daļēji “Veselība” – procentuāli mazāk atkarību (no 90% uz 46%).

BJC ekokartes “Hobiji” tiek pielīdzināti “JAC aktivitātes”.

8. JAC un BJC jauniešu portreta/pazīmju salīdzinājums

JAC jaunieši	BJC jaunieši
<ul style="list-style-type: none">✓ Līdzīgs skaits vīriešu un sievietes.✓ Ikdienu sarunvaloda gan krievu, gan latviešu.✓ Katram otram jauniešiem ir dzīvi vecāki.✓ Vairāk kā pusei ir citi tuvinieki – brāļi/māsa.✓ Lielākoties, līdz pilngadībai, auguši ģimeniskā vidē.✓ Lielākajai daļai aprūpes forma mainīta vienu reizi.✓ Puse jauniešu ārpusģimenes aprūpē nonākuši pusaudžu vecumā.✓ Jaunieši strādā, vai mācās.✓ Pusei jauniešu nav aktuālas atkarību izraisošas vielas, vai atkarību veicinošas darbības.✓ Absolūti lielākā daļa jauniešu neatrodas policijas redzeslokā.	<ul style="list-style-type: none">✓ Līdzīgs skaits vīriešu un sievietes.✓ Ikdienu sarunvaloda, lielākoties krievu valoda.✓ Četriem, no pieciem bērniem, ir dzīvi vecāki.✓ Vairāk kā pusei ir brāļi, vai māsa.✓ Lielākajai daļai jauniešu ārpusģimenes aprūpes formas mainītas vairāk kā vienu reizi.✓ Institūcijā nonākuši jau izveidojušās personības - pusaudžu vecumā.✓ Lielākā daļa apgalvo, ka mācās, daži jaunieši strādā.✓ Gandrīz visiem ir atkarības.✓ Vairāk kā puse ir policijas redzeslokā.

Redzams, ka BJC un JAC ir līdzīgi pārstāvēti abi dzimumi. BJC vairāk pārstāvēti jaunieši, kuriem sarunvaloda ir krievu, JAC ir gan krievu, gan latviešu. Institūcijas jauniešiem ārpusģimenes aprūpes forma mainīta vairāk kā vienu reizi, tad JAC pārstāvētie jaunieši, lielākoties, līdz pilngadībai auguši ģimeniskā vidē un aprūpes forma mainīta vienu reizi.

Ja BJC jauniešiem, gandrīz visiem, ir atkarību problēmas, tad pusei JAC jauniešu tās nav aktuālas.

Ja BJC jaunieši, vairāk kā puse, atrodas policijas redzeslokā, tad policijas redzeslokā ir tikai daži JAC jaunieši.

Šis salīdzinājums varētu liecināt, ka iespējams BJC jaunieši sasniedzot pilngadību un uzsākot patstāvīgu dzīvi maina vai pievēršas citām, personību attīstošām, vērtībām. Ņemot vērā, ka nozīmīgs pārsvars JAC jauniešu (837) auguši audžu ģimenēs, aizbildiecībā un tikai 89 institūcijā, varam pieņemt, ka negatīvo rādītāju, vai faktoru samazinājums JAC jauniešu vidū ir balstīts uz ģimeniskā vidē augušo jauniešu pārsvaru.

9. Gala secinājumi un ierosinājumi

- 1. BJC mērķu sasniegšana ir tieši pakārtota speciālistu, profesionāļu, institūciju, sadarbības partneru un arī katra indivīda uztverei, un izpratnei par jauniešiem, un viņu specifiskajām vajadzībām nonākot institūcijā.**
- 2. Jauniešu atbalsta centrs ir būtisks/nozīmīgs resurss un atbalsts visiem jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes, neatkarīgi no aprūpes formas.**
- 3. Jauniešu atbalsta centrs pozitīvi ietekmē, paaugstina jauniešu sociālo funkcionēšanu, vērtības, viņu dzīvi kopumā, un iespēju kļūt par aktīviem kopienas un sabiedrības dalībniekiem.**
- 4. Ņemot vērā JAC jauniešu vajadzības un unikālās situācijas, kuras raksturojas ar atbalsta, uzticēšanās un tuvu attiecību trūkumu, veikt pilotprojektu, nodrošinot JAC darbību/pieejamību katru nedēļas dienu.**
- 5. Balstoties uz pētījumā iegūto informāciju, rast iespēju RSBJC struktūrvienību jauniešiem nodrošināt profesionālu, jeb repetitora atbalstu mācību programmas apguvē.**
- 6. Rast iespējas un atbalstīt jauniešu vēlmes sistemātiski/regulāri apmeklēt kultūras un sporta pasākumus.**
- 7. RPBJC darbiniekiem, kuri ikdienā veic darbu ar jauniešiem ar dziļām un multiplām problēmām, nepieciešama daudzpusīga un sistemātiska pieredzes apmaiņa ar līdzīga rakstura institūcijām ārpus valsts sociālas struktūras un esošās pieejas darbā ar bez vecāku gādības augušiem bērniem. Esošās, pašvaldībā pieejamās apmācības ir ilgstoši aprobētas un nesniedz darbiniekiem nepieciešamās radošās novitātes darbā ar bez vecāku gādības augušiem bērniem. Šāda pilnveidošanās, iegūtās zināšanas/informācija:
 - a. paaugstinātu darbinieku kapacitāti;**
 - b. veicinātu darbinieku izpratni un empātiju risinot jauniešu situācijas;**
 - c. pārlicību par profesionālajiem uzdevumiem;**
 - d. mazinātu izdegšanu un palielinātu konkurētspēju darbinieku vidū.****

Pielikumi

1. Pielikums – 1. dzīvesstāsts
2. Pielikums – 2. dzīvesstāsts
3. Pielikums – 3. dzīvesstāsts
4. Pielikums – 4. dzīvesstāsts

1. Dzīvesstāsts

Vai kaut ko atceraties par saviem bioloģiskajiem vecākiem?

Nē. Man bija 3 mēneši un mani noņēma nost.

Un neko par saviem vecākiem tā arī nezināt?

Es atradu. Vecmammu arī. Tā par viņiem vispār neko nezināju, vispār neko... Man bija 9 gadi, kad es uzzināju, ka mani adoptēja, tad es tikai sāku saprast. Bet tad arī tas nebija tas vecums, kurā tu apzinies, ko nozīmē "adoptācija", ko nozīmē tas vārds un tas process. Kad pirmo reizi es to izdzirdēju, tas nebija no tiem foršākajiem veidiem kā to uzzināt un tad es sāku interesēties citur, jo man neizveidojās tās attiecības ar to ģimeni, kādām būtu jābūt. Man bija drošāk pajautāt citiem, nevis viņiem, un tad kad es to uzzināju, tad es tikai sapratu, ka.. tad jau pienāca tāds vecums kā 12...

Un kas notika tad?

Nekas, mēs dzīvojām tāpatās tālāk. Protams bija iekšējais tāds rūgtums, tas viss, ka... nu tā, ka tev ir bijusi nesaprašana ar to, kas es esmu. Tad man vēl kaut kur citur ir mamma. Tās pārdomas, viņas tā diezgan... Bija tas vecums, kad bija par ko domāt.

Vai brāļi un māsa arī tai ģimenei bija?

Cik man ir zināms, man ir viena māsa. Viņa bija 2 vai 3 gadus vecāka par mani, bet viņa tika nodota adoptācijai Vācijā, tā kā man nemaz nedrīkstētu neko

Bet šajā adopcijas ģimenē?

Viņiem bija savi bērni, divi vecāki par mani, - divas meitenes. Vienai šobrīd ir 27, otrai 22 (gadi). Mums tā gadu starpība it kā bija, it kā nebija.

Un attiecības arī kaut kādas?

Attiecības... Grūti teikt... bija, bet to skatoties šodien, paraugoties atpakaļ, gribētos teikt, ka gribētos vairāk to tuvību, vairāk to māsu būšanu, bet tajā brīdī nelikās, ka tas trūktu.

Ko Tev vecāki vispār darīja? Ja Tu neko nezini par saviem bioloģiskajiem vecākiem, ar ko nodarbojās Tavi audžu vecāki, Tavi adoptētāji?

Cik man zināms, manam tēvam, tas bija man kā tēvs viņš – viņam ir sava privātprakse zobārstniecības... Un māte nodaļas vadītāja? Viņai mainījās tie darbi. Man bija izveidojies tāds tā kā ne pārāk labas attiecības ar viņu, ar viņu es vismazāk runāju.

Ar mammu.?

Jā, nu, tāpēc, ka tajā brīdī, kad es uzzināju, ka esmu adoptēta, kad es sāku to internetā visu meklēt, es atradu rakstu par mums, tieši par mani! Es atradu bildi, kur es esmu maziņa, es atradu viņu, viņas pārdomas, viņas domas par to, nu jā.. Man arī nebija tāds pārāk labs kontakts.

Kādas vecākiem bija savstarpējās attiecības ģimenē?

Viņi izšķīrās. Viņi izšķīrās tieši, kad man bija 9 gadi. Mēs dzīvojām centrā, piecistabu dzīvoklī, nekas netrūka. Tiešām viss bija, nu, pilnīgi nekas netrūka, bet tie strīdi bija aizvien vairāk un vairāk. Tad tās domas, tās runas, par ko viņiem bija, bija pārsvarā par mani un... nu jā.

Viņiem nebija pārāk labas attiecības. Viņi izšķīrās un tad mani aizsūtīja uz internātskolu, jo es sapratu, ka viņi dzīvos atsevišķi, viņiem nebija tādu opciju, ka es varu palikt mājās un tā.. viņi gribēja, lai es "kaut kur vai tur vai šur vai tur".

Tad, ja es pareizi sapratu, Tavi vecāki izšķīrās apmēram tajā pašā laikā, kad Tu uzzināji, ka Tu esi adoptēta?

Jā, viņi izšķīrās pirms! Pēc tam viņi domāja par to, kur mani likt, jo ar viņu bērniem viņiem bija savādāk... Ar viņiem devās ceļojumos bieži, ar viņiem bija sava ģimene tā kā varētu teikt. Un, kad viņi izšķīrās, viņi gribēja sadalīt, kurš ņem mani tajās dienās, kurš mani tajās dienās, tad viņiem bija risinājums – aizsūtām uz internātskolu, būs nedēļu prom un viņiem būs tikai brīvdienas, tur jau kaut ko izdomāsim! Un tad bija tās pārbaudes, lai iestātos internātskolā. 1.pārbaudē man

pateica, ka man nav nekādas problēmas, lai es būtu tajā internātskolā, mēs gājām vēlreiz to komisiju, un tur bija ārsts. Es sēdēju ar muguru pret savu mammu un māsiņa jautāja vai es piedzimu ar problēmām, viņa teica, ka mēs nezinām, mēs viņu adoptējām, - tad es uzzināju, ka esmu adoptēta. Tas bija tāds... viņi izšķīrās, mani liek internātskolā, es uzzināju, ka esmu adoptēta, un tad arī viss, viss, pilnībā viss, kas bija starp mums arī nobruka. Jo es iekšēji nevarēju to visu tā paņemt, norīt un dzīvot tālāk.

Bet tad sanāk, ka neviens no vecākiem negribēja Tevi paturēt pie sevis.

Nu... Negribās jau tā domāt, bet bija tādas, diez gan tādas domstarpības. Acīs saka vienu, bet stāv aiz stūra: "savāc to bērnu!". Tad bija tā... es jūtu, ka Tu negribi, tad nevajag, nevajag tikai tāpēc, ka es to gribu. Es negribu braukt kaut kur uz laukiem, darīt kopīgus darbus tikai tāpēc, ka es to gribu, es to gribu tikai tad, ja mēs to abi gribam. Ja mēs gribam laiku pavadīt kopā, tad mēs to arī darīsim. Es to pēc tā visa.. man viss sabruka, ka es vairs negribu.

Nākamais posms ir tas skolas laiks. Kurā skolā Tu mācījies? Kā bija skola, draugi, mācības?

No paša sākuma es gāju ISRā (International School of Riga). Starptautiskā skola. Tur gāja tā kā pirmsskolu bērni. Pēc tam es gāju uz Rīgas Franču licēju, un tad es aizgāju uz Rīgas sanatorijas internātpamatskolu. Tajā laikā man bija tādi (draugi/draudzenes), vairs viņas nav.

Es teiktu, ka internāts... reizēm ir tā, ka cilvēki izdzird vārdu "internāts" un – oi, traki, traki. Bet es teiktu, ka nē. Internāts mani tiešām nostiprināja, nedaudz sagatavoja tam, kas būs pēc skolas. Man bija prieks, ka bija tāda vieta kā internāts, es jutos vairāk piederīga tur, nekā mājās. Kad pienāca Pirmdienu rīti, es ar prieku braucu uz turieni, jo likās, ka tur ir vairāk patiesības, tur ir vairāk skaidrības, nekā mājās. Aizbraucu Piekdienās mājās un tur saka: "Ai, brauc pie omes, brauc tur. Un tajās brīvdienās brauc tur.". Tāda sajūta, ka Tev nav sava vietiņa, tevi vienkārši mētā kā tādu bumbu – tad tur, tad tur, tad tur... Neko daudz man nevajadzēja tajā vecumā, tikai vienu mugursomu ar drēbēm un viss. Vairāk man neko nevajadzēja izdzīvošanai, jo jebkurā vietā man vajadzēs pidžammu, zobu birsti, ķemmi un viss.

Kas tā bija par internātpamatskolu?

Rīgas sanatorijas internātpamatskola. Tur viņa vairāk nav, it aizvērtā. Viņa bija Meža skolā, bet pietura vēl tur tāda ir. Man tiešām tur ļoti, ļoti patika.

Tev draugi bija skolā?

Man bija draugi skolā. Protams, internāts ir tāda vieta, kur tev nedaudz jāizcīna sava vieta, jebkurā vietā par sevi jāpastāv, tev ir jāparāda, kas tu esi, ka tu nevari ļaut sev kāpt uz galvas un tamlīdzīgi, bet man bija pārāk daudz tādu iespēju – vai nu es parādu sevi, vai nu es neparādu sevi vispār -, tad bija arī ģimenē. Kā jau es teicu, viņu meitām, viņām bija vairākas iespējas, viņas sūtīja uz ģitāras spēli, man ļoti tas iepatikās, nu, šausmīgi, un es klausījos blakus istabā un tā, bet man teica "Tu nevarēsi iemācīties ģitāru". Internātā man bija vairāk tādu iespēju, es aizeju pie mūzikas skolotājas, pasaku: "kā lai es iemācos ģitāru?", viņa man iedeva ģitāru un teica – spēlē! Tas viss aizgāja tik tālu, ka, kad Tu arī iekšējā dzīvē kaut ko sasniegtu, Tev ir par to jācīnās. Pienāca tie 9 gadi, es sapratu, ka man ar nevienu negribas runāt un es savas emocijas varu izlikt tad, ja man ir kaut kas ko darīt. Nezinu, plastilīns man neinteresē, nekas tāds neinteresē, bet tā ģitāra.. bija galvā iestrādājies "Tu jau to nevari, Tu jau to nevari". Jo vairāk tu to dzirdi sevī iekšēji, jo vairāk ir "nē, es to varu". Un tā es iemācījos spēlēt ģitāru. Nu, protams, tajā amatieru līmenī, notis nepazīsti, cik tur tā.. bet skolā sadzirdēja, ka man patīk dziedāt, visos pasākumos dziedāju, daudz pasākumus varēju vadīt, līdz ar to man piedāvāja pašpārvaldē būt – var to darīt, var to darīt, var to darīt -, 1., 2., klasītes pieskatīt 9., 8., klase. Tad tu jūti, ka Tev uzticas, uz Tevi paļaujas, tā bija tā sajūta, kas internātā man tika iedota. Mājās...nu, man nebija prieks mājās būt. Es varēju aizbraukt uz mājām, sagaidīt "es esmu mājās", man pateiks: "Nu, kā Tev gāja?". Negribējās atbildēt, iekāpt autobusā un aizbraukt pie omes, jo ome.. ar omi man vēl joprojām ir labas attiecības, neskatoties uz to, kas pēc šī gada ir noticis, viss, kas ir noticis. Nu, man vēl joprojām ir adekvāti, tā kā internātā man bija draugi, tā kā tur man gāja labi.

Kā ar mācībām gāja?

Ar mācībām es arī... nu, nezinu, manuprāt, man gāja labi, es pabeidzu ar 7, bet tas, ko es dzirdēju no malas ienākot mājās: “Tev nav 7, tas ir internāts, to dala ar 2, Tavas zināšanas nav 7 – dali ar 2”. Un tāpēc vienmēr man bija bail kaut kur tālāk iestāties, bet es iestājos nodaļas tehnikumā tur ar 7, un tālāk visu laiku bija bailes, ka tas ir dalīts ar 2, tas taču ir dalīts ar 2! Bet nē es pabeidzu šogad tehnikumu, to pašu VSIA tehnikumu par pavāri un 6, ar kaut ko bija.

Kā Tu mācījies Franču licējā, līdz 9.klasei tas bija?

Nē, līdz 3.klasei, tad man bija tie 9 gadi.

Un kā Tev gāja Franču licējā?

Franču licējā man gāja tā, ka man bija grūti ar to valodu, man bija ļoti grūti un man lika dziedāt himnas, es biju spītīga un es teicu – nē, es nedziedāšu franču himnas, es nevaru iemācīties, es neko nedziedāšu. Bet tur tā nevarēja, tur bija tā, ka tas ir licējs un tur tā nevarēja, un tur bija viņu meita. Viņa tur jau no 1. klases runāja riktīgi franciski un tā, un mana māsa nāca man klāt vislaik un teica: “Saņemies, saņemies, Tu neizturēsi šitā”. Nu, tur man gāja grūtāk mācībās un jā...

Pēdējais posms mācībās. Šobrīd Tu vēl mācies VSIA tehnikumā par pavāri?

Jā.

Cik Tev kursi vēl palikuši?

Necik!

Tu pabeidzi?

12 dienas atpakaļ.

Ā, cik tad Tev gadi šobrīd ir?!

19.

Tā, 19 gadi. Tev ir drusku cits stāsts nekā pārējiem jauniešiem, ar kuriem es runāju. Kurā brīdī notika tas posms, par kuru man Agnese teica, ka adoptētāji no Tevis atteicās? Kas notika Tavā dzīvē?

Tas bija, kā jau es teicu, man neizveidojās īstas tādas attiecības. No mammas man tiešām bija bail. Man bija bail, es nevarēju viņu nosaukt par mammu, man tiešām bija bail. Un es nesajutu, nekad viņa nenāca uz Māmiņdienas koncertu, un tā stubā sajūta, ka Tu stāvi koncertā, visi nes puķes, Tu stāvi un Tev nav kam nest... tas brīdis bija tāds..

No pašas, pašas mazotnes tas bija?

To atstumtību no viņas es sajutu tā diez gan, jā. Bet es nezinu kāpēc viņai labklājības ministrijā bija raksts, ka, cik tas ir labi paņemt bērņus, bet tajā pašā brīdī, viņa darīja visu, lai mani atgrūstu. Es viņu negribu nosodīt, nekas labāk no tā jau nepaliks, viņa dzīvo savu dzīvi, es dzīvoju savu dzīvi, mēs katrs savu ceļu, vai tie krustosies vai nē, to mēs nezinām, bet es piedodu, lai viņai viss kārtībā un tā kā, tāpatās gan jau viņai nebija viegli, gan jau es kaut ko arī izdarīju un, nezinu... man vienkārši neizveidojās ar viņu tā..

Vai tā bija Tava iniciatīva, lai pārtrauc adopciju, vai vecāku tomēr?

Tā nekad nav bijusi mana iniciatīva un, lai gan no visām pusēm tas tika spiests tā ir kā tā būtu mana iniciatīva, vienkārši bija tāda iespēja tehnikumā pēc 2.kursa tur doties praksē uz Erasmus. Man iespēja tika dota ar nosacījumu, Tu mācies labi, Tu atbilsti visām tām prasībām, Tev ir angļu valodas zināšanas, utt., - Tev ir iespēja. Protams, ja ir iespēja, tad es to izmantošu. Un man tā vieta tika dota uz Itāliju, tur ir kūrorta pilsētiņa pie jūras, tieši darbs uz mēnesi, viss apmaksāts. Kā var atteikt?! Man tikai ir 17! Un ar draugiem ceļojums. Fantastiski! Un tajā brīdī es saprotu to, ka es visam atbilstu, tikai viena lieta nav, - vecāku piekrišana, ka nepilngadīgais izbrauc no valsts. Tas bija augusts un man septembrī paliktu 18, un es eju tur ar to lapu un es saku: “Parakstīsiet man, lūdzu?”. Viņi saka: “Labi, bet ar tādu norunu, ka tad, kad Tu atgriezīsies, Tu parakstīsi to papīru, ko man vajag.”. Es protams 17 gados – protams, tur jau nekas slikts nebūs, protams. Es parakstīju, aizbraucu, atgriezos, tad pagāja kādas 2 nedēļas laiks, kad man vajadzēja karantīnā pasēdēt, tad sagaidīju savu Dzimšanas dienu un zvans no mammas:

- Tev tajā un tajā datumā, tikos tikos jābūt pie notāra.

- Kāpēc?

- Nezinu.

Labi, esmu (pie notāra).

- Nu, tagad mēs parakstīsim papīru par adopcijas izbeigšanu.

Es saprotu, ka es taču apsolīju, uz Itāliju mani palaida, man ir jāparaksta. Nu, es parakstīju un man skolā bija tāds priekšmets kā pilsoniskās tiesības. Es aizgāju pie tās skolotājas, man bija 9 pie viņas, es tā kā sapratu tās lietas, kad vajadzēja, bet tos dokumentus man likās... nu, tur bišķiņ vajag iedziļināties, jo tas nav stāsts kaut kāds izdrukāts, kaut kāds izdomāts, tas ir ar manu dzīvi. Sēdējām pēc stundām, lasījām kārtīgi visus tos pantus, jau bija galvā jau iekalts, kas un kā, bet viss bija tik ļoti sakārtots jau tā, ka, lai kā es būtu izdomājuši 2 soļus uz priekšu, viņi būs izdomājuši 10 uz priekšu. Lai es varētu uzrakstīt, ka es gribu pārsūdzēt to visu, jo tas viss iet caur tiesu un es gribēju pārsūdzēt. Man nebūs kur dzīvot. Viņi ir sarunājuši, ka būs. A, tajā brīdī, es neaizdomājos, par to, ka tas ir jāuzraksta, ka man būs kur dzīvot, es neaizdomājos par to, ka mutiski pateikt nav tas pats, kas rakstiski! Tā bija mana kļūda, bet, nu, man tikko bija palikuši 18. Es nezināju par to, kā tā patiesā dzīve ir, ka Tev visu vajag tiešām pierakstīt, lai cik ļoti Tu uzticētos kādam, vajag visu pierakstīt. Un viņi sarunāja, ka man būs kur dzīvot kamēr es mācos un man maksās, mani uzturēs un būs kārtībā. Bet nebija pienācis pat tas lēmums uz e-pastu, kad man jau bija zvans no mammas un viņa saka – 3.kursā man šķiet, ka jāpamet skola, jāatrod darbs un jāsāk dzīvot patstāvīgi.

Un ir tā – Bet kāpēc, mēs taču norunājām pie notāra, ka viss būs kārtībā, pie notāra jūs taču man tā teicāt, ka es varēšu turpināt dzīvot un tā... Pats trakākais ir tas, ka ne jau es pie viņas dzīvoju! Pie mammas es nedzīvoju, ja es dzīvoju kaut kur, tad tas bija pie tēta vai arī pie omes. Tas tikai pa nedēļas nogalēm pie omes, es jau tehnikumā kopmītnēs dzīvoju. Ne viņa man maksāja, es pie viņas dzīvoju, bet viņa man lika pamest skolu, iet meklēt darbu un iet kaut kur citur dzīvot. Protams, es to visu izstāstu omei, jo viņa man bija ģimenes uzticamais cilvēks. Ar viņu varēja parunāt tā, ka tas paliek tā aprakts zem zemes un viss ir atkal kārtībā. Ar viņu (mammu) man vēlprojām nav kontakts. Es baigi arī negribu. Ja viņa atteicās, es neiešu viņai..

Bet ko tētis tajā brīdī, viņš arī gribēja, lai adopcija tiek pārtraukta?

Tas ir jautājums uz ko man nekad liekas nebūs atbilde. Iekšēji varbūt es jutu, ka viņš negribēja, jo uz jautājumiem – kāpēc, kāpēc tas viss bija vajadzīgs? Katram bija sava versija. Vienam bija “Ai, tas ir mantojuma dēļ!”, “Ai, tas ir tāpat vien, tas neko nemainīs!”, citam bija pavisam kaut kas cits, citam bija “Tev tāpat tētis pavisam savu dzīvi dzīvo..”.

Nezinu, viņš bija vienmēr tas, kas teica: “Viss būs kārtībā, nedomā, viss būs kārtībā.”. Es nevarēju saprast vai tas bija viņa lēmums vai arī kaut kā uz viņu tika dots tas spiediens no viņa bijušās sievas, ka tas ir jāizdara, tas ir jāizdara, līdz brīdim, kad viņi vienkārši to izdarīja. Bet, ar viņu kaut nedaudz, minimāli komunikācija man ir vēlprojām, kā ar bērnu.

Kas notika tālāk? Tev pienāk šie te 18 gadi, viņi no Tevis ir atteikušies kā no sava adoptētā bērna, kas notika tālāk ar Tevi? Kur Tu dzīvoji, kur Tu strādāji? Kādi ir Tavi ienākumi?

Es nestrādāju, es to nevarēju tā baigi apvienot ar Smilteni, jo tur nebija iespēju tā baigi nekur strādāt. Ja tur bija kaut kur vietēja pastrādāt, tas vienmēr tika dots vietējiem, nu tā...

Man ome deva naudu, lai es varu izdzīvot. Man bija stipendija. Daudz arī nevajadzēja. Dzīvojos es ļoti daudz brīvdienas es nosēdēju kopmītnēs, es nebraucu mājās. Tā bija vieglāk man. Es domāju – lai viss nomierinās mājās, tad es arī aizbraukšu. Aizbraucu pie omes, kad vajadzēja, uz kapiem aizbraucu, palīdzēju darbos kaut kādos, - tad jā. Bet tā uz mājām man baigi negribējās. Un es arī nebraucu. Pie draugiem mētājos ļoti, kad bija brīvlaiki. Šausmas, vienu brīdi bija kauns, ka nebija kur. Bet draugiem tāds – nāc, nāc, droši, nebaidies.

Un tad atnāca paziņojums uz e-pastu, ka lēmums ir pieņemts. Es tagad precīzi nepateikšu, kas tas bija par mēnesi, bet atnāca, ka “nevar” (ka noraidīts lēmums?). Tad vēl līdz šai dienai neesmu

redzējusi šo vēl blakus sūdzību, bet tika iesniegta blakus sūdzība manā vārdā, mammas un tēta vārdā. Viņu vārdā viss tā kā. Bet es to blakus sūdzību neesmu redzējusi.

Kas tajā blakus sūdzībā bija?

Man nav ne jausmas. Es neesmu redzējusi. Bet pēc tā notika vēl viena tiesa un viss tika pieņemts. Es pieļauju domu, ka tur bija kaut kas saistībā arī bāriņtiesu, ka varētu būt kaut kas saistībā ar to. Tas ir tas, par ko es pārrunāju ar to skolotāju. Jo kamēr viss tas process notika, mēs iepazīnāmies ar pilnīgi visām iespējamām opcijām. Un atnāca, ka noraida. Tad vēl tā blakus sūdzība un tad 4. jūnijā pienāca, ka lieta ir izbeigta.

Tas bija šogad?

Tas bija iepriekšējā gadā.

Es saprotu to, ka, nu... Tagad viņiem ir visas tiesības mani padzīt, nu, viss. Bet iekšējais bija tāds, - nu, nē, viņi jau to neizdarīs. Bet lai gan bija tā sajūta, ka nebūs, ka atkal izmest gribēja, ko tamlīdzīgu, bija tā, ka jāpadomā par to, jānodrošina sevi.

Man bija 3.kursa beigas un ir jādodas pusgada praksē. Man piedāvāja uz Norvēģiju. Norvēģijā citas algas, cita darba attieksme, viss tur ir savādāk, daba tāda kā man patīk, kalni, ūdeņi, viss tā.. Un tad es domāju – labi, sēdīšos lidmašīnā un aizbraukšu. Man ir nopirkta biļete, man visu iedeva un es aizbraucu, 3 mēnešus tur paliku.

Kas Tev samaksāja par to ceļojumu?

Priekšniece, jo tas bija ar skolu saistībā, es tur gāju kā praktikants. Viņš man nopirka biļeti un iedeva naudu sākumam teica – dzīvo, viss kārtībā.

Es gāju uz praksi, man par to maksāja. Latvijā praksēs bieži nemaksā, man ļoti paveicās ar to Norvēģiju. Tas bija tāds brīdis, kad es brīvdienās varēju apsēsties, pakāpt pa kalniem, apsēsties padomāt – te ir brīvība. Šeit es jutos vieglāk nekā mājās.

Bet tad bija jāatgriežas Latvijā, jo tā pusgada prakse ir tā, ka tu tikai 3 mēnešus vari pavadīt ārzemēs. Un tad es atgriezos Latvijā, un tad jā, turpināju dzīvot, veikt praksi Latvijā, bet pirms tā lēmuma, tad kad atnāca visi tie lēmumi, pirmais noraidījums un tā, es sāku uztraukties par to, es sāku interesēties un skolotāja teica, lai es pazvanu sociālajam dienestam. Pazvani, pastāsti, parunā, varbūt kaut ko var pateikt!

Es zvanu, tagad neatceros nevienu precīzi, bet pie manis pieteicās 7 sociālie darbinieki. 7. Bet neviens no viņiem nav vēl joprojām man šodien pazvanījis. Neviens! Tāpēc tur man jau bija zudusi tā uzticība pret to.

Tad tas bija tas brīdis, kad man nebija nekas skaidrs par savu dzīvi kā tādu un es biju bišķiņ nobijusies par to, ka man jālido un Norvēģiju un tā... Tas bija jau jūnijs, jā, un man zvana telefons. Nepazīstams numurs un es paceļu un tur Agnese, Jauniešu centra vadītāja. Un viņa runā, un viņa runā tik ļoti brīvi, tik ļoti nesamāksloti, tik ļoti, ka es pilnīgi noticēju, ka viņa to dara ne tāpēc, ka viņai tas ir darbs, bet tāpēc, ka viņa to grib! Un es ļoti to tā: “Jā, jā, jā, jā jā, jūs man palīdzēsiet, kā tad...”. Bet viņa teica: “Atbrauc nākamajā dienā.”.

Tas bija 30. jūnijs un 2. jūlijā man bija jāizlido no valsts.

Es tagad tur atnāku, viņa skatās uz mani un tā... iepazīstāmies un tā, un viņa saka, ka viņa ir vadītāja, man būs sociālais darbinieks. Es nedaudz tā piesmēju pie sevis, ka “jā, tāpat kā visi tie 7 iepriekš!”.

Tas bija no dienesta Rīgas, ja?

Nav ne jausmas.

Bet Tu pati viņus meklēji tos sociālos darbiniekus?

Es zvanījos, visi man teica – jā, mēs tevi pierakstīsim, viss būs kārtībā, jā, mēs Tev palīdzēsim! 7 cilvēki un neviens joprojām nav neko, nu..

Un mani aizveda pie vecākās sociālās darbinieces, kas viņiem tur bija, uz Igitu Ezīti. Un viņa teica – viņa Tev būs sociālais darbinieks. Es jau tā iesmēju – “jā, jā...”. Un tad man atnāca tāda riktīga

kaudze papīru uz galda, piedāvāja tēju, kafiju un tā... un tad viņa saka – “Tagad izstāsti, kas notika Tev dzīvē.”.

Es viņai visu izstāstu, viss kārtībā ir, viņa saskatās ar Agnesi:

– “Pilna banka?”

– “Pilna banka.”

Un viņa saprot, ka es pēc divām dienām izlidoju, un šie 3 mēneši, pa šiem 3 mēnešiem daudz ko var nokārtot. Bet daudz ko nevar nokārtot, ja es neesmu uz vietas. Nav mana paraksta, nav tā papīra. Viņa saka: “Nē, rakstam tagad. Ikmēneša maksājumi par to, ka Tu mācies, neraksti datumu, bet paraksties. Tagad raksti dzīvokļu rindas”. – labi, to visu uzrakstu.

“Tagad raksti par to, ka Tev dzīvokli apmaksā”, - uzrakstīju, viss kārtībā.

Par to ikmēneša, par to vienreizējo pabalstu, nu, visus tos sarakstījām. Un es jau domāju “nu, labi, kā ir tā ir”. Un es pirmajā reizē nekam nenoticēju, nekam... Sarakstīju tos papīrus, lai ātrāk prom, mājās, lai ir kā ir. Tad es aizvedu vēl bildīti apliecībai, lai man ir, un aizlidoju projām. Es pavisam aizmirsu (pa to laiku), ka te Latvijā kaut kādi sociālie darbinieki ir.

Un zvana man, a tur viņi video zvanā, čupiņā, tik pozitīvi, tik ļoti – kā Tev iet, vai Tev viss kārtībā, vai Tev ir kur dzīvot, vai Tev ir ko ēst?

Man likās, ka man neviens nekad nav tā pazvanījis un pajautājis, vai man vispār viss ir kārtībā.

Un tā es 3 reizes nedēļā mēs sazvanījāmies. Es dalījos ar savām domām, viņi dalījās, un viņi bija tie cilvēki, kuriem varēju uzticēties. Kuriem es zināju, ka varu kaut vai naktī pazvanīt un pateikt – nu, nav labi. Viņi zināja, ka es raudu par to, kas ir noticis un tā... Tas viss prasīja ļoti daudz enerģijas no manis un viņi redzēja to nogurumu, kad es to nevaru vairāk. Un viņi teica – mums ir Ilze, viņa ir psihoterapeits. Vēlprojām (pie viņas) eju, arī vakardien biju pie viņas uz nodarbību, runāju par emocijām, utt.

Mēs sazvanījāmies attālināti ar Ilzi, mums bija nodarbības, ar laiku palika vieglāk un vieglāk, bet tad atkal grūtāk. Tad es aizbraucu, atgriezos Latvijā. Jo vairāk Tu par to runā, jo vairāk par to domā, jo saproti, ka vienkārši netiec tam pāri. Ja tu par to nedomātu, tad varētu atstāt to aizmugurē.

Es atgriezos Latvijā, es tikos, braucu ciemos, dalījos ar saviem piedzīvojumiem skolā, tad jau sākās tā nopietnāk:

- Kā tev skolā iet? Vai Tev viss kārtībā? Kā Tev ir ar atzīmēm? Varbūt Tev vajag palīdzēt?

- It kā man viss ir kārtībā, man nav kavētas stundas, sekmīga es esmu, mājasdarbus pildu.

- Nu labi, bet ja kas, tad raksti, kopā pildīsim mājasdarbus, kopā mēs varam.

Un tad es sāku arī tā uztvert viņus vairāk par ģimeni, nekā ko citu šajā pasaulē. Un jā... tā arī ir līdz šai pašai dienai. Piemēram, šogad man bija plānots arī braukt uz Norvēģiju. Domāju aizbraukt no visas šīs Latvijas, es varu brīvi ceļot, varu darīt ko gribu... Bet kaut kā sirdsapziņa neļāva nogriezties no Jauniešu centra. Tāpēc es paliku. Es dziedu, es spēlēju ģitāru, ir pasākumi, grupās piedalos. Ir tāds projekts “Dari Vari”, Jūs zināt?

Jā!

Es tajās Sestdienās šad tad piedalos. Man protams tas bija jāapvieno ar skolu, tā ir Smiltene un tas ceļš ir 2,5 h, un eksāmenu laiks man šis bija, un kvalifikācijas, citi eksāmeni.. Bija tā, ka Tu nevari reizēm tā braukāt, vajag pie grāmatām pamācīties, un jā... Bet es atteicu to Norvēģiju, jo es sapratu, ka, lai arī cik ļoti es paskatītos dokumentā, ka man ir 19 – “Šogad 20 paliek, es taču liela, es taču varu aizbraukt uz Norvēģiju.” -, tomēr ir kaut kas tāds, kas sirsniņā saka – “Tu neesi gatava. Tev vēl vajag Jauniešu centru.”.

Man tagad ir 3 brīvdienas no darba, man ir darbs Jūrmalā. Arī Jauniešu centrs iekārtoja, tur pazīšanas, arī Agnese iekārtoja.

Kas tas ir par darbu?

Pavārs! Ģimenes restorānā. Bulduros.

Tu esi tā meitene, kas dzied tur?

Jā, es tur visu, esmu pavārs, kad vajag viesmīļus. kad vajag padziedu.. un jā, kad ir brīvdienas, kad ir brīvdienas, tad katru dienu eju tur, katru dienu eju uz Jauniešu centru. Šodien aiznesu puķītes. Nav varbūt mammas, kam aiznest puķes un iepriecināt, bet ir Jauniešu centrs, kur aiziet. Piemēram šodien mums ir spēle divos, futbols, sadraudzības spēle. Es citas struktūrvienības nezinu par viņām neko, es zinu tikai savu Jauniešu centru.

Novembrī es atradu dzīvoklīti, palīdzēja man tur visu, visi pārjautāja, vai man tur ko vajag, vai pannu, vai ko tamlīdzīgu. Es tā – jā, protams, bet gan jau pati nopirkšu.

- Nē, nē, mēs Tev uzdāvināsim.

Nu, tādas sadzīviskas lietas, ka par Tevi parūpējas. Man bija viens tāds brīdis, ka likās – ai, pienāks tie 24, vajadzēs iet prom no Jauniešu centra, tad jau vairāk nebūs tā, bet kaut kā viņi ir pārliecinājuši mani tā, ka uz viņiem var paļauties. Un to es redzu ne tikai savā stāstā, ne tikai savā situācijā, bet arī, kad es eju katru dienu, es redzu, - O, atkal šitas puisis. O, atkal šitā meitene. O, šitai meitenei piedzima bērns, viņa nāk ar savu bērniņu, jo viņa uzticās tur. Viņi zina, ka par viņiem parūpēsies, ar viņiem parunāsies. Ka Tu zini, ka T u kā cilvēks vari aiziet, vari izstāstīt savu problēmu un tevi nenosodīs par to. Tu vari justies brīvi. Tu izstāsti to, kas Tev iekšā darās un Tevi sapratīs neielienot pat Tevī iekšā. Man liekas, ka tā ir tā īpašība, kas daudzos nav. Daudziem šajā laikā patīk nosodīt kādu, nemaz nepajautājot – kāpēc, kāpēc ir tā situācija? Daudziem patīk pateikt uz ielas – Ai, bomzis. Bet vai kāds ir piegājis klāt un pajautājis – kāpēc? Kāpēc Tu esi nonācis šajā situācijā? Un Jauniešu centrā tev nekad neuzdos liekus jautājumus, kas Tev liktu padomāt vai justies aizvainotam, vai justies neērti, vai kā tamlīdzīgi. Bet viss ir tik ļoti tādā viendabīgā vilnī, ka Tu pat to... viss te ir tik ļoti ģimenisks, te tās sajūtas reizēm es pat nevaru aprakstīt.

Tad Tev šobrīd ir gan mājoklis, gan darbs?

Jā.

Ir izglītība?

Jā.

Ir draugi?

Jā.

Un ir atbalsta cilvēki blakus.

Jā.

Ja Tu paskaties uz savu dzīvi, kāds notikums varbūt ir bijis tāds, kurš vislielāko pagrieziena ir devis Tavā dzīvē?

Jauniešu centrs. Noteikti, jā, jo es biju tajā brīdī, es nezinu, tur kaut kā Kosmos sastājās tā, kad es biju tieši tajā brīdī savā dzīvē, kad man bija tie 18... sāku lietot alkoholu, smēķēt, uz ielas paliku un vēl daudzas citas sliktas lietas darīju, un tas bija tas punkts, ka Tu redzi, ka kādam rūp, Tu neļauj vairs sev ne lietot alkoholu, ne smēķēt, neko citu lietot, vai ko tamlīdzīgi. Tu saproti to, ka Tev ir jāmainās sevis dēļ, ka tu vairs nevari ieskatīties cilvēkam acīs, kas dara visu Tevis dēļ. Tu nevari ļaut tagad – ai, viņš darīs visu Tevis dēļ, lai Tev ir labi, bet tu sēdi pats...

Man likās – tur nebūs labi. Es biju ļoti, ļoti tuvu brīdim, lai vienkārši aizietu prom no šīs pasaules, lai.. man bija ļoti, ļoti grūti. Jo tajā brīdī, kad es eju un stāstu vēl to saviem draugiem, tā brīža draugiem, kas tajā brīdī likās, ka tie ir draugi, Tu izstāsti savu problēmu, - viņiem vienalga, viņi pasmejas: “Ha, no Tevis atteicās”. Visi no tevis novēršas, tajā brīdī man tiešām neviens nebija. Es sēdēju Ķīpsalā, ar pudeli rokās un domāju – es tūlīt ielekšu un viss. Un man tiešu zvana Agnese. Un tieši ir tā kā es saku, kaut kas tur kosmosā sastājās. Es tieši tajā dienā nebiju spējīga ar pudeli aizbraukt pie Agneses, bet nākamajā gan es saņēmos un aizbraucu. Tā kā es teiktu, ka noteikti tas (moments). Bet arī mūzika. Katru dienu es spēlēju ģitāru un mācos un tā. Bez mūzikas es nevaru, es nebūtu Es.

Paldies par to, ka Tu izstāstīji par savu dzīvi. Tas viss ir ļoti interesanti. Skarbi. Tu savu bioloģisko mammu esi meklējusi?

Jā, es atradu decembrī. Bet...

Ko Tu ieraudzīji?

Es gatavojos pie psihoterapeites Ilzes, ko Jauniešu centrs nodrošināja gadu. Es gatavojos tam, ka jābūt vilšanām. Ka es nevaru sapņot uz to – o, es mammu atradīšu, pēc 19 gadiem viņa mani pēkšņi gribēs. Tā nebūs. Bet kaut kā... nebija pārāk liela vilšanās, bet nebija arī tā, ka bija pārāk labdabīgs. Bija tā, ka es pazvanu un viņa tāda – kas tu tāda. Un es viņai saku – mēs pirms nedēļas iepazināmies, es esmu Tava meita. – Ā, jā?

Nu, tā attieksme bija tāda.

Šobrīd mēs nekomunicējam, es vienkārši viņā nesaskatu sev to vajadzīgu, jo viņa būs cilvēks, kas mani gremdēs uz leju. Un kamēr Jauniešu centrs mani ceļ uz augšu, tad es nevaru viņus apvienot. Lai cik stulbi un nepareizi tas būtu, man bija jāizvēlas Jauniešu centrs, jo mamma, lai cik grūti tas arī būtu 9, 10 gadus apmēram domāju, ka esmu adoptēta, kas ir mana mamma – man tagad no viņas ir jāatsakās. Likās neloģiski. Bet tajā pašā brīdī – vai man to vajag? Aizeju pie Jauniešu centra, tur ir tik pozitīvas emocijas. Vai tiešām man vajag gaidīt zvanu par to, ka man mamma ir nodzērusies? 45 gadus vēl joprojām lasīt nemāk, arī rakstīt nemāk, viņa neko nevar izdarīt savā dzīvē, viņa nestrādā, viņai patīk tikai uz pabalstiem dzīvot, pazvanīt man – “Tev ir nauda? Ā, nav Tev nauda, tad neko”.

Tad neko.

Tad arī ir tās vērtības, tad ir arī mana izvēle, kāda es gribu būt: cilvēks, kas nodzeros, kam tikai alkohols un nauda interesē, kā mana māte, vai arī kā Jauniešu centra cilvēki, darbinieki, kas vienmēr pozitīvi, kas vienmēr mani uzklausīs. Tur ir tā mana izvēle – vai es gribu būt tāds cilvēks vai tāds. Tas ir tas brīdis, kad man jāizvēlas un, lai cik tas stulbi arī nebūtu, es izvēlējos Jauniešu centru. No otras puses, jebkurš manā vietā to būtu izvēlēties.

Tā gan!

Jebkurš būtu to izvēlēties, lai arī cik tas egoistiski nebūtu. Ja es viņai nebiju vajadzīga 19 gadus atpakaļ, kāpēc tad es tagad viņai būtu vajadzīga? Un ja 19 gadus mani nevajadzēja, es arī nebūšu. Nevajag – es nelūgšos! Es aiziešu tur, kur mani gaida. Un jā, Jauniešu centrs ir tāds. Man Pirmdien, Otrdien, Trešdien ir brīvdiena, es katru dienu tur eju.

Ļoti labi! Pati par mentori būtu pēc kāda laika! Tu sapratīsi tās situācijas un iespējams Tev pašai izdosies kādu “izvilkt”, Tu zināsi.

Es pieļauju domu, ka pienāks tas brīdis, kad visiem jāstājas kaut kur. Mans sapnis vēl joprojām ir par mūziku, jo mūzika ir tas kā es izlieku savas emocijas. Es gribētu kaut kur Mūzikas Akadēmijā, koledžā. Tur tās summas ir tādas kādas viņas ir un es to nevaru izdarīt, un budžeta vietas, protams, ja es nemāku notis, ja es to nepazīstu, ja tas ir tikai tāpēc, ka es to tik ļoti gribu, tas ir mans sapnis. Bet ir jau cilvēki, kas tur jau Bēthovenus spēlē no 3 gadu vecuma un viņiem protams ir lielākas izredzes uz budžetu, nekā man. Bet es stājos un šodien ir doma iestāties treniņos par sociālo darbinieku.

Ļoti labi.

Viņi ir tie cilvēki, kas nezina... Daudzi saka, ka viņi arī redz mani kā sociālo darbinieku, ka man būtu arī vieglāk izprast kādu citu, jo es pati gāju arī daudz kam cauri. Papīrus par kaut kādiem pabalstiem, par savām tiesībām, pienākumiem Tev būs vieglāk izprast tad, ja Tu pats zini savējās. Tu zini savas tiesības, tu zini savus pienākumus, tev būs vieglāk izprast citus. Un tas pats ir arī par problēmām, tas pats par dzīvesstāstu. Cits varbūt teiks sociālajam darbiniekam – Tu nezini kā tas ir, dzīvot bez vecākiem, Tu nezini kā tas ir, ka no Tevis atsakās. Bet, ja pie manis atnāktu un pateiktu – Tu nezini -, bet es zinu, es zinu kā Tu jūties, un ja es to varēju izdarīt, tad Tu arī to varēsi izdarīt. Un tā.

Man ļoti liels prieks, ka Tev ir sakārtojies viss. Nu, teiksim tā, ir 18, 19 un viss ir sakārtojies, ir bijis šis Jauniešu centrs, nu, ļoti liktenīgi beigās.
Jā. Bija tas brīdis, kad bija bažas. Bija.

2. Dzīves stāsts

Mūs interesē jūsu stāsts, viss no sākuma, kā ir gājis, Jūsu dzīve līdz šim brīdim.

Cik es saprotu, Jūs neesat augusi institūcijā, bet pie vecās mammas?

Pie vecāsmammas, kas bija aizbildne man.

Vai atceraties, cik Jums bija gadu, kad Jūs nonācāt pie vecāsmātes?

Nu, oficiāli tas tika, tā teikt pieņemts 2005.gadā, bet iepriekšējos ik pa laikam dzīvoju pie viņas un ome visu laiku stāstīja, ka pusotra gada vecumā es pie viņas principā ievācos.

Kas ir tas, ko jūs varbūt atceraties no savas bērnības? Ko Jūs varat pastāstīt par saviem bioloģiskajiem vecākiem, par saviem brāļiem un māsām, ja Jums tādi ir, kas ir kādas bērnības atmiņas, kas Jums viņas ir palikušas.

Es atceros, ka mēs daudz pārvācāmies. Nezinu kāpēc. Droši vien, ka... nezinu... droši vien vecāki lietoja alkoholu, viņus atlaida no darba un tas bija iemesls kāpēc mēs pārvācāmies daudz. Es neko daudz neatceros.

Vai Jums ir brāļi un māsas?

Jā, man ir brālis, ar kuru mēs bērnībā dzīvojām kopā.

Jaunāks par 3 gadiem.

Un viņš kopā ar Jums dzīvoja arī pie vecāsmammas?

Nē, es dzīvoju pie vienas vecāsmammas Purvciemā un viņš pie otras, citā pilsētā. Kaut kur pie Valmieras, laukos.

Un ar vecvecākiem Jums ir saprotošas, atbalstošas attiecības?

Jā, labas.

Vai ir vēl kaut kas, ko atceraties no bērnības?

Grūti pateikt, jo man tas tā kā šobrīd ir tik ļoti neitrāli, ka man domāt par bērnību neizraisa vispār nekādas emocijas, tā kā nav nekā pozitīva.

Nu, nav arī tā, ka mēs ar brāli nerūpējām vecākiem. Vienkārši viņiem laikam tajā brīdī bija kaut kādas citas prioritātes, kas ir tie kaitīgie ieradumi. Viņi jau rūpējās par mums, bet tagad, lai es kaut ko atcerētos baigi pozitīvu, vai foršu nu nav tā.

Pastāstiet par laiku, kad dzīvojāt ar vecvecākiem. Kā bija dzīvot ar vecvecākiem?

Ļoti labi!

Un šobrīd?

Labi!

Vecaistēvs nomira, vairākus gadus atpakaļ.

Kādas ir izveidojušās attiecības ar brāli? Vai uzturējāt kontaktu visus šos gadus?

Jā.

Šī saruna ir pilnīgi brīvprātīga, ja nevēlaties runāt, mēs varam to beigt.

Nē, ir labi. Varam runāt.

Ļoti labi. Ko vēl jūs par mammu un tēti, par bioloģiskajiem vecākiem varētu pateikt, kāda bija viņu izglītība, ko viņi strādāja, kaut ko tādu atceraties?

Nē, nu, mēs arī tagad uzturam kontaktus ar vecākiem. Tētis ir automehāniķis, tā ka viņš visu dzīvi ir strādājis visādos servisos. Par izglītību – profesionālā, manuprāt, abi divi ir bez augstākās izglītības, jā, pavisam noteikti. Un mamma... es nezinu, apkopēja?

Bet savā starpā mamma un tētis bija tādās labās attiecībās?

Bija labi brīži, bija arī slikti brīži, bija brīži, kad viņš iedzer, tad kļūst agresīvs un tad laikam sita viņu. Bet bija tā, jā, - augšā lejā.

Un tagad kādas attiecības Tev ir ar mammu, tēti, brāli?

Nu, ar brāli viss ir kārtībā, nu, mēs nerunājam baigi bieži, bet, nu, es zinu, kas notiek viņa dzīvē un viņš zina, kas ir manā.

Ar mammu gribētos vairāk, es īsti nesaprotu, kāpēc viņa neiziet īsti uz to kontaktu, kaut gan, kad mēs satiekamies, tad, nu, mums ir diez gan normāli, normālas sarunas, tā teikt.

Ar tēti pēdējā laikā es kontaktējos vairāk, jo brālis kontaktējas ar tēti, nu, pietiekami daudz. Un tur arī mums pašlaik ir, nu, viņš piedāvāja tur man mašīnu un tāpēc mēs vairāk par to un viņš tad pajautā kā man iet un tā..., tāpēc es nebiju domājusi to teikt, bet laikam ar tēti tagad ir vairāk, nekā ar mammu kontakts, kaut gan visu dzīvi, man liekas, kopš aizbildniecības bija tieši otrādāk.

Kur mācījies, gāji skolā? Vai vari ko pastāstīt par skolas laiku?

Purvciena vidusskolā. Nav tur daudz ko stāstīt. Tāpat, kā visi – gāju uz skolu un mācījos. Nav nekā īpaša – skola, kā skola

Kad pienāca skolas laiks vai vecāmamma bija Tava uzticības persona?

Noteikti.

Kā tev bija ar draugiem bērnībā, tagad?

Es vienmēr esmu bijis tāds kluss cilvēks, bet ar draugiem nav problēmu, nebija problēmu ne bērnudārzā, ne skolā. Arī tagad ir normāli draugi.

Skolā nebija varbūt nedaudz rezervētāka attieksme no klases biedriem tamdēļ, ka Tu dzīvoji aizbildniecībā pie vecāsmātes?

Nē, attieksme noteikti nē, bet es zinu, ka man pašai bija diezgan neērti, jo sākumskolā, pamatskolā jau visos priekšmetos ir tā tēma “ģimene”, tad man bija tajos brīžos neērti stāstīt, piemēram, kad ir jautājumi – kāda profesija ir tavai mammai vai tavam tētim, to pārsvarā stāstīt bija ērti, bet nekādas apsaukšanas.

Nu, tajā skolas laikā laikam gribējās, lai labāk es dzīvoju ar mammu un tēti, jo tad nebūtu kaut kādas liekas uzmanības, piemēram, arī kaut kādos pasākumos visi nāk ar mammu un tēti un es nāku ar omi. Tas likās tā, nu man tas lika justies nedaudz neērti, nu kaut kādu citu cilvēku viedokļu dēļ. Bet tā, ka man pašai pietrūka...to es domāju, ka nē..

Juties tieši tāpat kā pārējie klases biedri.

Jā.

Tas labi.

Ar kaut ko nodarbojies jau kopš bērnības, kaut kādi hobiji, gāji kaut kādos pulciņos?

Bija tās sporta dejas 1. – 2. klase, tad bija basketbols, nu, sports.

Tad tagad tas posms, kad palika Tev 18 gadi. Tu esi pilngadīga, kā Tu nokļuvi pie Jauniešu atbalsta centra – kā Tu viņu atradi, vai Tev kāds ieteica?

Nu, man bija ik pa laikam jāaizbrauc pie sava tā laika sociālā darbinieka, kas bija Pērnavas ielā, un tad vienā brīdī man teica, ka man tagad visi iesniegumi būs jābrauc uz Imantu rakstīt, ka tur veras vaļā kaut kāds centrs, nu, es īsti neatceros kā viņa to definēja.. un, jā, kaut kādā brīdī man vienkārši bija uz turieni jābrauc.

Kādas ir tavas domas par šo Jauniešu atbalsta centru? Kas ir tāds pozitīvais, kas ir tavs ieguvums no Jauniešu centra?

Ka Tur visi jūtas kā ģimenē, jūtas pieņemti. Ka tur nāk visdažādākie jaunieši un darbinieki par visiem parūpējas, viņi arī taisa, cik es zinu, tādas grupiņas, tur visi sanāk, runā. Tas padara tā kā to kopības sajūtu.

Tu vēl esi viens no tiem jauniešiem, kas ir paspējuši iet uz dienestu savā laikā un tagad uz Jauniešu centru. Vai ir starpība?

Jā, ir starpība, atmosfēras ziņā. Uz Sociālo dienestu es gāju 1:1 runāt ar sociālo darbinieku, bet te es ieeju Jauniešu atbalsta centrā un tur vienmēr kaut kas notiek, visi rosās un, nu, laikam tas izkārtojums telpu, liek pavisam citai atmosfērai būt.

Tā kā vieglāka tā sajūta ir Imantā, nevis Dienestā?

Jā. Jo, piemēram, dienestā Tu aizej, tā kā pie ārsta gaidi savu laiku, bet atbalsta centrā vari ierasties, nu, bezmaz vai jebkurā laikā un, ja arī Tev būs jāpagaida, tad Tev būs ko darīt, Tev būs ar ko parunāt, tādā ziņā Dienestā vienkārši vajadzēja sēdēt.

Vai Tu šobrīd strādā? Kāda ir Tava darba pieredze, vai vari, lūdzu, padalīties?
Vispār? Visos sīkumos?

Ne gluži, bet svarīgāko. Kad pirmo reizi sāki strādāt?

Pirmo reizi bija, man liekas, 15 gados – lasīju zemenes mēnesi laikam. Tad bija nākamais tāds nopietnais, visnopietnākais, kas man ir bijis, man liekas, strādāju 1,5 gadus picērijā. Tagad es strādāju skolā par sporta skolotāju un savā futbola klubā par treneri.

Tad tagad esi beigusi gan augstskolu, gan arī pastāvīgs darbs Tev ir. Tad Tu esi beigusi sporta akadēmiju?

Latvijas Universitāti.

Universitāti, tur arī sporta pedagogiju?

Gluži ne sporta pedagogiju, bet sporta zinātni. Jā, man vajadzēja vēl kursus iet un pildīt, lai strādātu kā skolotājs.

Tādā gadījumā, tā ļoti veiksmīgi Tev ir izdevies pabeigt izglītību, iegūt grādu, strādāt pastāvīgu darbu. Kā ir ar dzīvokli? Pēc 18 gadiem pašvaldība taču piešķir dzīvojamo platību. Kā Tev ar to viss?

Nu, es biju rindā, man bija viens piedāvājums martā, bet viņš bija Baldonē. Dzīvoklis bija diez gan labs, atteicos gan no viņa, jo Baldone pavisam nav man pa ceļam, skatoties uz to, ko es daru, tāpēc es vēljoņām pie omes vēl esmu.

Bet Tu dzīvokļa rindā esi?

Jā, man līdz septembrim jābūt vēl 3 piedāvājumiem sanāk.

Tu esi uzaugusi bez mamma un bez tēta ciešas klātbūtnes, kur varbūt pat pirmajās klasītēs Tu jūti to starpību, ne pārāk labas emocijas ir bijušas. Vai šajā sakarā, ņemot vērā emocijas, kuras bija jādzīvo, nebija kaut kāda saskare arī ar narkotikām, citām atkarību izraisošām vielām?

Man personīgi? - nē.

Cik jauki!

Man liekas, ka man tā kā man ir pat ļoti labs gadījums, jo es arī, nu, neskaitot to, ka man (varētu teikt) gandrīz nav vecāku, es īsti nekam citam sliktam īsti neesmu gājusi cauri. Nu, ja paskatītos uz kaut kādiem citiem gadījumiem, kur tiešām ir šīs narkotikas un tas viss.

Bet kā Tavam brālim? Jūs dzīvojat atsevišķās vecvecāku ģimenēs, kā brālim gāja?

Brālim grūtāk, manuprāt.

Kāpēc Tev tā šķiet? Ar ko Tu to izskaidro, ka viņam gāja grūtāk?

Sākot ar dzīvesvietas lokāciju – es biju Rīgā, kamēr viņš ir laukos, nu jā, tur droši vien ir citādāk nedaudz. Un viņam arī skolā grūtāk gāja, vēljoņām īsti neiet ar to skolu. Nu jā, varbūt ne grūtāk, bet citādāk vienkārši.

Cik jums abiem ir pilni gadi?

Man 22. Brālim 21 palika.

Tu iepriekš teici, ka brālis dzīvoja pie otras vecāsmamma. Laukos pie Valmieras. Neatceries sīkāk. Vai viņu apciemoji?

Tie lauki ir Burtniekos. Dažreiz apciemoju. Par cik mums pagāšgad nomira ome, tā, ar kuru viņš dzīvoja, tad tur īsti ar attiecībām, arī ar citiem nebija tā... un, manuprāt, viņš tagad dzīvo dzīvoklī Valmierā un strādā.

Viņš saņēma Valmierā arī kaut kādu bāreņu atlīdzību? Garantēto kaut kādu ienākumu?

Kaut ko iespējams viņš saņēma, bet es zinu, ka viņi nepieteicās uz nekādiem pabalstiem, nu tā, jo es zinu, ka man tā ome bija zvāņjusi un jautājusi kaut ko par pabalstiem un tā, bet, nu jā, es jau īsti nevarēju aiziet viņu vietā un to izdarīt un, man liekas, viņi paši arī to neizdarīja, arī nepieteicās uz to dzīvokli.

Vai brālis mācās, vai viņš pabeidza skolu?

Nu jā, ir tā, ka viņam ir 9 klases. Viņš gāja tehnikumā, bet viņš nepabeidza.

Tad ko viņš šobrīd dara?

Strādā par kurjeru Valmierā.

Bet tās attiecības nav īsti sirsnīgas uz šo brīdi jums, ja arī ir, tad viņas ir tādas attālas?

Var tā teikt, jā.

Nu jā, viņš nav arī diez ko runīgs, bet tā parunāt var.

Bet kā Tev liekas, kāpēc brālim uz šo brīdi brālim ne pārāk viss ir, nu tā, sagājis. Cik es varu saprast, viņam pietrūka, kas padoma dod, pietrūka kaut kāda šī te atbalsta?

Liekas, ka pietrūka vairāk kaut kādas disciplīnas. Jo nebija tā, ka tā kā ome bija slikta, nē, viņa jau ļoti rūpējās par viņu un gribēja tikai labāko, bet, man liekas, viņam pašam... man liekas, viņš pats ir diez gan slinks, es domāju, ka tas varētu arī ietekmēt, nu, disciplīna.

Pēdējais jautājums: ja Tu paskaties uz savu dzīvi un tā padomā, kurš bija tāds ļoti izšķirošs mirklis Tavā dzīvē līdz šim, kurš kaut ko ir izšķīris, kā Tev tagad iet?

Man liekas, ka... es nezinu, tas izklausīsies ļoti nepareizi, bet moments būtu 9. klase, kad nomira mans vectēvs. Vai arī 9. klases beigās, kad es biju tajā vasaras darbā, man liekas, no tā laika es esmu kļuvusi vairāk patstāvīga, es domāju vairāk materiālā ziņā tieši neatkarīgā, sākot no 9. klases.

Tamdēļ, ka Tu pieredzēji darbu kā tādu?

Es īsti nevaru tā pateikt, jo tā kā... nu labi, pēc bērēm mums palika pāri nauda, kuru ome man pārskaitīja un tā bija tāda diez gan "okey" summa, nu, tāda laba. Un tad atkal bija tas darbs, un tad nāca pabalsti, un tad droši vien tā nauda, kas ienāca no bērēm bija tāds pamats pie kā es turējos un turēja visu līmenī, neiztērēju visu uzreiz. Un tad jau nāca pabalsti, kurus arī baigi netērēju, tad arī, kad tehnikumā pati mācījos, tur bija stipendijas. Jā, man liekas, no tā brīža viss gāja tikai uz augšu tieši patstāvības ziņā.

Ļoti labi! Tad sanāk, ka izteikti negatīvi mirkli Tavā dzīvē nav bijuši.

Es domāju, ka nē. Nu, ja nu neskaita, es nezinu.. nomirst ome vai opis.

Un Tu pati kā personība nejūties ļoti zaudējusi, ka Tev tētis un mamma..

Pašlaik, manuprāt, nē, bet, man liekas, ka vispār tie notikumi, kas notikuši bērnībā varētu būt atstājuši kaut kādas sekas. Es nezinu... emocionāli vai... nu, es esmu emocionāls cilvēks, kas baigi ņem tā kā visu pie sirds, un varbūt tam ir kāds sakars ar to, kas ir noticis bērnībā... varbūt...

Cik es saprotu, tad Jauniešu atbalsta centrs ir tāds nozīmīgs resurss šobrīd.

Es domāju, ka jā.

Cik bieži Tev sanāk iet uz turieni?

Nu, agrāk bija tikai tad, kad man bija jāraksta kaut kādi iesniegumi, kas bija vienreiz trijos mēnešos, bet pēdējā laikā mani iesaista arī dažādos pasākumos, es tiesāju futbola spēles. Laika gaitā es sajutos tur arī kā mājās – es zinu, ka mani vienmēr tur gaidīs un, ka es ienākšu, visi vienmēr laipni sagaidīs, ka es varu parunāt ne tikai ar savu sociālo darbinieku, bet arī ar visiem darbiniekiem.

Tad Tava iešana uz Jauniešu centru šobrīd nav brīvprātīgi piespiedu kārtā, Tu labprāt uz turieni dodies?

Jā.

Kā Tev šķiet, ja dzīvē kaut kas notiek, vai Jauniešu centrs ir tā vieta, kur Tu vari vērsties un gūt atbalstu, ja Tev vajadzīgas kaut kādas lietas vai padoms, vai vienkārši cilvēks blakus.

Es domāju, ka jā, jo visi ir saprotoši un es domāju, ka nebūtu problēmu, ka mani uzklausītu, un arī censtos sameklēt kaut kādu risinājumu.

Labi, Nikola, paldies ka atnāci un pastāstīji, kā Tev līdz šim ir gājis.

Tad vēlreiz Tev saku paldies!

3. Dzīves stāsts

Es saprotu, ka Tu esi dzīvojis pie vecmamma aizbildniecībā.

Jā.

Tad sāksim no paša sākuma. Ko Tu atceries no savas bērnības?

Es savu vecmāti saucu laikam jau no pašas bērnības par māti, jo man laikam no bērnības tāda pati izpratne, kādiem vecākiem vajadzētu būt, man netika sniegta, tāpēc es jau no pašas bērnības pirmajās klasēs atceros to, ka es savu vecmāti, jā, viņa bija vecāka gājuma, bet es viņu uzskatīju par mammu – viņa ļoti stipri ne ar ko daudz neatšķīrās. Tas man kaut kā līdz kaut kādai klasei, es neatceros kurai klasei tas tā arī palika atmiņā, līdz man kāds klases biedrs uzjautāja kāpēc man mamma ir vecmamma, bet tas ir tikai normāli un saprotami un tas tā virzījās viss.

Visa bērnība bija superīga. Detaļas ir pilns un daudz, tā kā varbūt konkrēti tad, ko man vajag atcerēties.

Tavi bioloģiskie vecāki.

Mani bioloģiskie vecāki ir dzīvi, antisociālos apstākļos dzīvo katrs.

Viņi ir šķīrušies.

Protams, jā. Viņi ir šķīrušies, bet, jā, antisociālos apstākļos dzīvo. Tēti es vēl kaut kad pa reizei satieku. Mātei es centos palīdzēt – izveidot pasi, nomaksāt sodus. To es arī izdarīju, bet, kad bija pase jāsaņem viņa to, protams, neizdarīja.

Vecā māte skaitās no tēta puses. Man ir brālis dvīņu un māsa. Mūs paņēma visus trīs kopā aizbildniecībā, nu vot, un izaudzināja. Esmu ļoti pateicīgs viņiem.

Par vecākiem, jā, viņi dzīvo, protams, katrs savu dzīvi, katrs savā nostūrī. Es teiktu, ka viņi lieto alkoholu, gan jau, ka lieto, noteikti, bet... tā kaut kā...

Tu esi kurš bērns ģimenē?

Vidējais.

Māsa jaunāka?

Māsa vecāka. Viņai ir divi mazie, ir precējusies. Brālis ir jaunāks, nu, jaunāks – 10 minūtes, bet, jā...

Kādas attiecības Tev ar brāli un māsu?

Labas, ļoti labas. Šobrīd cenšamies ar brāli.. nu, mēs dzīvojām privātmājā, tagad mēs, protams, esam katrs savā dzīvē iegājuši. Tagad mēs cenšamies to vienkārši to māju pacelt vēl augstākā līmenī. Tur viss kārtībā, mēs vienkārši cenšamies tur visu atjaunot un palīdzēt viņiem, un arī vecvecākiem palīdzēt ar iztikas līdzekļiem un visu pārējo.

Tad Tev ir gan vecaistēvs gan vecāmāte?

Jā.

Un bērnība patiesībā tāda..

Man bija ļoti laba bērnība. Kā saka, ja tas bērns grib uzskatīt, ka viņš ir traumēts un viņam kaut kas trūkst, tad tā arī būs. Es neuzskatīju, ka esmu traumēts, es uzskatu, ka man pat bija labāka bērnība, nekā citiem. Tas ir tādēļ, ka.. es arī pats kaut kā īpaši par to neliku sev domāt bērnībā, ka es atšķiros, esmu savādāks, kas ir no vienas puses pareizi. Un tādā veidā man laikam izveidojās tas, ka mēdz būt arī savādāk.

Tad Tu atceries, ka Tevi audzināja tikai vecāmamma.

Un vecaispaps.

Mamma un tētis tur maz.

Tēti es atceros vienīgi, kad viņš tur brauca ciemos mūs redzēt, bet tas ir, nu, gadu griezumā. Bet man nav... ja varbūt daudziem izveidojas negatīvas attiecības vai negatīvs priekšstats, bet es uzskatu, es nebiju viņu vietā, es neapzinās kādi tur bija tie apstākļi. Nu, sanāca, sanāca - dzīvojam tālāk. Man tas nav tā kā citiem tur. Es šobrīd strādāju bērnu namā, tiem jauniešiem arī uzskats,

ka "Es aizbraukšu, tēti savu sasitīšu par to, ko viņš izdarīja!", nu, tu jau pats veido to visu to tālāk, ka... es nezinu, man tas nav...

Kāds bija skolas laiks? Kurā skolā mācījies?

Izmācījies Rīgas Pļavnieka pamatskolā. Pēc tam aizgāju uz Rīgas Valsts tehnikumu un tik tikko pabeidzu Rīgas Stradiņa universitāti.

Ko Tu pabeidzi tur?

Ekonomistus.

Es atvainojos par savu "outfitu", par savu apģērbšanās stilu, ģērbjos brīvi.

Rīgas Valsts tehnikumu pabeidzot es sapratu, ka kaut kas jādara turpmāk vēl. Šodien ir liktenīga diena, tāpēc, ka šodien izšķirsies vai es tieku maģistrā budžetā vai netieku Latvijas Universitātē, tad jau redzēs, es domāju, ka noteikti..., nu es vēl esmu budžetā, bet šobrīd ir vēl 9 iestājpārbaudījumi, es domāju, ka es varētu atstāt to vietu no 70 cilvēkiem. Ir 24 vietas un 70 pieteikušies.

Kāds bija tas skolas laiks pašam?

Patīkams. Protams, pirmajās klasēs bija kaut kāda tur – nebija tur telefoni, nebija tur krutākās lietas, nebija tur PSP, ģērbšanās stils protams. Ko mums varēja uzvilkt. Nu, nezinu, es pats tur.. Nezinu, ne jau apģērbs pasaka, kāds Tu esi. Nu labi, protams, ir tur antisociāli apstākļi, es būtu tur smirdējis, tas būtu radījis kaut kādus tur sociālus draudus man, bet man tas nebija, man vienkārši apģērbs izskatījās – nebija nekādas "brendeles", bet kā jau daudziem. Es nezinu, es ar savu raksturu īsti īpaši neatšķīros un .. labi, es līdz 4. klasei biju tāds klusāks, bet no 4. klases es noteikti nebiju klusāks un arī kaut kā tas viss, nu, es kaut kā arī tajā 4. klasē jau omītei teicu, ka jā, es pats gribu ģērbties un, protams, viņai bija tāds uzskats kā bija jāģērbjas vienādi ar brāli, ka arī jāmācās vienā klasē ar brāli mums tas bija pretstats, mēs teicām, ka mēs nemācīsimies vienā klasē. Katrs gājām savā klasē un veidojām savu personību.

Kā ar mācībām gāja?

Ar mācībām 1. klasē gāja slikti, es teiktu līdz 8.klasei es nebiju huligāns, neko es īpaši daudz negribēju mācīties, bet tad bija tāda skolotāja, kas, varbūt tas bija pareizi, viņa publiski sauca nesekmīgos un es negribēju tur nonākt. Pēc 8.klases es sāku mācībām pievērsties. Man nebija nekādas nesekmīgas atzīmes, man nekur nebija arī zemāk par 6, par 5, un tad arī pēc 8.klases es sapratu to, ka "kaut kur jāiet, kaut kas jādara", jo ar deviņām klasēm nekas nebūs.

Un tad bija tā 9.klase, es iestājos tehnikumā. Man bija tāds moments, kad es aizgāju strādāt tajā 9.klasē un man vajadzēja pašam savas lietas. Es aizgāju strādāt stroikā, celtniecībā – būvēt mājas. Mani paņēma paziņu vecāki strādāt tur un tā, bet tas bija liels spēriens pa mugurkaulu. Es 2 dienas vedu smiltis, 2 dienas vedu akmeņus. Tad man pateica: "Ja Tu nemācīsies, tad laikam būsi šeit".

Un tas bija tāds diez gan spēcīgs impulss, tā to es varētu teikt un ar to viss man arī mainījās.

Tad es aizgāju uz tehnikumu, man bija augstākā stipendija no visiem. Es centos naudu dabūt arī mācoties, plus man nāca nauda no valsts 256 eiro, + mana stipendija. Man bija labi. Tā kā 9. klasē man tiešām bija ļoti labi.

Tā tas virzījās, 1. – 4. kurss, uzrakstīju kvalifikācijas eksāmenu vislabāk par visiem, jo daudzi tika atskaitīti. Un tad es sapratu to, ka es arī.. man ļoti iepatikās ekonomika.

Tehnikumā mācījies ekonomiku?

Loģistiku, bet man bija padziļināta ekonomika.

Un tad man, kaut kā, jā, tas viss ievirzījās forši un man ļoti patika kas man māca, viņa tāda ģeniāla skolotāja bija un vienmēr brauca uz skolu tikai, lai pasniegtu kamēr iemācītu un, jā, tad man iepatikās tas viss, tā kā tas pasniegts un viss tas veids un vispār.

No sākuma noteikti negribējās lasīt pa stabiņu uz leju pirmo grāmatu. 1. lekcija bija – atveriet tur Ekonomikas pamatus, tad, kad bija jālasa, tikai tad es sapratu, kur es esmu nonācis. Bet viņa mācēja ļoti labi pasniegt, tā, ka ir ļoti interesanti un par lietām, kas vispār pasaulē notiek, kā tas

viss strādā, kā rīkojās. Un, nu, tad bija interesanti saprast lietas un tad arī universitātē tas parādījās.

Universitātē mēs sākām kādi 28 un pabeidzām 11 (studenti) – 3 puīši, 8 meitenes.

Brālim un mātai arī ir izglītības?

Jā, māsa noteikti galvas ziņā bija gudrāka par mums abiem, tas bija noteikti. Brālis bija slinkāks, es biju centīgāks, bet mātai galva strādāja daudz, daudz labāk, nekā mums, es esmu pilnīgi pārliecināts par to.

Bet viņa laikam izvēlējās sev to ģimenes dzīvi un tad kaut ko paralēli es, protams, sāku apdzīt viņu riktīgi, un tad viņa saprata, ka jāpiemācās kaut kas klāt. Tad piedzima Kristiāns, tad piedzima Egija, un tad tas viss posms. Tagad viņai ir atgājis tur tas posms, kad ir bērni, tie pirmie gadi un šausmas, un nekas cits nav. Un jā, tad viss mainījās, un tad viņa iestājās Latvijas Universitātes Medicīnas koledžā, par vecmāti, šobrīd nevaru pateikt vai viņa to ir pabeigusi, to es gan nezinu. Un tad viņa sāka kaut ko tur ņemt, kaut ko tur ņemt, protams, paralēli sāka arī strādāt, un šobrīd, jā, tā kaut kā tas viss ir ievirzījies.

Protams, brālis uzreiz arī pievērsās izglītībai. Viņš aizgāja uz Tehnikumu, tad viņš pateica, ka viņš negrib, tad viņš aizgāja uz vidusskolu un pateica, ka negrib vidusskolu, tad viņš tika tehnikumā un saprata, ka tehnikumā arī negrib mācīties, tad viņš tālmācībā pabeidza 12. klasi, un tad viņš tagad mācās/ mācīsies septembrī 2. kursā, arī Stradiņos, tikai mārketingu.

Cik Tev gadu šobrīd ir?

23.

Tad es saprotu, ka tas posms, kad Tu nonāci pie vecāsmātes nav tāds tā kā ar nogriezni, bet viņš ir... principā Tu visu laiku esi dzīvojis pie vecāsmātes.

Es neatceros vispār. Protams, ir stāstīts, ka es tur esmu bijis bērnunamā uz pusgadu vai cik tur, man tas ir stāstīts, bet man tas ir izdzēsts no atmiņas.

Bet tas ir tik mazā vecumā, ka Tu pat to neatceries.

Pilnībā. Man ir tukša bilde par to.

Tu atceries tikai to, ka Tu esi dzīvojis tikai pie vecvecākiem.

Jā.

Kā ar draugiem?

Sākotnēji bērnībā noteikti bija... dzīvojām Pļavniekos, kur mēs agrāk dzīvojām, tas bija tas moments, kad bija pārkrievošanās / pārlatviskošanās un tad bija problēmas, tas ka tu nebiji latvietis un tad.., bet tas laikam izveidoja raksturu arī kaut kādā ziņā man. Ja Tu izgāji ārā kā latvietis un nāca tur krievu puikas, tad varēja būt ne pa jokam, nu tā.. Bet es domāju, ka tas bija viss un tas bija vajadzīgs, jo tas veido manu mugurkaulu pašam pastāvēt par sevi un neskriet "Omīt, omīt, ej palīgā", - ko tad viņa palīdzēs, ja Tu pats nevari palīdzēt. Tas arī kaut kā veidoja to visu un ievirzīja pamazām.

Draugi skolā noteikti man.. man nebija tā, ka es sēdēju stūrī atstumts un mani kāds mobingoja un teica to, ka Tu esi tāds, - nē. Es kaut kā mācēju pastāvēt par sevi un.. ja citiem tur bija vecāki brāļi, kas tur... Nē, es arī, es līdu konfliktos līdz 8. klasei, es biju huligāns, es biju sāpju dadzis skolotājiem, bet tas bija arī, man ļoti patika skolā argumentēt, man patika zināt savu taisnību, bet ne agresīvā veidā. Es ar skolotājiem mēdzu daudz diskutēt par lietām, kas man likās nepieņemamas. Tas varbūt viņām bija ļoti nepatīkami, ko es izdarīju, es skolotājiem vēl līdz asarām.. un tad man nācās ar argumentiem, tīri ar argumentiem skolotājam pierādīt savu taisnību un tad, jā, bija man sanācis kaut kāds pirms tam vēl viņai bija, kaut kā tas viss viņai bija sakrājies. Es, protams, atvainojos, bet, jā...Mani pamatskolā noteikti nevar atcerēties kā paraugbērnu noteikti, jā.

Tad, kad pienāca tie 18 gadi un tad, kad esi pilngadīgs, vai pienācās no pašvaldības arī dzīvoklis, istaba?

Nē, rindā, jo māšai tika iedots viņš no mātes. No mātes atņēma to dzīvokli. Māšai piešķīra kaut kā tur, tagad neiedziļināšos. Šobrīd mēs ar brāli esam rindā, arī kaut kad drīz viņam ir jābūt. Protams, es saprotu, kā tur ir, tā nedrīkst izteikties par dzīvokļiem, bet ir bijusi prakse, tā laikam vajadzētu teikt, es esmu redzējis tos dzīvokļus. 79 vai 80% no tiem ir vienkārši šausmas, tas tā manā uzskatā, un arī tā platība, protams, nav tik, nu labi.. vai katram to dzīvokli vajag, bet, jā. Bet man ir skaidrs, ka man tas dzīvoklis nebūs tur tāds ar tādām tur, kā vairumam jaunieši šķiet, labi ja istabu iedod.. tā apmēram, būsīm reāli, protams, sadalīts tas viss.

Tad šobrīd Tu turpini dzīvot pie vecvecākiem.

Nē, es īrēju, īrēju 2 gadus Rīgā.

Varētu teikt īsi pēc 18 gadiem Tu tā arī esi aizgājis savā dzīvē.

Es aizgāju savā dzīvē.. jā, 17.. man jau patika strādāt, man patika tiešām tas, ka es strādāju. Problēma bija tāda, kad es iestājos universitātē un es nevarēju ar brāli sadzīvot, mēs dalījām to vienu istabu, kad māsa aizgāja prom un jā.. Nu, bērniībā mēs dalījām vienu istabu uz četriem. Tad māsa aizgāja prom. Tad mēs dalījām, jo māšai bija atsevišķa istaba. Nu tas nelikās kaut kas..

Kas jūs bijāt četri? Tu, brālis, māsa un..?

Nē, es, brālis un vecvecāki, mēs dzīvojām vienā istabā.

Cik ilgi tas bija?

16 gadus. Man tas nelikās arī nekas tāds.

Bet Tu stāstīji, ka bija privātmāja.

Privātmāja, bet mums 2. stāvs nebija, mums tur sanāca.. 1. stāvā bija divas istabas un vēl 2.stāvā bija divas istabas, bet izveidojās tā... es neiedziļināšos.. tur sanāca vecvecākiem 2.stāvu zaudēt. Viņi zaudēja to 2.stāvu, kas ir pilnīgi nesaprotams privātmājām. Nu jā, tad mēs dzīvojām no pašas bērniības jau vienā istabā. Bet man tas nelikās apgrūtināši! Kaut kā tas viss gāja, es nezinu, es zināju, ka ir cilvēki, kuri dzīvo arī daudz smagākos apstākļos un mums nebija tas, ka mums tur... Protams, mēs gribējām, mēs zinājām, kad māsa ies prom, tad mēs tajā istabā uztaisīsim remontu, mēs to arī izdarījām pēc tam, visu virzījām, visu arī veicām. Vecvecāki sāka braukt uz vasarnīcu, mēs ar brāli "gultas ārā, visu, visu, visu", sapirkām visu jaunu, sataisījām remontu. Tagad esam sataisījuši viesistabu, ar plānu atpirkt augšu. Tur ir ļoti daudz problēmas ar kaimiņiem, tur...

Kur māja atrodas?

Pļavniekos.

Ā, Rīgā!

Jā, Rīgā.

Tu teici, ka tu šobrīd strādā, ko Tu dari?

Es strādāju bērnamā jau 6 mēnešus.

Kurā?

Ezermalā. Šobrīd strādāju par sociālo audzinātāju, bet veicu jau ļoti daudz tādas jaunatnes lietas speciālista/ sociālā darbinieka pienākumus, veidoju sistēmu tajā Ezermalā.

Es pirms divām nedēļām tur biju, jā.

Tur ir ļoti, nu, tur ir interesanti..

Tur ir jāizveido sistēma, tāpēc... tur ir protests pret visu, ko tur ievies, tur ir protests pret grīdu mazgāšanu, pret... bet tas šobrīd jau strādā, mēs esam izveidojuši sistēmu par traukiem, mēs jau tur cīnījāmies ar traukiem: audzinātāja mazgā traukus pēc viņiem, jauniešis atnāk noliek trauku izlietnē un pasaka - es neko nezinu. Audzinātājs atnāk un pasaka - aizej, nomazgā trauku - , bet viņš saka - es neatceros, kurš no (no tiem traukiem) ir mans!

Mēs izveidojām sistēmu tur ar traukiem, ka katram ir savi trauki. es jau sen varu teikt kā sistēma.

Jā, pamazām, pamazām, tad mēs arī esam izveidojuši grafikus. Jaunieši cenšas paši darīt lietas.

Protams, arī kļūst agresīvi un emociju pietiek pilnai nedēļai, un jā, it īpaši naktīs, tā kaut kā, jā.

Jā, darbiņš interesants!

Bet runājot par Tevi, 1. darbs bija celtniecība, cik es saprotu..

1. darbs bija celtniecībā, pēc tam es aizgāju strādāt uz Olympic, lielo zāli, šeit pat. Ļoti apmaksāts priekš 18 gadiem darbs, noteikti, varētu teikt, ka ienākumi, protams, mainās, bet algas ziņā Olympic algas ziņā ir 2x lielāka alga, nekā sociālā darbā, vairāk – 2,5 reizu vairāk, turklāt 20% ir dzeramnauda, nu, protams, tas ir privātais sektors. Bet Olympic ir laba lieta jaunietim, kas vēlas disciplīnu un 18 gadus kaut kur iet un strādāt, tad tā ir vieta, kur tiks, protams, oficiāli maksāti nodokļi un nebūs nekādas problēmas ar algu izmaksām, it īpaši šobrīd.

Tā kā darbam Tavā dzīvē ir nozīme.

Jā, ļoti liela nozīme. Nu, es saprotu arī to, ka es arī bez darba tā kā, nu es nevarētu...man ir kaut kas jādara, es nevaru vienkārši sēdēt, skatīties griestos un...

Dzīvot uz pabalsta...

Nē, nē, nē, nē..

Kā atkarības?

Paldies Dievam, atkarības man nav. Nekad nav bijušas. Nekāda veida. Protams, man ir ļoti liels risks ar viņām būt tāpēc, ka es saprotu, ka man vecāki ir lietojuši narkotikas un alkoholu mūsu ieņemšanas brīdī, es domāju noteikti, un arī domāju, tur ir bijis viss pēc kārtas, esmu pilnīgi pārliecināts. Paldies Dievam, man ir iespēja domāt normāli. Nu, es arī esmu redzējis tos jauniešus, kādas ir tās sekas, kad... Nu, tad paldies manai mātei, ka varbūt iespējams viņa spēja aprobežot vai citi cilvēki spēja viņai pateikt, ka nevajag lietot.

Bet, paldies Dievam, atkarības nav man piesaistījušās. Tagad šobrīd tas ir ļoti slidens darbs, ļoti slidens ritms, man liekas vispār, nu ne man, bet vispār, jo nu, nekad nesaki nekad.

Ar cigaretēm mēs ar brāli kaut ko mēdzām muļķoties, bet tas bija tāds... nu, man nav nekad bijis tā, ka, ja es zinu, ka man neviens neko neaizliedz, tad man nevajadzēs to lietot, tāpēc es arī jauniešiem to mācu, ja kaut ko sāk aizliegt, tad, nu arī kolēģi drīzāk, - ja kaut ko aizliedz, tad viņš drīzāk gribēs vēl vairāk. Man bija interesanti pīpēt pēc 18 gadiem. Man tas bija interesanti, jo man tas bija pieejams.

Un arī ne brālim, ne māsai nav...

Nē, nav. Nu, es saku mēs varam ar brāli uzpīpēt, kad laukā gaļu cepam tur iedzert, reizēm uzpīpēt, bet tā, ka es tagad iešu un pīpēšu – nē! Man tas, paldies Dievam, es gribu, lai tas tā arī paliek, tas arī, nu tāpēc, ka tā ir atkarība.

Pastāsti man par Jauniešu atbalsta centru! Kā Tu tur nokļuvi, kāda Tev tur sadarbība?

Mana sadarbība ir fantastiska ar viņiem, es domāju, ka tā iestāde tā kā viņa strādā, es esmu bijis daudzās, gan semināros, gan arī dažādos pasākumos un kur citur es neesmu bijis, un tas kā vispār, cik ļoti brīvi viņi strādā, tas man viss patīk. Bet sāksim ar to kā es viņus atradu...

Viss sākās ar to, ka es zināju... nē, es nezināju, jo mums bija sociālais dienests, tas bija pilnīgi laikam no sākta gala, mums teica, ka nekā nav.

- Nu bet kā, Ministru kabineta noteikumos irējot dzīvokli man pienākas pabalsts. - Nē, tas nav.

Man tas likās ļoti nesaprotami. Protams, mēs pēc tam to situāciju atrisinājām un es domāju, ka tur ar to sociālo darbinieku arī bija daudz problēmas pēc tam. Bet kā tad es to biju atradis? Es pats biju sapratis to, ka, nu, ir tāda iestāde. Es zvanīju uz Bāriņtiesu. Es zvanīju, zvanīju, zvanīju uz visām iestādēm, man teica – uzzvaniet uz šo. Tas bija tas Jauniešu atbalsta centrs, tad Eva (varbūt zināt?), tad es viņai izstāstīju kāda ir situācija, ka man vajag, ka es vēlos nevis, ka man vajag, es vēlos irēt dzīvokli – kur, ko un kā -, un es aizbraucu uz turieni un visu izstāstīju.

Es ļoti ātri visu izstāstīju, viņi izskatīja, kuras lietas ir nepareizi savādītas no Sociālā dienesta puses, tās visas izlaboja, izlaboja arī ļoti vecu informāciju, izlaboja informāciju par brāli un māsu un teica, lai abus arī ved šurp, tad tas kaut kā virzījās un virzījās, ar mani tika viss sakārtots, es atradu dzīvokli 2 mēnešu laikā, jo es sapratu to, ka es vēlos irēt dzīvokli un tad tas viss arī nokārtojās. Brālis redzēja, ka es aizeju prom. Viņam tas bija šoks, jo viņam likās – ko Tu

tur vari stāstīt, stāstīt -, bet tad, kad viņš redzēja, ka es izvācos, tad pagāja pusgads, viņš vēl pusgadu nodzīvoja pie vecvecākiem. Kā viņš pats saka, tad tas bija viņa zemākais posms, bet tagad viņam tas ir mainījies es domāju, jo viņš tālmācībā mācījās, viņš nestrādāja un, nu jā, vienkārši dzīvoja, vienkārši eksistēja, lai kā arī nevajadzētu tā arī teikt. Nu jā, tad tas kaut kā mainījās viņam, es teicu – aizej, aizej. Tad aizgāja, sāka plānot, domāt, tad darbu atrada. Tas jau nav tā, ka Tu vienkārši aizej, Tev vajag, tur ir pilns ar lietām (kas jānokārto).

Bet tu brāli arī uz JACu aizvedi?

Mums tā nekad nav bijis, mums tādas diplomātiskas attiecības, mums nekad nav bijušas pārāk jaukas attiecības, mums vairāk tāda diplomātiska nostāja. Es viņam varu pateikt vienreiz, ka jāaizbrauc un viss, es vairāk neteikšu. Tas, ka es viņu aiz rokas vedīšu un teikšu – nāc, brālīti, - mums nekad tādas sentimentālas attiecības nekad nav bijušas. Varbūt pēc kāda laika izveidosies, bet tagad noteikti mums viņas nav izveidojušās un arī tas nav nepieciešams. Mums ir tādas foršas, diplomātiskas attiecības. Mēs forši pavadām laiku, ja mēs vēlamies, bet nepārspīlējot, nu tā.

Bet brālis arī beigās aizgāja uz JACu?

Jā.

Un māsa?

Arī.

Māsa neko nedabūja, jo viņai bija pienākuši 24 gadi.

Bija par vēlu.

Jā.

Un brālis aizgāja.

Vai varētu teikt, ka tas JACs kaut kādā brīdī ļoti labi nospēlēja tajā vecuma posmā?

Jā, nu, noteikti, tas man bija kā tāda iespēja. Tā bija iespēja, kuru vienkārši vajadzēja izmantot un man arī ļoti patīk tas, ka viņi ir tādi ļoti konkrēti un viņi ļoti iedziļinājās tajās problēmās. Nevis vienkārši kā tas Sociālais dienests – tur ir konveiers -, JACā te viss strādā, te runā par sociālajām problēmām, par visām tām problēmām, kas Tev ir – “Tev nav brilles? ... Man brālis tikko ievācās dzīvoklī un viņi prasa – kas Tev nav? Tūlīt salasīsi, kas Tev nav un es izdomāšu kā to dabūt. Piesaistīšu sponsorus un izdomāšu kā to dabūt.”

Protams, tas tā virzījās uz priekšu, kaut ko viņš tur dabūja, kaut ko nedabūja, tas ir tikai loģiski, bet tā sistēma ļoti konkrēti aizgāja. Sociālajā dienestā, jā, kaut ko var, tad kaut kas kavējās, bet JACā darbinieki spēj, man liekas, ja Tu pats spēj tos iesniegumus laicīgi aizsūtīt par dzīvokļa pabalstu, tad vispār nav problēmas. Tur darbinieki izpilda savus pienākumus, man liekas 10/10, tas man tāds uzskats kā viņi strādā, vismaz personīgi man.

Ļoti labi. Vai Tu vēl kaut kādās JACa aktivitātēs piedalies?

Jā, protams, man ir ļoti labs kontakts ar Agnesi, viņa mums palūdza paspēlēt pagājušo gad tajā jauniešu futbolā, tur mēs braucām, tad mēs vēl kut kādos projektos bijām.

Tad mūs sāka saukt ar brāli uz kaut kādiem viņu intervējošiem pasākumiem, parādot to, ka var arī jauniešus izvēlēties savādāku dzīvesveidu! Nav tur tikai – aiziet uzpīpēt aiz sētas, ar visu pārējo, bet var arī aiziet parunāties ar viņiem, aiziet pastāstīt, būt savādākā vidē, nevis tikai to, ka viņiem apkārt ir bērnumams, un tur ir 2 veidi: viens aiziet tādu ceļu, otrs aiziet tādu ceļu.

Protams, es saprotu, ka es šobrīd skaitos kā ģimenes bērns un bērnumama bērns ir pilnīgi savādāks, es ar to dzīvoju, es arī to redzu un strādāju ar to, bet, nu, es negribētu to uzskatīt tā. Jo man darbā tas ļoti palīdz tādā veidā, ka (tas aiziet atkal kā ļoti personīga saruna), mums ar vadītāju dažreiz nesaskan viedokļi - viņa mēģina viņus žēlot. Es uzskatu, ka pēc kaut kādām cēloņa sakarībām ir jābūt sekām. Es viņai nepiekrītu un man ir ļoti lielas problēmas ar to, un es cenšos virzīt to, ka, ja jauniešs atnāk, nu, nezinu, kaut narkotisko vielu ietekmē, nu nezinu, tur viena, otra, trešā problēmsituācija, tad sūtam viņu uz piespiedu ārstēšanu. Ir jābūt sistēmai! Nevar būt – “Ai, viņš šodien sadusmojās, ai, nekas, kur tad viņš aizies strādāt, viņš nabaga puisītis, vai, vai, vai, iedosim viņam kabatas naudu.”. Nu nē, ja mēs sarunājam, ka mēs darām tā, ka mēs strādājam pie

vienotas sistēmas, tad pie sistēmas, mēs nevaram darīt tā, ka Tev ir mīksta sirds – “viņš palūdz, viņam jau tā ir slikti, viņš ir bārenītis, viņam viss slikti, viņam vecāki tur tur”. Viņiem visiem ir vecāki, viņi tur dzīvo, jo viņiem ir izdevīgi tur dzīvot! Viņiem ir tēvs un māte, pie kuriem viņi varēja... protams, viņi ir atteikušies, bet viņi var tur iet dzīvot! Viņi var tur iet dzīvot. Viņi tur nedzīvo, jo viņi to nevēlas, man to arī viens jauniešs teica: “Es neiešu mājās, jo man tur būs kaut kas jādara, šeit es varu neko nedarīt!”. Un viss. Bet arī tur ir jāstrādā ar visu to sistēmu, kas tur ir, tur jau tagad ir izveidojusies sistēma, bet runājot no audzinātāja puses, tas ir smags process, es varu to “pavilkt” īstermiņā, bet, ja Tu strādā ilgtermiņā, tad es domāju, ka tur ilgi neviens nestrādās pie tādiem apstākļiem. Tas nav.. un tas atalgojums.. es domāju, ka visi zina, kāds atalgojums ir sociālajam darbiniekam, tas nav tā vērts, lai ietu.. it īpaši, ja mums “atvilka” piemaksas – mums mainījās nodokļu likums par to, ak nedrīkst pārsniegt 30%, tā kā...

Tad pats pēdējais jautājums: Vai Tu atceries savā dzīvē tādu izšķirošo brīdi, kas varbūt Tavu dzīvi pavērsa uz citu pusi – kaut kādu tādu brīdi.

Tāds notikums noteikti ir bijis. Tagad atkārtošos – tā ir 8. klase, to nedrīkstēja skolotāja, protams, darīt, to apkaunošanu, bet tas bija tas moments un otrs, kad es aizgāju uz tehnikumu, kad es varēju aiziet uz vidusskolu, uz tehnikumu.

Mans uzskats ir, ka vīrietim, protams, situācijas ir dažādas, bet ja ir šādas sociālās problēmas kā man, ka man nebija tie vecāki, kas man nodrošinās augstskolu, apmaksās visu pārējo, ka es pats visu daru, - tas ir tehnikums. Tāpēc, ka tehnikumā Tu pierādi savu disciplīnu. Pirmkārt, tehnikumā Tev neviens neskries nekad pakaļ, - Tu aizej, dabūsi savas 12 klases, Tu dabūsi savu profesiju. Sievietēm, jā, sievietēm, protams, es ieteiktu iet tās 12 klases, iet uz augstskolu, nu, kā kurai, protams, bet vīriešiem ir jāprot lietas. Viņš var izmācīties par to, to, to, to, kā man tas ir ar loģistiku, kas nejauši skaitās kā izglītība profesionālā un viss. Atgriežoties pie jautājuma, var noteikti uzskatīt, ka tas bija tas moments – izvēles moments. Un tas ir ļoti svarīgs moments, kas jauniešiem ir jāspēj izšķirt un, protams, daudzi jaunieši nemaz neplāno mācīties pēc 9.klases, viņi domā, ka tur zemenes lasīt un sēnes, un tur maksās 3x vairāk, un Latvija ir pilnīgs “sūds”, bet atkal... es to atbalstu, lai viņš aizbrauc un redz to, ka tur arī jāstrādā, tas viss ir jāredz.

Bet atgriežoties pie jautājuma, tie ir tie izšķirošie momenti – kur aiziet mācīties. Tāpēc, ka tā ir vide, tā ir... tas ir viss, tas ir tas, kas Tevi ievirzīs pārējā tālāk.

Paldies, Tu būsi izstāstījis visu. Bet ar vecākiem Tu redzies pa retam..

Jā, ar māti gan nē, jo māte man ir atteikusies pilnībā uzturēt jebkāda veida kontaktu un, nu kā, viņus vienkārši neredz. Viņa man ir pagājusi garām šādi ielai. Bet tur ir arī... es domāju... protams, tā nav vajadzīgs domāt, ir jādomā pozitīvi, bet tur ir neglābjama situācija, man liekas. Tur jau ir aizgājis... nu, jā.., bet ar tēvu – tēvam arī ir daudz slimības un... kā saka.. nu, saviem cēloņiem ir savas sekas... nu, tā kaut kā.

Bet, jā! Paldies, ka uzaicinājāt uz sarunu, bija interesanti.

4. Dzīves stāsts

Saruna ar jaunieta notiek pa telefonu, jo kategoriski atteicās tikties klātienē.
Sarunas laikā ir slikta dzirdamība un sakaru traucējumi.

Jūs esat uzaudzis institūcijā?

Jūs krieviski nesaprot?

Jā, mēs varam runāt gan latviski, gan krieviski.

Tad runājam krieviski.

Tad vēlreiz uzdošu jautājumu. Cik noprotu, esat izaudzis institūcijā? Kādā vecumā Jūs tur nonācāt?

Nu, bērnu namā, ja? Bērnu namā nokļuvu tur 13 gados.

Pastāstiet par savu bērniību, par laiku pirms bērnu nama. Kā Jūs to atceraties, arī mammu, tēti?

Tēti neatceros, tētis nebija. Vecāki sen šķīrušies. Mācījos. Dzīvojām normāli, kā visi. Mamma iedzēra, bet tā viss bija normāli. Nu, bija arī problēmas, kā visiem. Dzīvojām rajonā, ar puīšiem daudzjāmies apkārt, citreiz bumbu uzspēlējām. Tā viss bija normāli, kā visiem.

Kādas spilgtas atmiņas ir saglabājušās? Jums tomēr bija jau trīspadsmit gadi, kad nokļūvat bērnu namā. Ir kaut kas, ko atceraties?

Nē, neko tādu neatceros. Tā vienkārši dzīvojām. Tēvu neatceros vispār. Neko par viņu nezinu, nekādu sakaru nav. Mamma strādāja, bet neatceros kur. Viņa uzkopa, nu bija apkopēja. Viņa dzēra, tādēļ, laikam, bieži mainīja darbus. Es ar draugiem "guļal". Nu parasta, normāla bērniība, kā visiem.

Vai Jums ir vecvecāki, brāļi, māšas?

Vacāmamma nomira, vecaistēvs nomira. Viņi abi sen miruši. Ir divi brāļi, viens ārzemēs, otrs Rīgā. Saņēma dzīvokli Bolderājā un dzīvo ar māti. Ir māsa un viņai ir meita. Kad mani izņēma viņi jau bija pilngadīgi ... Mēs kontaktus uzturam, redzamies. Nu, bet principā dzīvojam katrs savu dzīvi un neiejaucamies. Es no viņiem neesmu atkarīgs. Kad iznācu no bērnu nama, mēs bieži mainījām dzīvokļus, māte dzēra un man tas viss apnīka. Es paņēmu dzīvokli un tālāk no tā visa!

Vai atceraties savas sajūtas, kad Jūs ievietoja bērnu namā?

Nu nē, nu neteica, ka jāiet uz bērnu namu, nu mani ar spēku aizveda. Nu, kā – no no sākuma teica, ka vedīs uz kaut kādu jauniešu centru, kamēr mammai viss nenokārosies. No turienes es aizbēgu, trīs, četras dienas klaiņoju, braucu uz mājām. Kad aizgāju uz skolu, tad atbrauca policija un atkal savāca. Tad piecus gadus nodzīvoju bērnu namā. Bet tāpat braucu pie mammas, pie draugiem

Kurā bērnu namā dzīvojāt?

Laikam Kalnciema 39 bija, ja es nekļūdos... es neatceros.

Variet pastāstīt kā klājās bērnu namā, kā tur gāja? Kādas atmiņas ir saglabājušās?

Nu, ir gan labas, gan negatīvas. Nu...kad atbraucu neko nesapratu kas, par ko..? Pēc tam jau sadraudzējos. Bija jau tur visādi cilvēki, bet nekas-bija normāli... Es ātri pieradu. Tāpat jau visādas nepatikšanas taisījām...bieži brauca policija. Ai, bet mēs jau viņus neņēmām galvā. Nu ko viņi varēja mums izdarīt? Audzinātājas arī bija visādas. Bija, kas tā normāli izturējas. Bija kurām viss pofīg...nu kā pret mums tā mēs pret viņiem.

Bet vai bija audzinātājas, auklītes ar kurām izveidojās dvēseliskas attiecības?

Jā, jā, bija. Bija kas palīdz. Bija arī..tipa tu neklausī, bet viņas vai no ādas līda laukā, lai mums viss būtu labi un pašām nav nepatikšanas. Nu mums tas bija smieklīgi...da laikam nesapratām kas notiek. Tagad, kad atceros, nedaudz kauns paliek...varēja būt savādāk.

Ja šobrīd domājat par laiku, kad dzīvojāt bērnu namā, vai ir kas tāds, ko gribētu mainīt?

Godīgi? Neko! Tāpēc, ka to ko darīju tad, es daru arī tagad...to ko man vajag un gribās. Tāpat atgriezt atpakaļ neko nevar un priekš kam man par to domāt? Man viss ir labi! Kā tad darīju ko gribēju, tā tagad daru ko gribu un uzskatu par vajadzīgu, un man viss ir labi. Es tā uzskatu!

Kur Jūs mācījāties? Kā gāja skolā?

Mācījos 4. internātpamatskolā, pabeidzu 9 klases un 3. speciālajā skolā. 4. skolā ne īpaši patika un pēc 9. klases aizgāju. Tad mani aizsūtīja uz Maltu, tur nogāju vienu nedēļu, un tad mani ielika 3. speciālajā. Tur es nomācījos līdz vienpadsmitajai klasei un aizgāju nepabeidzis.

No sākuma, cik es atceros, man skolā patika, bet pēc tam apnika.

Kā jutāties skolā? Kādas bija attiecības ar skolotājiem, klases biedriem?

Ta attiecības bija visādas-citreiz labas, citreiz sliktas. Kā viņi ar mani, tā es pret viņiem. Visādi gāja. Īpaši neko neatceros, nekas tāds nebija. Ko lika mācīties, to mācījos. Kad apnika aizgāju.

Skolas laikā Jūs bijāt bērnu nama bērns, vai jutāties savādāk, nekā citi bērni.

Nē, es nejutos savādāk. Man taču bija vecāki-mamma. Man bija brīvs režīms, varēju brīvi pārvietoties. Kad gribēju, nakšņoju bērnu namā, kad gribēju braucu pie mamma.

Kādas tagad ir Jūsu attiecības ar mammu?

Normālas. Sazināmies, es braucu pie viņas, viņa brauc ciemos pie manis. Tā kā viss ir normāli.

Vai varat kaut ko pastāstīt par saviem draugiem. Par bērnības draugiem, tagad?

Nu bija 12.,13.,15. gados kaut kādi draugi. Kopā jau tusejām, bet pa lielam man tādu draugu nav bijis un nav arī tagad. Es pat neesmu tiecies pēc draugiem. Ir protams man cilvēks blakus, bet pa lielam man draugu nav.... Nu kādi draugi? Mēs ar tiem draugiem bērnu namā kopā uz policiju braucām, vot kādi draugi! Draugi ar kuriem” v pederjagi papadaļi” un kopā policijā sēdējām! Vot kādi draugi!

Tad kāda loma ir bijusi un ir draugiem Jūsu dzīvē? Varbūt variet salīdzināt?

Agrāk bija jautrāk. Tagad kaut kā atbildīgāk. Tipa agrāk nebija atbildība-dari ko gribi. Tagad ir vairāk atbildības. Tagad skaties uz lietām daudz atklātāk.

Vai pats sajūtāt to momentu, kad sākāt skatīties savādāk, atbildīgāk uz draugiem?

Nu, nē! Ja godīgi runā, viņi visi ir kaut kur pazuduši. Kur nu kurš. Visi pazuduši! Nu, ja kāds piezvana pa telefonu, bet tas jau nav tas, tā nav draudzība. Nu kad kādu satiek, kaut ko atceras, bet tas jau...Draudzība jau ir, kad ir cilvēks, kad atbalsta un kopā ejat tālāk. Tipa, ja sanāk problēmas draugs palīdz, nevis aizlaižas, nu tā...

Šobrīd Jums ir tāds draugs?

Jā, ir, viens, viņš nav no bērnu nama.

Kā šobrīd ir izveidojušās attiecības ir cilvēkiem? Jūs dzīvojat viens, esat precējies, vai ir meitene?

Nu, es dzīvoju viens. Es tiekos ar meiteni trīs gadus, bet dzīvoju viens.

Kad pienāca 18 gadi, ar kādām sajūtām pametāt bērnu namu? Vai jutāties stabili, ka tiksiet galā ar ikdienu?

Nē, es nejutos stabili. Man bija jāatgriežas tur, no kurienes biju paņemts. Atgriezies pie mātes, jo nebija kur dzīvot. 18 gados iestājos dzīvokļa rindā. Cik es tur-trīs, četrus gadus gaidīju rindā...?

Nu, bet sāku arī īrēt dzīvokli, vot tā kaut kā. Visādi grozījies, bet jā, bija kaut kā savādi atkal atgriezties pie mātes. Nu, jā sāku strādāt un īrēju dzīvokli.

Kādas bija lielākās grūtības sākot dzīvot patstāvīgi?

Nu nebija nekādu grūtību. Nē, pagaidiet, tagad sāku atcerēties. Es neko nezināju par ko jāmaksā. Ka jāmaksā par gāzi, par elektrību, par ūdeni. Es neko nezināju – ne cik jāmaksā, ne kā to dara. Man neviens nemācīja kā tas jādara. Nē, nu man rādīja, bet tad es neko nesapratu.

Nu man vienalga bija, kamēr dzīvoklis nebija, priekš kam.

Vai uz Sociālo dienestu arī gājāt?

Nu, jā kad naudu deva- tur uz mēbelēm, apģērbam. Inventāram, laikam 230 euro, apģērbam, laikam 40 euro. Vot, kaut kā tā, un viss.

Cik ilgs laiks bija nepieciešams, lai pierastu un dzīvotu patstāvīgi?

Kaut kur gadi divi. Tagad viss ir teicami. Man ir dzīvoklis, ir darbs. Man viss pietiek, parādi nav.

Vai jūsu dzīvi ir ietekmējušas atkarības. Nav noslēpums, ka bērnu namos tā ir nozīmīga problēma. Vai esat ar to kaut kā saskāries?

Jā, jā, jā! Tā tur ir. Ziniet viss ir atkarīgs no cilvēka, cik viņš ir stiprs, gribas spēks. Bija reizes, kad mani atstāja bērnu slimnīcā, nu kad bērnu namā. Nu, tipa, man palīdzēt no viņu puses. Nu tad es to nesapratu, tipa tagad es to saprotu. Nu labi, iedzēru aliņus, uzpīpēju zāli, bet minimāli. Lai kā viņi gribēja visu atņemt, es saprotu, bet vajag gribas spēku – izdzīvot, neizdzīvot. Tālāk ir beigas! Šito es točna sapratu. Bija mums ļoti daudz cilvēku, kuri nāca piedzērušies, apdulluši. Viņus atstāja, tad tāpat atgriezās.

Kas bija pats pirmais, ko pamēģinājāt – alkohols, narkotikas, cigaretes?

Manuprāt cigaretes, pēc tam alkohols, pēc tam zālīte, pēc tam vēl kaut kas.

Cik Jums bija gadi, kad pamēģinājāt pirmo reizi?

Četrpadsmit, manuprāt. Tas bija, kad vēl ar mammu kopā dzīvoju. To ka bērnu namā jau pīpēju točna atceros. Kad sāku iedzert točna neatceros. Varbūt jau tad, kad pie mammas dzīvoju. Bet kad sāku bija 13, 14 gadi, tagad man ir 23. Es par to nedomāju kad es sāku darīt to, vai to. Man viss ir normāli un nav ko par to domāt, ir svarīgākas lietas.

Kā es saprotu, šī te lietošana jums ir pagātnē, bet vai tā kaut kādā veidā ir ietekmējusi jūsu dzīvi un to, kas tagad ar Jums notiek?

Grūti pateikt! Gan jā, gan nē. Kaut kas ir pamainījies. Es tāpat reizēm uzpīpēju zāli, iedzeru aliņu. Nu ne tik bieži, kā agrāk. Nu tipa mierīgāk. Tagad jau ar galvu domā līdz cik var...darbs jau arī. Atnāc no darba, tipa, piekusis, tad iedzer pa aliņam, vai paņem kādu kāsi... nu, tā. Nu tas lai tā mierīgi atbrīvotos. Katram savs veids, kā atbrīvoties. Atbrauci, ieņēmi...daudz darīšanu, nevar tā – jādāmā līdz.

Jūs iepriekš minējāt, ka strādājat. Pastāstiet vairāk kāda ir darba pieredze, ka darāt tagad.

Vai esat apguvis kādu profesiju?

Nu, vispār, kad vēl bērnu namā es gāju uz pavāriem, pavāra palīgiem. Tur nomācījos līdz 12. klasei, tad aizgāju strādāt. Tad es sapratu, ka nāfig turpināt macīties...tā fizika.... Tāpēc, ka tur kur es strādāju-restorānos, vai kur citur neviens man papīrus neprasīja. Dokumentiem nav vispār nekāda nozīme. Ai, nu man tur vispār...vai nu mācies, vai ej strādāt. Es aizgāju strādāt. Ai, nu, ziniet tā tāda brīvība – pastrādāji, naudu saņēmi un atpūties. Tā es arī turpinu- tad te, tad tur par pavāru. Nu, skatos pēc apstākļiem. Darbu vienmēr var dabūt, tikai vajag gribēt. Tagad picērijā strādāju.

Pēc Jūsu domām izglītībai nav nozīme?

Nē, kāpēc?! Izglītībai ir nozīme, bet man tā kaut kā sanāca, un vēl viss ir atkarīgs no situācijas. Nu man piemēram, tipa, ja es nestrādāšu, bet mācīšos, tad zaudēšu dzīvokli, jo nav par ko maksāt. Tad man jāatgriežas pie mātes, bet ja es strādāšu, tad man viss būs teicami. Es izvēlējos strādāt! Es tur jutos ļoti labi – pats sev priekšnieks.

Gribu pavaicāt kāda ir sadarbība ar JAC. Imantā – tur, kur Agnese.

Ā, tur, kur Arnis? A, nu Arnis tas ir tāds cilvēks, nu trīs gadu laikā, nu no 20 līdz 23 gadiem viņš palīdzēja. Jā, jā... ļoti palīdzēja. Vispār viņam baigais paldies!

Pastāsties vairāk!

Nu, kad... Nu, piemēram es aizmirsu dokumentus....Nu, piemēram, kad irē dzīvokli valstij dzīvoklis jāapmaksā līdz 24 gadiem. Es to nezināju un viņš man piezvanīja un to pateica. Viņš saka, lai atbrauc. Es aizbraucu uz Imantu un viņš, palīdzēja ar visiem dokumentiem, ar visādiem

papīriem, noformēšanām. Viņš visu laiku skatījās, lai es nekļūdos, lai kaut ko nesabojāju. Nu, tipa, tur roku uz pulsa. Nu visus šos gadus palīdz. Jā, tur normāli!

Kā būtu, ja Arnis nepalīdzētu ar dokumentiem un citu?

Nu... Būtu sarežģīti, bet es tiktu galā. Jā es tiktu galā, jo nebūtu kur likties. Esmu priecīgs, ka ir tāds Arnis.

Kas vēl centrā jums šķiet interesants, noderīgs?

Nu, ja godīgi runā es eju tikai ar vienu mērķi – pēc palīdzības. Nu es arī neesmu tur gājis, jo esmu darbā. Visu laiku darbā. Lai ietu un tur kaut ko palīdzētu – nebija iespējas, jo visu laiku darbs. Tur teritoriju kārtot un vēl...nu nav iespējas.

Kā Jums šķiet? Kas ir Jūsu spēks, ka tiekat galā pēc dzīves bērnu namā un kopējās pieredzes.

Vai tas ir atbalsts bērnu namā, centrā, vai kas cits?

Nu, es domāju ka gan tas, ka palīdz, gan arī pēc rakstura esmu tāds. Kaut ko pateica priekšā, kaut ko nē. Kaut kur pastūma uz priekšu. Kaut ko izdarīju pats.

Nē, nu viņu daļa arī ir liela! Es kaut vai izmantošu zināšanas, kad man vajadzēs. Man ir ļoti daudz paziņas, kuri iznākuši no bērnu nama, kuri cietumā, uz ielas. Vai vispār nav, vai palikuši par invalīdiem, tāpēc, ka dzēra uz ielas. Vot, a es esmu viens no nedaudzajiem, kuri iznākuši, kurš nav uz ielas. Man ir paziņa, kurš arī ar galvu, arī pēc bērnu nama. Tagad viss normāli. Bet zinu daudzus, kuri jau zem zemes.

Daudz esat man izstāstījis, tad uzdošu pēdējo jautājumu. Jūsu dzīvē ir bijuši daudzi notikumi. Kurš no tiem, varētu teikt, ir bijis izšķirošs Jūsu dzīvē.

Jā, kaut kas ir, kaut kas jau ir...tāds...es neatceros, vai arī neesmu pievērsis uzmanību.

Zinām, ka daudziem bērniem pēc bērnu nama neizdodas dzīvot normālu, pilnvērtīgu dzīvi, kā Jūs, piemēram. Kā jums šķiet, kāpēc jums izdevās, bet citiem nē?

A tāpēc, ka viņi negrib! Tāpēc ka viņi vienkārši, viņi nu...kad viņiem paliek 18, tipa, viņi nezin ar ko nodarboties. Kāds tirgo narkotikas, kāds dzer un viņam neko nevajag, bet kāds saprot ka tā nedrīkst un visu izdarīs savādāk. Nu, kā es. Es sapratu, ka negribu uz ielas, ka negribu uz cietumu. Es gribu lai stabils darbs un dzīvot, lai neviens neaiztiek- kā tagad. Es to esmu panācis!